

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**TARİHİ MEKÂN KULLANIMIYLA İLGİLİ TARİH
ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ:
TRABZON ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sona AKSAKAL

**TRABZON
OCAK, 2015**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**TARİHİ MEKÂN KULLANIMIYLA İLGİLİ TARİH
ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ:
TRABZON ÖRNEĞİ**

Sona AKSAKAL

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek Lisans
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Danışmanı
Prof. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU**

**TRABZON
Ocak, 2015**

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Tarih Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. ... /.../ 2015

Tez Danışmanı :Prof. Dr. İsmail H. DEMİRCİOĞLU

Üye :Doç. Dr. Rahmi ÇİÇEK

Üye :Doç. Dr. Selahattin KAYMAKÇI

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

**Doç. Dr. Nevzat YİĞİT
Enstitü Müdürü**

BİLDİRİM

Tezimin içerdığı yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Sona AKSAKAL

.././2015

ÖN SÖZ

Tarih eğitiminin daha etkili ve verimli olabilmesi tarih öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasıyla doğru orantılıdır. Tarih eğitimini verimli kılan yöntemlerden biride tarihi mekânların kullanılmasıdır. Tarihi mekânlar soyut kalan tarih derslerini somutlaştırarak etkili ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesinde önemli bir role sahiptirler.

Bu araştırmanın genel amacı tarih öğretmenlerinin tarihi mekân kullanımıyla ilgili görüşlerinin değerlendirilmesidir. Bu doğrultuda Trabzon il ve ilçelerinde görev yapmakta olan 53 tarih öğretmeni araştırmaya dâhil edilmiştir. İlgili literatür incelenerek araştırmacı tarafından geliştirilen veri toplama araçları öğretmenlere uygulanmıştır. Elde edilen veriler içerik ve betimsel araştırma yöntemi kullanılarak incelenmiş ve tarih öğretiminde tarihi mekân kullanımı açısından yorumlanmıştır. Genel olarak araştırma bulgularından ulaşılan sonuçlara göre, tarih öğretiminde tarihi mekân kullanımının öğrenme kalitesini artırdığı katılımcıların tamamı tarafından ifade edilmesine karşın kullanım düzeyin oldukça düşük olduğu belirlenmiştir.

Çalışmalarına katkılarından ötürü değerli danışmanım Prof. Dr. İsmail H. Demircioğlu'na teşekkürlerimi sunarım. Araştırmam boyunca her anlamda desteğini esirgemeyen sayın Doç. Dr. Taner Altun' a, yine her alanda destek veren çalıştığım kurumum Trabzon Bilge Arşimet Dershanesine, isimlerini saymakla bitiremeyeceğim can dostlarıma ve ayrıca, beni bugünlere getiren, bana güvenip hayatımın her anında yanımda olan sevgili babam Mehmet Aksakal ve annem Gülşen Aksakal'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Sona AKSAKAL

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖN SÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT.....	X
TABLolar LİSTESİ	XII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Araştırmanın Amacı	2
1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	3
1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1. 4. Tanımlar.....	3
2. LİTERATÜR TARAMASI.....	5
2. 1. Tarih Nedir ve Nasıl Öğretilir	5
2. 2. Tarih Derslerinin Genel Amaçları	6
2. 3. Tarih Öğretiminde Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri	9
2. 4. Etkili Eğitim ve Etkili Öğretmen.....	10
2. 5. Etkili Tarih Öğretimi.....	12
2. 5. 1. Etkili Tarih Öğretiminin Temel Nitelikleri.....	13
2. 5. 1. 1. Tarihsel Düşünme	13
2. 5. 1. 2. Kanıt Kullanımı ve Eleştirel Düşünme.....	15
2. 5. 1. 3. Empati	16
2. 6. Tarihi Mekânların Eğitimde Kullanımı	17
2. 6. 1. Tarihi Mekân Kavramı.....	17
2. 6. 1. 1. Tarihi Mekân Kullanımı	19
2. 6. 2. Tarihi mekân Ziyareti Organizasyonu.....	20
2. 6. 2. 1. Tarihi Mekân Ziyareti Öncesinde Yapılması Gerekenler	20
2. 6. 2. 2. Tarihi Mekân Ziyareti Aşamasında Yapılması Gerekenler.....	22

2. 6. 2. 3. Tarihi mekân Ziyareti Sonrasında Yapılması Gerekenler	24
2. 6. 3. Tarihi Mekân Ziyaretinin Faydaları ve Sınırlılıkları.....	27
2. 6. 4. Tarihi Mekân Ziyaretinin Tarih Öğretim Programındaki Yeri	29
2. 6. 5. Öğrenme Kuramlarının Mekân Ziyaretleriyle İlişkisi.....	29
2. 6. 5. 1. Öğrenme ve Öğretim Kuramları	29
2. 6. 5. 2. Yapılandırmacılık ve Tarihi mekân Ziyaretleri.....	30
2. 7. Tarihsel Düşünme Becerileri ve Tarihi Mekân Kullanımı.....	33
2. 7. 1. Tarihsel Düşünme Becerisi	33
2. 7. 2. Kronolojik Düşünme Becerisi	33
2. 7. 3. Tarihsel Kavrama Becerisi	34
2. 7. 4. Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi.....	34
2. 7. 5. Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi	35
2. 7. 6. Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisi.....	35
2. 8. Tarihi Mekân Ziyaretleriyle İlgili Mevcut Çalışmalar	36
2. 9. Sonuç.....	39
3. YÖNTEM	42
3. 1. Nitel ve Nicel Araştırma Yaklaşımları	42
3. 2. Araştırmanın Modeli	43
3. 3. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	43
3. 4. Veri toplama Araçları ve Geliştirilmesi	44
3. 5. Verilerin Toplanması	45
3. 6. Veri Analizi	46
3. 6. 1. Anketlerin Analizi	46
3. 6. 2. Mülakatların Analizi	47
4. BULGULAR	48
4. 1. Anket Bulguları.....	48
4. 1. 1. Tarihi Mekân Ziyaretlerinin Öğretme-Öğrenme Süreçlerine Katkısı Hakkındaki Öğretmen Görüşleri	50
4. 1. 2. Tarihi Mekân Ziyaretlerinin Planlanması, Uygulanmasına ve Sonrasına İlişkin Görüşler	52
4. 1. 3. Tarihi Mekân Ziyaretlerinde Karşılaşılan Sorunlar	57
4. 2. Mülakat Bulguları	59
4. 2. 1. Mülakata Katılan Öğretmenlerin Tarihi Mekân Ziyaretlerinin Gerekliliğine İlişkin Görüşleri.....	61

4. 2. 2. Öğretmenlerin Çevredeki Tarihi Mekânlara Yönelik Farkındalığı ve Ziyaret Faaliyetleri.....	63
4. 2. 3. Tarihi Mekân Ziyaretleri Öncesi ve Esnasında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri	64
5. TARTIŞMA ve YORUM	69
6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER	74
6. 1. Sonuçlar.....	74
6. 1. 1. Anket Bulgularına İlişkin Sonuçlar	74
6. 1. 2. Mülakat Bulgularına İlişkin Sonuçlar.....	75
6. 2. Öneriler	76
6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Yönelik Öneriler	76
6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	77
7. KAYNAKLAR	79
8. EKLER	83
9. ÖZGEÇMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİLERİ	89

ÖZET

Tarihi Mekân Kullanımıyla İlgili Tarih Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

1970'lerle beraber teknolojik ve ekonomik açıdan gelişmiş dünyada, öğretmen merkezli ve öğrencinin pasif olduğu anlayıştan, öğrencinin sorguladığı, kanıt topladığı, yorumladığı ve sonuçlar çıkardığı aktif ve "öğrenci merkezli" bir anlayışa geçiş söz konusudur. Türkiye'de de özellikle son yıllarda bu yönde gelişmeler gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda geliştirilen yaklaşımlar arasında tarihi mekânların ziyareti, öğrencilerin tarihin dağınık, karmaşık, zor ve sıkıcı yapısından sıyrılarak merak ettikleri ve ilgi duydukları bir alana dönüşmesine yardımcı olmaktadır.

Tarih derslerinde tarihî mekân kullanımında öğretmen görüşleri incelenen bu araştırmanın amacı, tarih derslerinde tarihî mekân ziyaretlerinin tarih eğitiminin kalitesine ve yaratacağı sonuçlara olan etkilerinin neler olduğuna dair uygulamanın önemli bir faktörü olan öğretmenlerin görüşlerini kaydetmek ve bu yönde tarih müfredatının geliştirilebilirliğine katkı sağlamaktır.

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışma, 2013- 2014 eğitim-öğretim yılında alt yapısı iyi olan okullarda ve Trabzon merkez ve ilçelerinde görev yapan 9, 10, 11 ve 12. sınıf deneyimli tarih öğretmenleriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda anket formu geliştirilerek amaçlı örneklem seçimi ile 43 tarih öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma kapsamında ayrıca yarı yapılandırılmış bir mülakat formu geliştirilmiş ve gönüllü 10 tarih öğretmeniyle mülakatlar yapılmıştır. Anket verileri yüzde ve frekanslar kullanılarak analiz edilmiş olup, mülakat verileri ise içerik analizine tabi tutularak analiz edilmiştir.

Araştırmada ulaşılan bulgulara göre tarih öğretmenlerinin tarih öğretimi süreçlerine tarihsel mekânlara ziyaretler düzenlemenin öğrencilerin öğrenmelerine katkılar sağlayacağı yönünde pozitif tutumlara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Tarih öğretmenleri kısmen bu tür faaliyetler gerçekleştirmekte olup, bu ziyaretlerin planlanmasını, yürütülmesini engelleyen çok çeşitli faktörler mevcuttur. Araştırma sonuçlarına göre, içinde bulunulan bölgedeki tarihi mekânların tarih öğretim konularıyla bağdaşmaması, bu tür gezilerin zaman alıcı olması, maddi olanaksızlıklar, yasal formalitelerin uzun ve fazla olması, okul idaresinin bu gezilere sıcak bakmaması gibi faktörler öğretmenler tarafından dile getirilen en önemli sorunlardır. Araştırmada tarih öğretmenlerinin tarih öğretimi ve

tarihi mekân ziyaretleri sürecinde çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri ve öğretim materyallerinden kısmen yararlanabildikleri tespit edilmiştir.

Araştırma sonunda tarihi mekân ziyaretlerini engelleyici faktörlerin ortadan kaldırılmasına ve tarih öğretiminin etkililiğinin artırılmasına yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tarih dersi, tarih öğretmeni, tarihi mekân ziyareti

ABSTRACT

Investigating Views of History Teachers about Visiting Historical Places in The Teaching of History

In last thirty years there is a transformation in history education from teacher-centered approach which was supported by curriculum and textbooks to student-centered approach in which students collect evident, interrogate, interpret, evaluate and are active learners. In last few years similar improvements are being observed in Turkey too. In parallel to this approach visiting historical places was developed as a teaching method which helps students to make history as a field which is more interesting rather than being disorganized, complex, difficult and boring. In this vein, in this study, teachers' views were analyzed about visiting historical places produces what sort of effects on students.

Aim of this study is to investigate teachers' views the usage of historical places in history teaching. It is also aimed to record history teachers' views who are important factors of practice and to examine their views about the effects of visiting historical places on the quality of history education via its results. Therefore, study aims to contribute to the development of history curriculum.

In this study, qualitative research methods were utilized. The study was carried out with history teachers who work in Trabzon city center and its districts and teach at 9th, 10th, 11th and 12th grades in 2013-2014 academic year. A questionnaire was developed within the aim of the research and applied to 43 history teachers. In the study a semi-structured interview form was constructed and 10 volunteer history teachers were interviewed. Questionnaire data was analyzed by using frequencies and percentages, whereas interview data were processed by employing content analysis method.

According to results of the study it found out that all teachers have positive attitudes towards visiting historical places and think that it contributes to students learning. Results show that teachers partly carry out this type of activities as there are many disabling factors in planning, practicing and evaluating of these visits. According to results, limited connection between topics of history lessons in schools and historical places in surrounding areas of school, time consuming feature of visits, financial difficulties, time taking and too much legal formalities, and limited support from school management were counted as some of the barriers by teachers about visiting historical places. In the study it

was also determined that history teachers partly utilize modern teaching methods and techniques as well as materials during the visits of historical places.

At the end of the study some suggestions were made to remove these preventive factors which affect visiting historical places negatively and to improve the effectiveness of history education.

Key Words: History lesson, history teachers, visiting historical places.

TABLULAR LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Geleneksel ve Yapılandırmacı Yaklaşımların Karşılaştırılması.....	31
2.	Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması.....	42
3.	Anketleri Cevaplayan Tarih Öğretmenlerinin Demografik Bilgileri.....	49
4.	Tarihi Mekânla İlgili Hizmet İçi Kursa Katılıp Katılmama Durumu	49
5.	Tarihi Mekân Ziyaretlerinin Öğrenme Kalitesine Katkısı	50
6.	Tarihi Mekânların Tarih Bilincine Etkisi.....	51
7.	Tarihi Mekân Gezisinin Amaca Ulaşması İçin Yapılması Gerekenler	53
8.	Tarih Öğretiminde Kullanılan Strateji, Yöntem ve Teknikler.....	54
9.	Tarihi Mekân Ziyaretlerinde Kullanılan Araç ve Gereçler.....	55
10.	Tarihi Mekân Ziyareti Sonrası Yapılan Çalışmalar Nelerdir	56
11.	Tarihi Mekân Ziyareti Düzenlenirken Yaşanan Sorunlar ve Sorun Kaynakları	57
12.	Mülakatlara Katılan Tarih Öğretmeleri Hakkındaki Ön Bilgiler	60
13.	Tarihi Bir Mekân Ziyaret Etmenin Yararları Hakkında Öğretmen Görüşleri	61
14.	Tarihi Mekân Ziyaretlerindeki Sorunlara Yönelik Öğretmenlerin Çözüm Önerileri.....	66

KISALTMALAR LİSTESİ

ATÖ: Ankete katılan öğretmen

MTÖ: Mülakata katılan öğretmen

1. GİRİŞ

Dünyada tarih eğitimi, özellikle son otuz-kırk yılda büyük bir dönüşüm geçirmiş ve ders kitaplarının "kültürel aktarım yoluyla toplumsallaşmayı önceleyen" ve öğrencinin sınıfta pasif alıcı konumuna referans veren statik ve "ezberci" bir yapı yerine öğrencilerin eleştirel değerlendirmeler, tartışmalar, oyunlar, grafikler, görseller, haritalar vb. ile aktive edildiği interaktif bir sisteme geçilmiştir. Kuşkusuz, bu yeni konumu destekleyen materyallerden biri de tarihin insanla ilişkili, insana dair olduğunu ve "tarihi öğrenme yollarını öğretene" bir eğitim anlayışıdır. Bu eğitim anlayışı içerisinde sınıf ortamından ve ders kitaplarından çıkılarak tarihsel mekânlara ve ören yerlerine yapılan ziyaretler öğrencinin ilgisini çekecek ve onu tarih eğitimine aktif bir şekilde katacak olan etkinlikler olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda tarih öğretmenleri, "öğreten ve kolaylaştıran", "düzenleyen ve yöneten" rolleri ile bu yeni tarih eğitimi paradigmasında katılımcılığı, teknoloji kullanımını ve tarihsel anlama ve kavrama becerilerini teşvik eden yeni bir konum edinmişlerdir.

Ülkemizde tarih eğitiminin temel sıkıntılarının başında da "ezberci" eğitim anlayışı gelmektedir (Demircioğlu, 2011). Öğrenciler tarihi hayatta herhangi işlevi olmayan, zor ve sıkıcı bilgilerle donanmış bir alan olarak görmekte ve bu nedenle yalnızca sınav merkezli bir bakış açısı üretmektedirler. Onlara göre bu dersler yeni bir şey üretilmeyen sıkıcı derslerdir (Safran, 2006). Bu bağlamda, sıkıcı ve öğrenciyi tarihle arasında mesafe koymaya zorlayan bu eğitim tarzının değişmesi oldukça önemli bir zorunluluk olarak ön plana çıkmaktadır.

Tarih öğretiminde yaşanan bu problemleri ortadan kaldırmanın yollarından bir tanesi de tarihi mekân ziyaretleridir. Öğrencilerin tarih dersine bakışı tarihi mekân ziyareti aracılığıyla değiştirebilir ve aynı zamanda tarihi mekân öğretimiyle öğrencilerde önemli davranış değişikliği meydana getirmek mümkündür (Demircioğlu, 2007, s.72). Tarihi mekân ziyaretlerin eğitimsel faydalarını bunları, eğitimsel açı, psikolojik açı ve tarihsel açı olmak üzere üç noktada toplamaktadır. Douch 1972'den aktaran Demircioğlu (2007) eğitimsel açı yönünden, sınıf dışında tarihi mekân çalışmasına katılan bir öğrenci, okul dışında birçok kişiyle etkileşime geçmekte, araştırma yapmakta ve sorgulamaktadır. Psikolojik açıdan ise öğrenci ait olduğu topluma dair aitlik duygusu gelişecek ve manevi olarak bağlılık hissi oluşacaktır. Tarihsel açıdan baktığımızda geçmiş konuların öğrencilere aktarılması oldukça zor olduğundan tarihi mekân ziyaretleriyle geçmişi günümüze taşımakta ve öğrencilerde soyut olan kavramlar somutlaşmaktadır. Yine bu doğrultuda

Demircioğlu (2007: 73) okullarda düzenlenecek tarihi mekân gezilerinin faydalarını Şu Şekilde belirtmektedir:

1. Tarihle diğer disiplinler arasında bağlantı kurma
2. Tarih bilincini geliştirme
3. Yaparak ve yaşayarak oğrenmeyi sağlama
4. Okul ile gerēek dünya arasındaki ilişkinin güçlenmesi
5. Birinci elden deneyim sağlama
6. YaŐanılan ēevreyi daha iyi tanıma
7. Oğrencilerin kendilerini ve geēmiŐi tanımlarına yardımcı olma
8. Tarih dersini ilginē hale getirme
9. Dn, bugün, gelecek ilgisi kurabilme
10. YaŐadıđımız ēevrenin tarihinin, ulusal tarih iēinde görülmesini sağlama
11. Tarihsel kalıntıların koruma bilincini geliştirir.

Bu bağlamda, tarihsel kavramların oğretilmesinde sınıfta tarih Őeridinin kullanılması, kronolojik anlatılar ile birlikte tarihsel mekânlara ziyaretler önemli bir yöntem olarak ön plana ēıkmaktadır. Tarihsel kanıtları barındıran mekânlar yukarıda belirttiğimiz gibi oğrencilerin yaparak ve yaşayarak deneyimlemesi, tarih derslerinin oğrenciler tarafından anlaşılması zor, ezbere dayalı düşüncesinden uzaklaşmasını sağlayacaktır.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, tarih oğretmenlerinin tarihi mekân ziyaretleri hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır. Tarih oğretmenlerinin tarihî mekân ziyaretleri hakkındaki görüşlerini ortaya koymak iēin aşağıdaki sorulara cevap aranmıŐtır:

1. Tarih oğretmenlerinin tarihî mekânların tarih eğitimine katkılarına yönelik bilgi düzeyleri nedir?
 - a. Tarih derslerinde tarihî mekân ziyaretlerinin tarih dersine katkılarında oğretmen görüşleri nelerdir?
 - b. Tarih derslerinde tarihî mekân ziyaretlerinin oğrencilere katkıları nelerdir?
 - c. Tarih derslerinde tarihî mekân ziyaretlerinin oğrenme kalitesine katkıları nelerdir?
2. Tarih oğretmenlerinin tarihî mekân ziyaretlerini planlamaya yönelik bilgi düzeyleri nedir?
 - a. Tarihî mekân ziyareti öncesi yapılacak iŐlerle ilgili görüşleri nedir?
 - b. Tarihî mekân ziyareti esnasında yapılacak iŐlerle ilgili görüşleri nedir?
 - c. Tarihî mekân ziyareti sonrasında yapılacak iŐlerle ilgili görüşleri nelerdir?

3. Tarih öğretmenlerinin tarihî mekân ziyaretlerinde karşılaştıkları problemler nelerdir?
 - a. Tarihî mekân ziyareti düzenlerken öğrenciden kaynaklanan problemler nelerdir?
 - b. Tarihî mekân ziyareti düzenlerken aileden kaynaklanan problemler nelerdir?
 - c. Tarihî mekân ziyareti düzenlerken okuldan ve bürokrasiden kaynaklanan problemler nelerdir?
4. Tarih öğretmenlerinin ziyaret esnasında öğrencileriyle yürüttükleri öğretim etkinlikleri nelerdir?
 - a. Tarihî mekân ziyareti esnasında hangi öğretim stratejiler kullanılmalıdır?
 - b. Tarihî mekân ziyareti esnasında hangi yöntem ve teknikler kullanılmalıdır?
 - c. Tarihî mekân ziyareti esnasında ne tür öğretim materyalleri kullanılmalıdır?

1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Türkçede oluşturulan literatürde tarihî mekân ziyaretleri ile ilgili çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bunların bir kısmı tarihî mekânları yalnızca müzelerle sınırlı tutarken, bir bölümü ise öğretmenler yerine öğrencilerin ya da müze görevlilerinin, rehberlerin vb. düşüncelerine yer vermektedir. Bu bağlamda, çalışmanın merkezinde bizatihi tarih eğitimi gerçekleştirenlerin olması çalışmanın bu alandaki boşluğu doldurmayı kendisine neden olarak almasını sağlamaktadır. Bu yanı ile çalışma, Türkiye'deki literatürde önemli bir boşluğun doldurulmasına katkı sağlamaya yönelik önem taşımaktadır.

1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma Trabzon ili ve ilçelerinde görev yapan 53 tarih öğretmenin görüşleriyle sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen bulgular ulaşılan kaynaklarla sınırlıdır.
3. Araştırma 2013 - 2014 eğitim öğretim yılıyla sınırlıdır.
4. Araştırma ortaöğretim tarih öğretmenleriyle sınırlıdır.

1. 4. Tanımlar

Tarih: Toplumun zaman içindeki gelişme yönünü belirleyen, insanın kendi toplumu ile diyalog kurmasını ve bütünleşmesini sağlayan, ondaki toplum şuurunu canlı tutan bir kültür hazinesidir (Turan,2002,s.189). Tarih, zaman içerisinde insanın öyküsü olmakla birlikte, "geçmişten günümüze, bireyden topluma, ulusaldan evrensele tüm bilgilerle birlikte bugünün de bilimidir" (Yıldız, 2003).

Tarihi mekân: Yaparak-yaşayarak öğrenmenin tarih ile ilişkili en aktif öğrenme ortamı olan tarihi eserler ve mekânlar, geçmişten günümüze maddi ve manevi değerler sürecini bir arada bulunduran sistemi kapsamakta olup geçmiş uygarlıkları günümüze aktaran soyut ve somut belgelerin birikimidirler (Erbil, 1996' dan aktaran Dikyol, İnce ve Usta, 2011).

Müze: Tarih, kültür ve doğa varlıkları ile ilgili taşınır, taşınmaz bütün bilimsel, sanatsal belge, eşya, anıt ve kalıntıların korunduğu, saklandığı sergilendiği yerlerdir (Artut, 2001).

Eğitim: Bireyin yaşantılarına bağlı olarak ve kendisinde var olan içsel potansiyeli açığa çıkararak, bilgi, beceri ve tutumlar kazanması ya da sahip olduğu bilgi, beceri ve tutumları değiştirmesi sürecidir (Aşılıoğlu, 2010). Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1988).

2. LİTERATÜR TARAMASI

2. 1. Tarih Nedir ve Nasıl Öğretilir?

Tarih, zaman içerisinde insanın öyküsü olmakla birlikte, "*geçmişten günümüze, bireyden topluma, ulusaldan evrensele tüm bilgilerle birlikte bugünün de bilimidir*" (Yıldız, 2003:181-190). Tarih, bir araştırma alanı olmasının yanında aynı zamanda akademik bir disiplindir. Tarih, bir bilim olarak, zaman içerisinde insanların eylem ve davranışlarıyla bunların sonuçlarına odaklanmaktadır (Dinç, 2009). Bu bağlamda, insan eylem ve davranışlarını doğal fenomenlerden ayırmak önem kazanmaktadır. Bu şekilde, yalnızca insan eylemleriyle sınırlandırılmış ve zaman içinde meydana gelmiş olaylar olarak tarih kelimesi, bilinen en geniş anlamını kazanmaktadır (Poyraz, 2007).

Bununla birlikte, tarihsel bakış tek başına tarih içerisindeki bütün olaylara odaklanamaz. Bu bağlamda, metodolojik tezlerden biri olan pozitivistin gerektirdiği özellikle yazıya aktarılmış belge-doküman vb. ile kanıtlama yolu nedeniyle tarihin bütününde yaşananlar değil, yalnızca kayıt altına alınmış olanlar tarihin ana ilgi noktasını oluşturmaktadır (Dinç, 2009). Bu şekilde bile bir tarihçi açısından çalışılabilecek konular oldukça fazladır. Tarih eğitmenleri ve tarihçiler bu seçenekler içerisinde bazı tarihsel konu ve dönemlere yoğunlaşmaktadırlar. Kuşkusuz bu ilgi gösterme sürecinde tarihçinin kendi siyasal ve kültürel görüşleri etkili olmaktadır (Dinç, 2009). Çünkü resmi belgeler-dokümanlar vb. tek başına tarihçiye bir şey söylememektedir. Tarihin bu özelliği okullardaki tarih eğitimi üzerinde de etkili olmaktadır (Carr, 2008).

Benzer bir başka görüşe göre ise insanın geçmiş ile arasında kurduğu ilişki tarih olarak nitelendirilmelidir. Dolayısıyla, Carr'ın (2008) dediği gibi, "İnsan kendinin ne kadar bilincinde ise, tarihinin de bilincindedir". Bu bağlamda, tarihçinin bu ilişkiye bakışı, geçmişin "fırtınalı, hayali ya da huzurlu" oluşundan değil, tarihçinin onunla ilgili karşılaştığı problemlere yönelik tasarımlarından ileri gelmektedir. Dolayısıyla, tarihçi tanım ve tasarımları ile tarihe bir gerilim yüklerken, sosyal bilim olarak tarihin metodolojik güvencesi ile çatışma halindedir (Safran, 2010). Tarih eğitiminin nasıl yapılması gerektiği sorusu aynı zamanda bu gerilimle ilişkilidir. Dolayısıyla, tarihin neden ve niçin öğretildiğinin yanında tarihin nasıl öğretildiği sorunsalı da oldukça önemli bir faktöre dönüşmektedir. Bu bağlamda, ders kitapları ve müfredatın yarattığı mikro iktidarın karşısında tarih öğretiminin ve öğretmenin fonksiyonları ön plana çıkmaktadır (Safran, 2010).

Bugün birçok eğitim sisteminde tarih öğretimine atfedilen temel rol "kültür aktarımı yoluyla toplumsallaşmanın sağlanmasıdır" (Dinç, 2009). Nitekim Türkiye'de öğretim

kurumlarında da tarih öğretimi, "demokratik, insan haklarına saygılı, sorumluluğunu bilen, dün-bugün-gelecek arasında ilişki kurmayı becerebilen ve araştırmayı seven genç kuşaklar yetiştirmeyi hedef alan bir dinamizm oluşturma çabası" tanımıyla aynı toplumsallaşmanın bir örneği olarak ön plana çıkmaktadır (Yıldız, 2003). Bu ise geleneksel, öğretmen merkezli, olgulara dayalı ve öğrencilerin ilgisini çekmeyecek bir tarih öğretimine zemin hazırlamaktadır. Bu anlamda "kültür aktarımına dayanan" ve merkezinde ezber olan tarih öğretiminin yerine verilmesi gereken "öğrenci merkezli" tarih eğitiminin amaçları açısından üzerinde görüş birliğine varılan hususlar; olayların bilinmesi, anlayış ve sevgi, muhakeme yeteneğinin kazandırılması, sosyal görevler, hoşgörü ve demokratik niteliklerin kazandırılmasıdır (Demircioğlu, 2011). Aynı zamanda Okuldaki tarih öğretiminin hedeflerinden biri öğrencilere yaşadıkları zamanı anlamalarını sağlayacak bir geçmiş duygusu kazandırmaktır. Bu hedef tarihi mekânlara yapılacak ziyaretle daha kolay gerçekleştirilebilir (Akçalı ve Aslan, 2007).

2. 2. Tarih Derslerinin Genel Amaçları

Tarih eğitiminin bugünkü amaçları incelendiğinde gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde çeşitli ayrımlar gözlemlenmektedir. Örneğin; gelişmekte olan ülkelerdeki Türkiye'yi de bu kategoriye dâhil etmek mümkündür, tarih ağırlıklı olarak "kültür aktarımı yoluyla toplumsallaşmanın sağlanması" ve kimlik gelişimi olarak algılanmaktadır. Bununla birlikte gelişmiş ülkelerde ise tarih eğitimi genelde zihinsel becerilerin geliştirilmesine yoğunlaşmaktadır (Demircioğlu, 2011). Türkiye'de de Milli Eğitim Bakanlığı Tarih Dersinin Genel Amaçlarını şu şekilde belirlemiştir:

a) Atatürk ilke ve inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesindeki yerini kavratarak öğrencilerin laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmasını sağlamak,

b) Geçmiş, bugün ve gelecek algısında tarih bilinci kazandırmak,

c) Türk tarihini ve Türk kültürünü oluşturan temel öge ve süreçleri kavratarak öğrencilerin kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinde sorumluluk almalarını sağlamak,

d) Millî kimliğin oluşumunu, bu kimliği oluşturan unsurları ve millî kimliğin korunması gerekliliğini kavratmak,

e) Geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurarak millî birlik ve beraberliğin önemini kavratmak,

f) Tarih boyunca kurulmuş uygarlıklar ve yaşayan milletler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak,

g) Türk milletinin dünya kültür ve uygarlığının gelişmesindeki yerini ve insanlığa hizmetlerini kavratmak,

h) Öğrencilerin kendilerini kuşatan kültür dünyaları hakkında meraklarını gidermek,

ı) Tarihin sadece siyasi değil, ekonomik, sosyal ve kültürel alanları kapsadığını fark ettirerek hayatın içinden insanların da tarihin öznesi olduğu bilincini kazandırmak,

i) Tarih alanında araştırma yaparken tarih biliminin yöntem ve tekniklerini, tarih bilimine ait kavramları ve tarihçi becerilerini doğru kullanmalarını sağlamak,

j) Öğrencilerin farklı dönem, mekân ve kişilere ait toplumlar arası siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz ederek bu etkileşimin günümüze yansımaları hakkında çıkarımlarda bulunmalarını sağlamak,

k) Barış, hoşgörü, karşılıklı anlayış, demokrasi ve insan hakları gibi temel değerlerin önemini kavratarak bunların korunması ve geliştirilmesi konusunda duyarlı olmalarını sağlamak,

l) Kendi kültür değerlerine bağlı kalarak farklı kültürlerle etkileşimde bulunabilmelerini sağlamak,

m) Kültür ve uygarlığın somut olan ya da olmayan mirası üzerinde tarih araştırmaları yaparak çalışkanlık, bilimsellik, sanatseverlik ve estetik değerleri kazandırmak,

n) Öğrencilere, tarihsel anlatıları yazılı ve sözlü ifade ederken Türk dilini doğru ve etkili kullanma becerisi kazandırmak (MEB, 2008).

Görüldüğü üzere ilk beş maddede, "kültür aktarımı yoluyla toplumsallaşmaya yönelik kaygılar ön plana çıkarken, sonraki on maddede ise tarih eğitiminin nasıl gerçekleştirileceğine dair ideal bir durum tasvir edilmektedir. Bununla birlikte bu derslerin kazandıracığı beceriler; dili doğru, etkili ve güzel kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, araştırma-sorgulama, sorun çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, gözlem yapma, değişim ve sürekliliği algılama, mekânı algılama ve sosyal katılımdır (MEB, 2008). Oysaki ülkemizde tarih eğitimi önemli ölçüde ders kitaplarına ve bu kitaplar tarafından desteklenen merkezi rolü ile tarih öğretmenlerine bağlı "ezberci" bir görünüm arz etmektedir.

Demircioğlu ise (2011) farklı kaynaklardan derleyerek tarih öğretiminin genel amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır:

1. Ahlak gelişimi için tarih öğretimi,
2. Uygarlık, değerlerin ve kültürün nasıl geliştiğini öğrenmek için tarih öğretimi,
3. Toplumunu daha iyi tanımak için tarih öğretimi,
4. Boş zamanların değerlendirilmesi ve hoş vakit geçirilmesi için tarih öğretimi,
5. Milli kimlik gelişimi ve iyi vatandaş yetiştirmek için tarih öğretimi,
6. Mevcut ideolojik yapının öğrencilere benimsetilmesi için tarih öğretimi,

7. Öğrencilerde hoşgörü anlayışının gelişimi için tarih öğretimi,
8. Öğrencilere deneyim sağlamak için tarih öğretimi,
9. Demokratik bakış açısı kazandırabilmek için tarih öğretimi,
10. Empatik bir bakış açısı kazandırmak için tarih öğretimi,
11. Geçmiş hakkında sağlıklı bilgilenmek için tarih öğretimi,
12. Dili öğrenme ve kullanma becerisi için tarih öğretimi,
13. Değişimin yaşamı nasıl etkilediğini öğrenebilmek için tarih öğretimi,
14. İnsan haklarına duyarlı bireylerin yetiştirilmesi için tarih öğretimi,
15. Bilimsel ve mantıksal düşünebilme yeteneği kazandırmak için tarih öğretimi,
16. Çağımızdaki sosyal, siyasal ve ekonomik sorunların nedenlerinin anlaşılması için tarih öğretimi,
17. Günümüzü daha iyi anlamak ve yorumlamak için ihtiyaç duyulan temel kavramların öğrenilmesi için tarih öğretimi,
18. Geçmişten ders almak için tarih öğretimi.

Tarih öğretiminin bir diğer boyutunu ise tamamen eğitimsel amaçlar oluşturmaktadır. Buna göre tarih öğretiminin eğitimsel amaçları ise şu şekilde sınıflandırılmaktadır (Coltham ve Fines, 1971'den aktaran Demircioğlu, 2011):

- a) Tarih Öğretimine Karşı Tutumlar: Katılma, tepkide bulunma, imgeleme-hayal gücü.
- b) Bilimin Niteliği: Bilginin niteliği, yöntemlerin düzenlenmesi, ürünler.
- c) Beceri ve Yetenekler: Sözcük edinme, referans becerileri, hafızaya yerleştirme, kavrama, çeviri, analiz, öteleme, sentez, yargı ve değerlendirme, iletişim becerileri.
- d) Öğretimin Eğitimsel Sonuçları: Sezme-içgörü, değerler bilgisi, mantıki yargılama.

Bu bağlamda, "Tarih öğretiminin hangi amaçları tarihsel mekân ziyaretlerinin gerçekleşmesine yardımcı olacağı amaçlardır?" sorusu önem kazanmaktadır. Kuşkusuz bu noktada hem genel amaçlar hem de eğitimsel amaçlar devreye girmektedir. Genel amaçlardan; uygarlık, değerlerin ve kültürün nasıl geliştiği, "öğrencilerde hoş görü anlayışının gelişimi için tarih öğretimi", "öğrencilere deneyim sağlamak için tarih öğretimi", "bilimsel ve mantıksal düşünebilme yeteneği kazandırmak için tarih öğretimi" vb. unsurlar bizatihi tarihî mekân ziyaretlerinin sonucunda doğrudan ya da dolaylı olarak öğrencilere ulaşan amaçlardır. Öte yandan, "öğrenci merkezli" bir etkinlik olarak tarihî mekân ziyaretleri ise eğitimsel sonuçları itibari ile öğrencinin tarih öğretimine karşı tutumlarını dönüştürmekte ve ona "katılma, tepkide bulunma, imgeleme-hayal gücü" kazandırmaktadır. Bilimin niteliği; tarihî mekân ziyareti sonrasında tarih derslerinde işlenen ve çoğu sınıf ortamında oldukça teorik gözükken unsurların pratiğe dökülmesi ve

anlam kazandırılmasıdır. Beceri ve yeteneklerin geliştirilmesi- sınıf ortamında derse katılım noktasında çekingen gözükken bir öğrencinin tarihî mekân ziyaretinde çeşitli özelliklerinin aktive olması ve son olarak sezme-iç görü, değerler bilgisi ve mantığı yargılama noktasında çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajların bütünü tarih öğretiminin amaçları ile bir etkinlik olarak tarihî mekân ziyaretlerinin önemli ölçüde örtüşmesine yardımcı olmaktadır.

2. 3. Tarih Öğretiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tarih eğitiminin sorunlarından biri de derslerde kullanılan geleneksel yaklaşımlar ve yöntemleridir. Bu noktada en temel tehdit tarih eğitimindeki ezberci dirençtir. Demircioğlu'nun (2011) işaret ettiği gibi bugün ülkemizde birçok okulda tarih önemli ölçüde isim, sayı, rakam ve maddelerin ezberletildiği bir ders görünümündedir. Bu ezberci direnç yalnızca münferit bir takım uygulamaların sonucu olmayıp, müfredatın ve eğitim sistemimizin kronikleşmiş sorunlarının en başında gelmektedir. Bu yönüyle ülkemizde, sosyal bilimler hayattaki pratik karşılıklarının ne olduğu sorgusu ile sık sık muhatap olmaktadır. Bu nedenle tarihin de içerisinde sayıldığı birçok alandaki bilgiler, "ezberci" bir anlayışla öğretilmektedir. Bu durum tarih dersine karşı olumsuz tutumların geliştirilmesine neden olmaktadır. Temel amaçlardan biri öğrenmenin öğretilmesi olmalıdır. Diğer bir deyişle tüm öğrenciler küçük birer tarihçi olarak algılanmalı, öğretmenin ve anlattıklarının merkezde olduğu ezberci bir yapıdan öğrencilerin ilgisini çeken, onların da birer aktör olarak sınıftaki konumlarını öne çıkaran ve onları anlatılan zaman diliminin şartlarına götüren bir sisteme geçilmelidir. Bu aynı zamanda "öğrenci merkezli tarih eğitimi" olarak adlandırılmaktadır (Demircioğlu, 2011).

Günümüzde, tarih öğretmenlerinin müfredat tarafından pasifize edildikleri ve tarih kitabına bağlı bırakıldıkları, öğrencilerin ise öğretmenin mikro iktidarı karşısında sınav merkezli ve ezberci bir anlayışa itildiği yapının yerine, derslerde farklı materyallerin (CD, harita, eski resimler, belgeler, proje hazırlama, grafik yorumlama, günlükler, vergi kayıtları vb. incelemek) desteği ile öğrencilerin tarih derslerine olan ilgileri ve tarihsel düşünme, kanıt getirme, tarihsel anlama becerileri geliştirilebilir. Unutulmamalıdır ki, tarih dersi denildiğinde oluşan imajların önemli bir bölümü bizatihi tarih dersleri ile ilgili deneyimlerimizin ürünüdür ve aslında tarih derslerinin içerdiği konular yalnızca zor ve karmaşık unsurlardan oluşmazlar. Buna karşın birçok ilgi çekici ve açık konu da söz konusudur. Bu konular karşısında öğrencinin ilgisini "üretebilmek" ve "yeniden üretebilmek" içinse interaktif materyallerin daha sık kullanılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Ülkemizdeki tarih eğitiminde de "etkinlik örnekleri" içerisinde kullanılan yöntem ve tekniklerin uygulanmasında dikkat edilecek hususlar olarak bu süreç tasarlanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarih dersine yönelik bir dizi ilke belirlemiştir. Buna göre (MEB, 2008):

a. Araştırma yöntemini içeren etkinlikler yapılırken imkânlar doğrultusunda kütüphane, internet vb. kaynaklardan yararlanma konusunda öğrenci yönlendirilmelidir.

b. Metin yazılmasının önerildiği etkinliklerde; öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini kullanabileceği metinler oluşturmalarına, döneme ait adlandırmaların, tarihî deyim ve terimlerin ve zaman kavramlarının doğru kullanılmasına dikkat edilmelidir. Ancak öğrencilerden bir tarihçi gibi metin yazmaları beklenmemeli, öğrencilere bu konuda rehberlik yapılmalıdır.

c. Etkinliklerde kullanılacak metin ve görsel malzemeler (resim, fotoğraf, karikatür, afiş, gazete, dergi, film, belgesel vb.) öğrenci seviyesine uygun ve pedagojik olmalıdır.

d. Biyografi çalışması yapılacak etkinliklerde; biyografisi incelenen kişinin eğitimi, faaliyetleri ve bu faaliyetlerin döneme etkisi ile yaşadığı dönemin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik özellikleri vb. konulara değinilmelidir. Biyografi çalışmalarında dönemin fikir, sanat, spor, müzik, edebiyat vb. alanlarında öne çıkan şahsiyetlerine yer verilmelidir.

e. Film etkinliklerinde; ders saatleri göz önünde bulundurulmalı, kazanımın içeriğine uygun filmin belli bölümleri etkinliklerde kullanılmalıdır.

Kuşkusuz bu katılımcı tarih öğretimi anlayışının en önemli yöntemlerinden biri de tarihî mekânların ziyaretidir. Tarihi mekânlar, ören yerleri, tarihsel olayların yaşandığı alanlara ziyaret gerçekleştirmek tarih derslerinin etkin işleyişi açısından oldukça verimli ve etkin bir etkinlik olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, etkili eğitim ve etkili öğretmenin tanımlarını doğru bir şekilde gerçekleştirmek etkili tarih eğitiminin ve içermesi gereken unsurların neler olduğuna dair önemli bir zemin sağlayacaktır.

2. 4. Etkili Eğitim ve Etkili Öğretmen

Etkili öğretim; bir öğretmenin farklı öğretim tarzlarını aynı anda ve birbirlerini destekleyecek şekilde kullandığı, öğrencilerin bağımsız olarak öğrenme sürecine katıldığı ve tüm bu eylemlerin sınıf atmosferindeki algılama, anlama ve kazanım oranı olarak yüksek sonuçlara dönüştüğü öğretim-öğrenme ortamı olarak tarif edilmektedir. Bir diğer görüşe göre ise etkili öğretim, "Öğretmenin belirlediği öğrenme amaçlarının, öğrenciler tarafından başarıyla gerçekleştirilmesidir." (Dinç, 2009).

Bu bağlamda etkili öğretime ilişkin diğer yaklaşımlar şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Harris; öğrenme kalitesinin artırılması boyutuna dikkat çekmekte,

2. Dunne ve Wragg (1994)'e göre öğrencilerin çeşitli değer, olgu, beceri ve kavramları öğrenmelerini kolaylaştırmalı ve sınıfta tek düze bir ders işleyişi yerine, farklı öğretim teknik, yöntem ve stratejilerini tek tek ya da bir arada ve entegre bir biçimde kullanılmasını öğretmenlere adapte etmelidir. Dolayısıyla etkili öğretmen, öğretmenlik mesleğini ve eğitim verdiği alanı seven, donanımlı, iyi yetişmiş, talepkar ve hevesli, planlı ve düzenli, adil, tutarlı, öğrencilerin içindeki cevheri çıkartmaya eğilimli ve onların öğretim ortamlarını huzurlu ve mutlu kılmak isteyen kişi olarak ön plana çıkmaktadır (Dinç, 2009).

Etkili öğretmen sınıf içerisinde iki rolü üstlenmelidir. Bunlar:

a. Öğreten-Kolaylaştırıcı Rol: Bu rolü üstlenen bir öğretmen:

1. Öğretimle ilgili amaç ve beklentileri açıkça ortaya koymalı ve bunları öğrencilerle paylaşmalı,
2. Öğretilecek ders ve konular ile bunların öğretiminde istifade edilecek teknik ve yöntemleri bilmeli,
3. Çeşitli öğretim kaynak ve materyallerini hazırlamalı ve kullanma becerisine sahip olmalı,
4. Öğrenme konusunda öğrencileri cesaretlendirmeli ve nasıl öğreneceklerine yardımcı olmalı,
5. Öğrencilerin önceki deneyimlerinden haberdar olmalı ve bu deneyimlere göre çalışma grupları dizayn etmeli,
6. Öğretim etkinliklerini birey ve grup özelliklerine göre belirlemeli,
7. Öğrencinin mevcut yanlış bilgi dağarcığını tespit etmeli belirli periyotlarla öğrencilerin anlama ve öğrenmelerini izlemeli,
8. Başka ders ve konular ile gerçekleştirilen öğrenmeler arasında süreklilik inşa etmeli,
9. Kendi öğretmenlik uygulamalarının olumlu ve olumsuz özelliklerini takip etmeli,
10. Kendini geliştirmelidir (Dinç, 2009).

b. Düzenleyen-Yöneten Rol: Bu rolü üstlenen öğretmen bir sınıftaki öğrenme imkânlarını maksimize etmek ister. Bu bağlamda;

1. Ders planını detaylı bir şekilde hazırlamalı,
2. Her dersi tutarlı, anlaşılır, ilgi çekici, öğrencilere hitap eden ve herkesin öğrenme deneyimlerine olumlu tesir edecek şekilde tasarlamalı,
3. Sınıfta otorite ve düzenli sağlamalı,
4. Öğrencileri aşırı toleranslı ve aşırı kontrollü olmayacak şekilde yönetebilmeli,
5. Açık fikirli ve esnek olmalı,
6. Sınıf içinde olumlu atmosfer inşa ederek sürekli iletişimi sağlamalı,

7. Öğrencilerin kendi aralarındaki iletişimi teşvik etmeli,
8. Sınıf düzenin gerektirdiği temel kuralları ve öğrencilerden beklenen davranışları onlara aktarmalıdır (Dinç, 2009).

Etkili öğretimin en temel amaçlarından biri de, bir alanı ve konuyu neden ve nasıl öğrenebileceklerini öğrencilere doğru bir şekilde aktarabilmektir. Dolayısıyla, etkili bir öğretmen öğrenme ortamını öğrencilerin kendi bilgilerini oluşturması için tasarlanabilmeli, bu yönde "öğretim stratejileri" hazırlayabilmelidir. Bu bağlamda, etkili bir tarih öğretimi için de bir tarih öğretmeni öğreten-kolaylaştıran ve düzenleyen-yöneten rollerinin içerdiği nitelikleri taşımaları ve böylece öğrencilerin tarihi anlama, yorumlama, kanıt kullanma, eleştirel düşünme, empati ve temel kavramlara vakıf olma özelliklerinin geliştirmelerine yardımcı olmalıdır.

Ülkemizde tarih öğretiminde öğrencilerin aktif, üretken, sorun çözen ve yaratıcı bireyler hâline gelmeleri öğretmenin öğrenciyi merkeze yerleştirdiği bir zeminden geçmektedir. Ancak birçok eğitim kurumunda tarih dersleri hâlâ öğretmenin merkezde olduğu ve geleneksel bir anlayışla yürütülmektedir (Demircioğlu, 2011). Bu bağlamda, etkili tarih öğretimi kavramına daha derinlikli eğilmek gerekmektedir.

2. 5. Etkili Tarih Öğretimi

Etkili bir tarih öğretimi süreci inşa edebilmenin yolu, öncelikle tarih öğretiminden ne beklendiğinin, eğitim ve öğretim sonucunda amaçlanan şeyin ne olduğunun belirlenmesinden geçmektedir. Bu bağlamda, tarih eğitimine yüklenen misyon ve misyonun gerçekleştirilmesinin sonucunda amaçlanan stratejinin nasıl belirleneceği de diğer sorunsallar olarak ön plana çıkmaktadır. İngiltere'ye yönelik hazırlanmış ve Ulusal Tarih Müfredatı Çalışma Grubu'nun kaleme aldığı Nihai Rapor 'un vurgu yaptığı okullarda öğrencilere verilen tarih eğitimine yüklenen amaçlar şu şekilde sıralanmaktadır (Bourdillon 1994: 27-28, aktaran Aslan, 2006:162-174):

1. Geçmişe ilgiyi canlandırmak,
2. Çocuklara kimlik duygusu verilmesini sağlamak,
3. Kültürel kökleri ve kültürel mirastaki kendi payını kavramasına zemin sağlamak,
4. Geçmişten yola çıkıp bugünün anlaşılmasını sağlamak,
5. Çocuğun düşünsel gelişimini sağlamak,
6. Tarihsel incelemeler ile sistematik analiz, değerlendirme, tartışma, mantıksal zorluklar ve gerçeğe ulaşmak noktasında destek sağlamak,
7. Diğer ülkeler ve kültürler hakkında bilgi sahibi olmasına ve onları anlamasına yardımcı olmak,

8. Tarihçilerin diğer bilimlerden farklı yöntemleriyle çocuğu tanıştırmak,
9. Müfredatın diğer alanlarına zenginleştirici bir katkı sunmak,
10. Çocuğu gelecekteki yetişkinlik yaşamına hazırlamak.

Bir başka eserde ise etkili bir tarih öğretiminin sonuçları şu şekilde sıralanmaktadır: (Barton ve Lewinski 2004'den aktaran Aslan,2006:166).

1. Geçmişte kalan insanlar ve olaylarla şimdi arasında bağlantılar içeren sorular sormaları ve ilişki kurmaları,
2. Geçmişteki olayların nedenleri, gelişimi ve sonuçları arasında analiz hattı oluşturmaları,
3. Geçmişteki olaylara ve insanlara karşı dürüst tepkiler vermeye zemin sağlayan ahlaki değerler üretmeleri,
4. Okulda ve dışında geçmişle ilgili bilgilerini sergilemeleri ve kullanmaları.

Bir başka eserde ise etkili bir tarih öğretiminin içerisinde, anıtlar, tarihsel yapılar, yerleşim yerleri, mimarî yapılar aracılığıyla çocuklara kendi mirasını öğretmenin önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Haydn ve Hunt 1997' den aktaran Aslan, 2006). Nitekim bir başka yazar olan Yıldız'ın (2003)' te belirttiği gibi tarih öğretiminin yoğunlaşacağı temel unsurlardan biri öğrencilerin kendi bölgesiyle ilgili tarihî olayları tanıması ve araştırmasına katkı sağlamaktır. Bu bağlamda gündeme gelen tarihsel mekânların ziyaretleri ise hem etkili bir tarih öğretimi etkinliği olmakta hem de tarihsel mirasın aktarımında interaktif bir yöntemle tekabül etmektedir.

2. 5. 1. Etkili Tarih Öğretiminin Temel Nitelikleri

Etkili tarih öğretimi, tarih eğitiminin sayılan amaçlarının önemli bir bölümünü gerçekleştirmek ve stratejileri doğru kullanmaktan geçmektedir. Buna göre etkili tarih öğretimini gerçekleştirecek olan kişi (tarih öğretmeni); öğrencilerin yeni fikirler geliştirmelerini, araştırma, soru sorma ve diğer arkadaşlarını da sürece dâhil etmelerini, takdir etme duygularını, toplum değerlerini edinip edinmediklerini gözlemeli ve bu gözlemleri de kayıt altına almalıdır (Yıldız, 2003). Bu bağlamda, etkili tarih öğretiminin temel nitelikleri açıklanacaktır.

2. 5. 1. 1. Tarihsel Düşünme

Tarih, insanın geçmişini inceler; ancak bunu yaparken kendine has bir metot kullanmaktadır. Tarihsel metodoloji, "bir araştırma alanının, probleminin veya konusunun belirlenmesi, bu konu ya da sorunla ilgili hipotezlerin geliştirilmesi, ulaşılan kanıt ve kaynaklardan verilen toplanması, bu verilerin kritik edilmesi, konuyla ilgili diğer

çalışmaların gözden geçirilmesi ve eldeki konunun anlaşılabilir olarak yapılan incelemenin mantıksal bir çerçevede açıklandığı çalışmanın ortaya konulması vb." aşamalarından oluşmaktadır (Dinç, 2009). Dolayısıyla tarihçi kendi özgün gelişme sürecinden hareketle geçmişini incelemeli ve ele aldığı konuya yönelik gerçekçi görüntüler oluşturarak tüm aşamalar hakkında anlamlar üretmelidir. Diğer bir deyişle, tarih eğitimi tarihin nasıl düşünülmesi gerektiğine dair bir eğitimidir ve esas olarak metodolojiye vurgu yapar. Metodolojiyi inşa eden unsurlar ise soru sorma, analiz, kanıt bulma, işleme ve ondan istifade etme, hipotez kurma, tartışma, kavrayış geliştirme ve onu doğrulamadır. Bu ise geçmişten bize ulaşan tarihsel kanıtların incelenmesi (kaynaklar, resimler, günlükler vb.) ile mümkündür.

Tarihsel düşünme becerilerini ülkemizde konu edinen bir diğer araştırmacı Demircioğlu' dur (2011). Tarihsel düşünme becerisinin nasıl kazandırılacağını anlatırken, tarih öğretiminin gelenekçi yaklaşım ve çağdaş yaklaşım olarak ikiye ayırmaktadır. Bilhassa çağdaş yaklaşımın tarihsel, bilimsel ve analitik düşünme noktalarında katkı sağlayıcı olduğunu belirtmektedir. Geleneksel yaklaşım ise geçmişin bilgisinin öğretildiği ve içinde yaşanan toplumun kimliğinin öğrenciye aktarıldığı bir zemine referans vermektedir. Bu ise daha tarih dersinin isim, sayı, rakam ve madde aktarımına dayalı olarak öğretildiği ve öğrencilerin gündelik yaşamdaki sorunları çözmeye yönelik beceri ve nitelikleri kazanamadığı ezberci bir yapıyı gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, öğrenciler tarihsel düşünme becerileri ile tanıştırılmadıkça tarihin ezberci bir ders olmaktan kurtarılması mümkün gözükmemektedir.

Tarihsel düşünme becerilerine dair ilk çalışmalar 1971'de, 1956'da geliştirilen Bloom Taksonomisi'nde ilham alınarak geliştirilmiştir ve "Tarih Öğretiminin Eğitimsel Amaçları" adını taşımaktadır. Bu çalışmada tarih ayrı bir disiplin olarak tanımlanmış ve tarih öğretimi sayesinde öğrencilere kazandırılacak bir dizi beceri ve yetenek sıralanmıştır. Bu beceri ve yeteneklerin bir kısmı; sözcük edinme, referans becerileri, hafızaya yerleştirme, kavrama, öteleme, sentez, çeviri, analiz, yargı, değerlendirme ve iletişim becerileridir (Demircioğlu, 2009).

Özellikle İngiltere başta olmak üzere bu çalışmadan sonra tarih öğretiminin beceri ve kanıtlara dayalı boyutunu geliştirme yönünde çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalar doğrultusunda eğitim programları ve ders kitapları dönüştürülmüştür. İngiltere'de öğrencilerin tarih dersleri aracılığıyla ulaşmaları gereken genel hedefler ise şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Kronolojik anlama,
2. Geçmişteki değişim, insan ve olayları anlama ve bilime,
3. Tarihsel yorum,

4. Tarihsel soruşturma, araştırma,
5. Organizasyon ve iletişim(<http://www.ncsction.org.uk/subjects/history/levels.htm>'den aktaran Demircioğlu, 2009).

ABD ve Kanada merkezli çalışmalar sonucunda ise İngiltere'den çok uzak olmayan ve tarih öğrencilerine kazandırılması amaçlanan ve "tarihsel bilginin sorgulanması ve doğasının anlaşılması esasına dayanan" tarihsel düşünme becerileri ise şu şekilde sıralanmaktadır (Demircioğlu, 2013):

1. Kronolojik düşünme,
2. Tarihsel anlama- kavrama,
3. Tarihsel analiz ve yorum,
4. Tarihsel araştırma becerileri,
5. Tarihsel konular, analiz ve karar verme.

Bu bağlamda tarihsel düşünmenin öğretilmesi sürecinin aşamaları şu şekilde sıralanmaktadır;

1. Konu hakkında altyapı bilgisi ve genel perspektif edinilmesi,
2. Muhtemel kanıt ve kaynakların belirlenmesi ve bu kaynaklara ulaşma yönteminin belirlenmesi,
3. Kaynakların güvenilirliğinin içerik ve dış görünüş açısından nasıl değerlendirileceğini öğretmek,
4. Konuyu anlamak,
5. Konu hakkında gerçekçi yorumlarda bulunmak (Dinç, 2009).

Bu beceriler ve aşamalar incelendiğinde, öğrencilerin aktif, üretken, yaratıcı, sorun çözen bireylere dönülebileceği görünmektedir. Bu bağlamda kullanılması gereken stratejiler; sorun çözme, beyin fırtınası, tartışma, soru-cevap, örnek olay, gözlem ve "gezidir" (Demircioğlu, 2013).

2. 5. 1. 2. Kanıt Kullanımı ve Eleştirel Düşünme

İnsanın geçmişini doğru anlayabilmesi ve buradan tarihsel bir bilgi inşa etmesinde kritik öneme haiz unsur tarihsel kanıtların (hammadelerin) doğru işlenmesidir. Kuşkusuz, tarih yalnızca tarihsel kanıtlarla ilerlemez. Günlükler, resimler, yazıtlar, kronikler, defterler vb. tek başına bir hammaddeye referans verirken, tarihinin kanıtlarla gerçekleştirdiği diyalog tarihsel düşünmedir. Diğer bir deyişle, bir tarihsel konuya ait yüzlerce belge var olsa bile, tarihsel konuyu anlamak hala güç olabilir. Bu da tarihsel düşünmenin

imkânlarından istifade etmeyi gerektirmektedir. Stern'e göre bu durum kanıtları değerlendirme becerisidir (Stern, 2007 'den aktaran Aslan, 2006).

Tarihsel düşünme ile birlikte geçerli olan bir diğer düşünme ise eleştirel düşüncedir. Tarih alanında önyargılar, ideolojiler, otoriteler tarafından ortaya konulmuş olan bilgiler eleştirel düşüncenin kuşku duyması ve sorgulaması gereken unsurlardır. Dolayısıyla, bu tip bilgilere karşı yaklaşımında tarih öğrencisinin sorgulayacağı unsur da kanıtların varlığı olmalıdır. Örneğin; Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna ilişkin onlarca teori söz konusudur. Tarih öğrencisi bu noktada kanıtları sorgulamalı, kanıtların bittiği noktada ise tarihsel-eleştirel düşünmeyi bir arada kullanmalıdır. Bu bağlamda, tarih eğitiminin odağındaki tarih öğrencisi eleştirel düşünme ile tanıştırılmalıdır (Dinç, 2009).

2. 5. 1. 3. Empati

Çalışma bağlamında tarihsel mekânların ziyareti tekniğinin uyandırdığı etkili tarih öğretimi niteliklerinin başında "empati" gelmektedir. Tarihsel empati, hayal gücü kullanılarak geçmişte belirli bir zaman ve mekânda yaşanmış olayların maddi ve manevi dünyasına nüfuz edilmesi ve duygu ve düşüncelerin kavranmasıdır. Tarihsel empati becerisi gelişmiş bir öğrenci kanıtları yorumlar, anakronizmin farkında olur ve söylentilere rivayet etmeden geçmiş hakkında düşünce üretebilir. Bu da ele alınan şartları iyi kavramaktan geçmektedir. Tekeli de bu durumu, öğrencinin "sempati ilişkisi kurmadan, soğukkanlılıkla kendini onun yerine koyarak konumunu kavrayabilmesi" olarak tarif etmektedir (Tekeli, 2002).

Kuşkusuz tarihsel empati tek başına etkili tarih öğretiminde belirleyici unsur değildir. Bununla birlikte öğrenme ve öğrenenler üzerinde çeşitli negatif etkiler de üretmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin aklında tarihsel koşullar uyanabilmelidir. Kanıtları iyi tanımak ve iyi kullanmak nosyonuna sahip olmayan empatik düşünme sonucu üretilen tarihsel bilgi sanat eseri ya da edebiyatın sınırlarına varmış olur. Tarihsel mekânları ziyaret etmek empati duygusunu uyandırmada önemli bir yöntemdir. Bununla birlikte tek başına tarihsel bilginin inşası için yeterli değildir (Dinç, 2009). Örneğin bugün Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki mirasını anlamak için bu bölgeye bir gezi düzenlemenin öğrencilerde uyandıracığı duygu seti ve tarihsel empati tek başına tarihsel bilgi inşa etmek için yeterli gelmeyecektir. Dolayısıyla, öğrencilerin aynı zamanda tarihsel bilgiyi oluşturabilmeleri için temel kavramları bilmeleri gerekmektedir.

2. 6. Tarihi Mekânların Eğitimde Kullanımı

2. 6. 1. Tarihi Mekân Kavramı

Tarihî mekân, "tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari vb. özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntılarının; önemli tarihi olayların yaşandığı yerlerin, yer üstünde ve altında veya su altında bulunan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının oluşturduğu" mekânlardır (Alkış ve Oğuzoğlu, 2005).

Bu bağlamda, Topkapı Müzesi aynı anda hem içerdiği parçalar hem de kendisi olmak üzere bir tarihî mekândır ve bugün kendisini ziyaret edenlere yüzyılların tarihî mirasını rahatlıkla ulaştırabilmektedir. Tarihî mekân kavramı oldukça kapsamlı bir kavramdır ve içerisinde tarihsel olana dair çeşitli unsurlar bulunduran tüm mekânlar tarihî mekân kategorisi altında değerlendirilebilir. Yerleşim yerleri, kervansaraylar, camiler, kiliseler, köprüler, gar binaları, mezarlıklar vb. hepsi birer tarihî mekândır.

Tarihî mekânlar, "öğrencilerin dokunup görebilecekleri, teneffüs edebilecekleri ve duyabilecekleri kadar somut ve gerçek olma özellikleri" ile ön plana çıkmaktadır ve öğrencilerin kendilerinden binlerce-yüzlerce yıl önce yaşanmış olan olaylarla duygusal bağlar kurmasına, heyecanlanmalarına, soruşturmalarına ve tarihteki olay ve insanları anlamalarına imkân sağlar (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009).

Tarihî mekânlar;

1. Müzeler; "toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevresine tanıklık etmiş malzemelerin üzerinde araştırmalar yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan kurumlardır" (Şahan, 2005). Amerikan Müzeler Birliği ise müzeyi; "Eğitsel ya da estetik amaçla, profesyonel uzman kadro ile nesnelere toplayan, yorumlayan ve topluma düzenli programlar sergileyen kurumlar" olarak tanımlamaktadır (Ören 1998 'den aktaran Güleç ve Alkış, 2003). Hein'a göre ise (Hein 1998'den aktaran Demircioğlu, 2008) müzeler; ziyaretçilerine inanması güç bir dizi deneyim vadeden ve taşınabilir eserlerin sergilendiği, toplumların sosyal, ekonomik, kültürel ve bilimsel geçmişleri hakkında bilgi edinilebilen kaynaklardır(Hein 1998'den aktaran Demircioğlu, 2008). Müzeler beş kategori altında ele alınmaktadır. Bunlar

- a. Sanat,
- b. Teknoloji,

- c. Bilim,
- d. Doğa,
- e. Tarih müzeleridir.(Maccario,2002'den aktaran Demircioğlu, 2008):

Çalışma bağlamına ele alınacak olan tarih müzeleri öğrencilere çeşitli becerilerin kazandırılması noktasında oldukça önemli imkânlar sağlamaktadır. Öğrenciler, müzeler aracılığıyla etkin öğrenme deneyimleri, sorun çözme, analiz, mukayese etme ve sentezleme gibi eğitimsel beceriler edinebilmektedirler. Bununla birlikte müzeler, öğretim hayatı sonrası da "aktif öğrenme" ve "yaşam boyu öğrenme" kavramlarının en önemli destekçileridir. Bu anlamda 20. yüzyılda aktif öğrenme için en önemli merkezlerden biri olarak tanımlanan müzelerin eğitim sürecinde daha merkezî bir rol almaları için "müze pedagojisi" bir alan olarak ortaya çıkmıştır (Demircioğlu, 2008). Müze pedagojisi sayesinde her yaşta insan için öğrenmek ve deneyim kazanmak için ön plana çıkan önemli bir etkinlik olan müze gezileri çeşitli pedagojik faydalar da üretmektedir. Bunlar:

1. Empatik bir bakış açısı geliştirme,
2. İnsanların içerisinde yaşadığı kültürü tanımlama,
3. Diğer kültürlerle karşı hoşgörü geliştirme,
4. Eğitim faaliyetlerinin kalitesini artırma,
5. Tarihsel ortam ve kültürleri korumak için ihtiyaç duyulan bilinç artışını sağlamak,
6. Müze personelinin eğitim ve istihdamını sağlamaktır (Demircioğlu, 2008).

Bugün Topkapı Sarayı Müzesi, Arkeoloji Müzeleri, Louvre vb. müzeler türünün en nadide örneklerini oluşturmaktadır. Özellikle Arkeoloji Müzeleri, eğitimde öğretmeni ve öğrenciyi bir araya getirecek en etkili ortamlardan biri olarak tanımlanmaktadır (Güleç ve Alkış, 2003). Kuşkusuz birçok insan ilk kez öğretim hayatlarında müzelerle tanıştırmakta ve geri kalan hayatlarında özel bir ilgileri yoksa bu ilgi önemli bir kesintiye uğramaktadır.

2. Yerleşim Yerleri; Geçmişte insanların topluluklar halinde yaşadığı ve bugün kalıntılara ulaşılan yerlerdir. Örneğin; Alacahöyük, Çatalhöyük, Karain ve Beldibi Mağaraları vb.
3. Tarihsel Kalıntılar; amfi tiyatrolar, tapınaklar vb. Örneğin; Çin Seddi, Efes vb.
4. Sosyal Olayların Yaşandığı Alanlar; Tarihsel öneme sahip savaş, anlaşma, isyan vb. olayların gerçekleştiği yerlerdir. Örneğin; Bastille Hapishanesi, Malazgirt Ovası, Çanakkale, Söğüt, Domaniç, Bursa, Edirne, Mudanya Mütareke Evi vb. olarak sıralanmaktadır.

2. 6. 1. 1. Tarihi Mekân Kullanımı

Günümüzde Türkiye ve dünyada tarihî mekânların kullanımı, tarih derslerinin müfredatı içerisinde yer almaktadır. Bu anlamda tarihî mekân ziyaretleri çoğunlukla ilk kez okulla birlikte gerçekleştirilen etkinliklerdir. Okullarda belirli bir müfredat çerçevesinde ve belirli bir zaman diliminde çeşitli yaş gruplarından öğrenciler, öğrenen yeri, tarihsel kalıntı, sosyal olayların yaşandığı alanlar vb. gibi tarihî mekânlara götürülmektedirler. Ülkemizde Topkapı Sarayı, Ayasofya, Çanakkale Şehitlikleri vb. bu tip tarihî mekân ziyaretlerinin sıkça gerçekleştirildiği yerlerdir.

Dünyanın her yerinde tarihi mekânlara okulların çeşitli sınıflarına ait ders programlarının daha canlı bir şekilde uygulanması için çeşitli etkinliklerle geziler düzenlenmektedir. Bu bağlamda gerek müfredat kaynaklı gerekse öğretmenlerin inisiyatif kullanarak düzenledikleri organizasyonlarla ulusal ya da uluslararası tarihi mekânlara ziyaretler düzenlenerek tarihsel kavrama, analiz, araştırma vb. beceriler öğrencilere kazandırılır (Şahan, 2005). Bu süreçte öğretmen ve müze pedagogu, öğrencilerin tarihî mekânı gezmelerini kolaylaştırmak açısından en önemli role sahiptirler.

Eğitim ortamları denildiğinde ilk olarak akla fiziki mekân olarak sınıflar, okullar, öğretmenler ve öğretilecek kişiler gelmektedir. Bu bağlamda, eğitim tüm bu öğelerin bütünlük bir şekilde oluşturdukları çerçevedir. Ancak modern eğitim paradigmasında sınıflar tek başlarına eğitimin verildiği yegâne mekânları temsil edemezler. Öğrencilerin teorik bilgiler kadar, teoriyi anlamalarını kolaylaştırıcı ve ezbere sapsamalarını sağlayacak pratik bilgilere de ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu onların "yaratıcı mekân" ihtiyaçlarına referans vermektedir (Şengül ve Akça, 2009). Kuşkusuz, öğrenme ortamla ilgili bir kavramdır. Bu bağlamda, tarihî mekânlar tarih öğretiminde yaratıcılığı teşvik eden ortamlar arasında sayılmaktadır.

Özellikle ülkemizde buna yönelik müfredatta bir dönemde ancak birkaç hafta ayrılmış olsa da, tarih dersinin çok daha yaratıcı ortamda işlendiği ülkelerde sınıf dışı tarihî mekânlara düzenlenen gezilerin öğrencilerin değerlendirme, gözlem, sınıflandırma, temel kavramlar, kanıt toplama, değişiklik ve sürekliliği algılama, empati gibi becerilerini arttırdığı bilinmektedir (Şahan, 2005). Bu bağlamda, gezi tekniği sayesinde "öğrenci araştırma yapar, öğrenmeyi okul dışına taşırır, yani öğrenme çevresini genişletir. Öğrenci, varlıkların ve olayların gerçek yaşantılarını ve oluş nedenlerini bizzat öğrenir. Rapor tutmayı öğrenir. Varlıklar ve olaylar hakkındaki merakı artar" (Köken 2002'den aktaran Ermiş, 2012).

Demircioğlu'na göre (2011) tarihî mekân ziyareti, "öğrenci merkezli yaklaşıma" dâhil bir etkinliktir. Dolayısıyla, öğretmenlerin düzenleyici ve kolaylaştırıcı rolleri dışında, sınıftaki öğretim havasından önemli ölçüde sıyrıldıkları ve mekânı "yaratıcı bir mekân"

olarak tasarımları gereken bir zemine referans vermektedir. Bu anlamda tarihî mekân ziyaretlerinin organizasyonunda da öğretmenlere önemli roller düşmektedir.

2. 6. 2. Tarihî Mekân Ziyareti Organizasyonu

Tarihî mekân ziyareti organizasyonu, tarihî mekân ziyareti öncesi, tarihî mekân ziyareti aşaması ve sonrası olmak üzere üç aşamada değerlendirilmektedir.

2. 6. 2. 1. Tarihî Mekân Ziyareti Öncesinde Yapılması Gerekenler

Tarihî mekân ziyaretinde öncelikle hedef davranışlar öğrenci ile birlikte saptanmalı ve gezi yapılacak kurum belirlenmelidir. Bu kurumdan izin alınmalı, gezinin amacı, tarihi, sorulacak sorular kurum yetkilileri ve öğrencilerle birlikte tespit edilmelidir (Sönmez 2007'den aktaran Ermiş, 2012). Tercihen bu kurum o dönemde işlenen derslerle paralellik arz etmelidir. Örneğin, Osmanlı'da klasik dönem işleniyorsa Topkapı Sarayı bu anlamda doğru bir tercih olacaktır. Eğer Osmanlı'nın kuruluşu ve ilk yılları işlenmekteyse Söğüt-Domaniç gezisi gündeme getirilmelidir.

Bu bağlamda, tarihî mekân ziyareti öncesinde gezinin amacı öğretmenler tarafından açıkça tanımlanmalı, mekân hakkında bilgi sahibi olunmalı ve özellikle o dönemde özel koleksiyonlar ya da etkinliklerin olup olmadığını araştırmalıdır (Demircioğlu, 2008). Süreçte izlenecek olan bir diğer aşama ise gezi planının oluşturulmasıdır. Bu plan şu aşamalardan oluşmalıdır (Sönmez 2007'den aktaran Ermiş, 2012):

1. Gezinin yapılacağı tarih,
2. Gezinin hangi vasıtasıyla yapılacağı,
3. Kimlerle görüşüleceği,
4. Gezinin masraflarının nasıl ve kimler tarafından karşılanacağı,
5. Hangi soruların sorulacağı,
6. Film, fotoğraf, yeme-içme, geri dönme zamanı vb.

Nitekim MEB'in "Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi Müze Eğitimi Ders Programında" da öğretmenin müze ya da tematik sergiye gitmeden önce hazırlıklarını şu sıraya uygun olarak gerçekleştirilmesi önerilmektedir:

1. Müze veya tematik serginin önceden görülmesi,
2. Müze yetkilileri- varsa müze pedagogları ya da küratörleri ile tanışılması,
3. Gezi için müzeden ve diğer ilgililerden izin alınması,
4. Müze dâhilinde yapılacak gezi ve incelemenin tarih, saat ve süresinin karşılıklı olarak belirlenmesi,
5. Gezi giderlerinin karşılıklı olarak tespiti,

6. Müze veya sergi ile ilgili bilgi toplanması,
7. Ulaşım aracının sağlanması,
8. Gezi ile ilgili anketler hazırlanması,
9. Öğrenciler için müze ve gezi planının ve diğer çalışma yapraklarının hazırlanması,
10. Müzedeki birkaç eserle ilgili hikâyeler araştırılıp öğrenilmesi (MEB, 2009).

Bu bağlamda, öğretmen tüm bu süreçlere hâkim olabilmek için mekândaki yetkililerle ilişkiye geçmelidir. Süreçte izlenebilecek diğer aşamalar ise şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Seyahat sürelerine karar verilmesi,
2. Seyahatin maliyet planlamasının gerçekleştirilmesi,
3. Müdür ve velilerden izin alınması,
4. Gezide ve gezi sürecinde gerçekleşecek eğitim faaliyetlerinin hesaplanması (Demircioğlu, 2011).

Gezi ile ilgili diğer gerekli özellikler ise şu şekilde sıralanmaktadır (Ata, 2009):

1. Gezide kullanılacak otobüsün sahibi ile taşıt sözleşmesi yapılması,
2. Otobüs zorunlu koltuk ferdi kaza sigortası ve zorunlu mali sorumluluk sigortası yapılması,
3. 100 km'yi aşkın mesafelerde otobüsün 6 yaşından büyük olmaması,
4. Araç Uygunluk Tespit Belgesi,
5. İlk hareket yerinden kalkış gündüz olmalı, yolculuk gündüz yapılmalıdır.

Okulların tarihî mekânlara gezileri Şubat 2005' te Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan ve üzerinde çeşitli değişiklikler yapılan "Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği" çerçevesinde yapılmaktadır. Buna göre 21'inci madde üç tür geziye yer vermektedir. Bunlar; yakın çevre, yurt içi ve yurtdışı gezilerdir. Okul müdürüne en az 15 gün önce verilen gezi planı, müdür tarafından onay için il-ilçe milli eğitim müdürlüğüne gönderilir. İl dışındaki gezilerde milli eğitim müdürlüğünün teklifi ile mülki amir tarafından izin verilmektedir. İzin onaylarında yönetici, öğretmen, öğrenci ve varsa veli isimleri gezi planı çerçevesinde verilir. 40 öğrenciye kadar bir yönetici ve en çok üç sorumlu öğretmen ve gönüllü veli görevlendirilirken, imkân sahibi olmayan öğrencilerin gezi masrafları okul aile birliği tarafından karşılanabilmektedir. Bu bağlamda gezi tarihi ile örtüşen dersler ilgili mevzuata göre telafi edilir (Ata, 2009).

Teknik sürecin planlamasının ardından eğitimsel sürecin planlaması gelmektedir. Bu bağlamda, bir sonraki aşamada ise öğrencilerin gezi sürecinde sadece birer "pasif-izleyici" olarak kalmayacakları ve sürece aktif katılımlarının sağlanacağı bir düzleme uyum için kendi konuları hakkında araştırma yaparlar. Bu kendi sorumluluklarını ve eğitimsel

aktivitelerini bilmeleri sonucunu doğuracaktır. Örneğin, 15. yüzyıl Rönesans ressamaları ile Osmanlı Devleti'nin ilişkilerinin merkezinde olduğu bir sergiden önce öğrenciler konuya dair kaynakları incelemeli, çeşitli sorular hazırlamalı ve mekânı ziyaretten önce kısmi teorik çerçeveye hâkim olmalıdırlar. Kuşkusuz bu noktada öğretmenin kolaylaştırıcı bir rol benimseyeceği açıktır. Çünkü tarih soyut bir alandır ve öğrencilerin bunu anlayabilmesi ve ilgi çekici bulabilmesi için öğretmenler tarafından içerisine katıldıkları çeşitli etkinlik ve yaklaşımların gündeme gelmesi gerekmektedir. Ziyaret öncesinde hangi etkinlik ve yaklaşımların kullanılacağı önceden belirlenmelidir. Bu etkinlik ve yaklaşımlardan bazıları şu şekilde sıralanmaktadır (Demircioğlu, 2007):

1. Örnek Olay
2. Drama ve Rol Oyunu,
3. Gözlem ve gözleme dayalı çizim,
4. Sözlü etkinlikler ve tartışma,
5. Sorun çözme,
6. Vaka çalışmaları,
7. Soru sorma,
8. Eserler ile etkileşim,
9. Tarihsel empati,
10. Grup çalışması,
11. Hikâye analizi.

2. 6. 2. 2. Tarihi Mekân Ziyareti Aşamasında Yapılması Gerekenler

Tarihi mekân ziyaretleri, önceden oluşturulmuş olan gezi planı doğrultusunda yapılmalıdır (Demircioğlu, 2011). Çünkü gezi planı iyi oluşturulmadığında gezi süreci disiplin sorunlarına yol açabilen ve kargaşalı bir sürece dönebilir. Kuşkusuz, öğretmenler için tarih öğretimi kolaylaştırıcı bir etkinlik olan tarihi mekân ziyaretleri öğrenciler için o gün kapalı bir mekândan çıkmak olarak da nitelendirilebilmektedir. Bu anlamda yeni bir yer görme isteği kadar okul dışına çıkma isteği de öğrenciyi güdüler. Dolayısıyla, öğretmen bu farklı güdüleri tarihi mekân ve müze ziyaretine en doğru biçimde kanalize etmelidir.

Özellikle ergenlik dönemi öğrencileri tarihi mekân ziyaretlerinde en büyük zorluklar yaşayan gruptur ve ağırlıklı olarak beklenmedik tepkiler vermektedirler. Bu bağlamda, tarihi mekândaki rehberlik hizmetlerinin ve obje sunumlarının onların yaşam ve ilgilerine göre tasarlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, geçmiş ile şimdi arasında bağlantı kuracak tasarımlar oldukça önem kazanmaktadır. Yine mekân içerisinde drama

öğelerinden istifade ederek rol ve benzeşimler ile tarihsel olayların canlandırılması öğrenciler için oldukça önemli bir deneyim sunacaktır (Şahan, 2005).

Bu anlamda işlevsellik önceden planlanan hedef ve amaçlara ulaşılması, tarihi mekân ziyaret planına ise tam uyulmasıdır. Dolayısıyla, önceden tarihi mekânda uygulanması kararlaştırılmış olan tekniklerin uygulamaya geçirilmesi ziyaret esnasındaki öncelikler arasındadır. Bu uygulama ise öğrencilerin gruplar halinde organize edilmesi, bu grupların liderliğini veli, diğer öğretmen gibi unsurların yapması, sessizliğin ve müzenin diğer ziyaretçilerini hoşnutsuz kılacak gürültülerin giderilmesidir (Demircioğlu, 2011).

Bu anlamda Aktekin'in (2008) gerçekleştirdiği ve tarihi mekân yetkililerini merkeze alan çalışmada yetkililer merkezi rolün öğretmenlerde olduğunu ve çeşitli materyaller ile hazırlığın öğretmenler tarafından yapılması gerektiğini bildirmişlerdir. Unutulmamalıdır ki tarihî mekânların ziyareti bir etkili tarih öğretimi uygulamasıdır. Bu bağlamda, öğretmen ve ders kitabı merkezlikten, "aktif öğrenme" ve "öğrenci merkezliliğe" geçiş anlamı taşımaktadır. Öte yandan ülkemizde gerek ders kitapları gerekse de öğretmenin mikro iktidarı önemli ölçüde varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda, etkili tarih öğretiminin bir unsuru olarak etkili tarih öğretmeni tarihî mekân ziyaretlerinde "öğreten-kolaylaştırıcı" ve "düzenleyen-yöneten" rollerini sürdürmeli ancak bunu yaparken mekânın unsurları ile (rehberlik hizmetleri, yöneticiler, veliler, mekânın tasarımı vb.) etkileşim içerisinde olmalıdır. Öğrencilerin öğretmen ile başarılı bir tarihi mekân ziyareti yapmaları için tarih öğretmenlerinin yeterli bilgi ve yeterliliğe sahip olmak zorunda oldukları açıktır (Demircioğlu, 2008). Nitekim geçtiğimiz yıllarda ülkemizde gerçekleştirilen tarihî mekân ziyaretlerine ilişkin araştırmalarda öğretmenlerin bilgi ve yeterliliklerine dair ampirik bir veri oluşması noktasında çeşitli sıkıntılar bulunmaktadır.

Buna göre öğretmen "öğreten- kolaylaştırıcı rolü" gereği (Aktekin, 2008):

1. Tarihî mekân ziyaretinden önce derste öğrencilere ziyaret edilecek mekân hakkında bilgi vermeli,
2. Ziyaretten önce mekânı kendi gezmiş olmalı ve ilk kez gelmiyor olmalı,
3. Ziyaretlerin derslerde işlenen konulara bir alternatif değil, onların tamamlayıcısı olduğunu aktarmalı,
4. Tarihî mekân ziyaretinin tarih metodolojisi anlamında öğrencilere hangi katkıları sağlayacağını belirtmeli,
5. Ziyaret genel değil, belli bir üniteye göre daraltılmış şekilde düzenlenmeli ve böylece verimliliği sağlanmalı,
6. Ziyaretten önce öğrencilere konuya odaklanabilmeleri için çalışma kâğıtları hazırlanmalıdır,

7. Mekân ziyaretinde rehberlik hizmetleri varsa onlarla ilişkide kalarak ve öğrencilerle iletişimlerini kolaylaştırarak, yoksa konuyu önceden çalışarak öğrencilere aktarmalı,
8. Açık fikirli ve esnek olmalı, kendine yöneltilen soruları örneklerle cevaplamalıdır,
9. Öğrencilere gördükleri unsurların derslerde nerede geçtiklerini hatırlatmalıdır.

Güleç ve Alkış (2003) ise öğretmenlerin gezi esnasında öğrencilerle daha çok ilgilenmeleri, ilgiyi diri tutmak adına öğrencilerin seviyelerine uygun sorular sormaları ve bilgi vermeleri gerektiğini, daha toleranslı olmalarını, görülen eserleri yalnızca tanıtlarıyla sınırlı kalmayarak bahsi geçen kültür hakkında geniş bilgi vermelerini istemektedirler.

Öğretmenin diğer rolü ise düzenleyen-yöneten rolüdür. Buna göre öğretmen yönetici ile birlikte tarihî mekâna ziyaret götüren ekibin lideri konumundadır. Onunla birlikte yönetici ve diğer gönüllü veliler grubun düzenlenmesinde söz sahibidirler. Bu doğrultuda öğretmen (Aktekin, 2008):

1. Ders planını hazırlar ve tarihî mekân ziyareti için gerekli prosedürü işletir,
2. Ziyaret edilecek mekânın eğitsel malzeme ve imkânı, tuvalet, park yeri, kantin gibi imkânları ile ilgili önceden müze yetkilileri ile görüşülür,
3. Mekân ziyaretinde beceri ve deneyimlerine göre öğrencileri ekiplere ayırır,
4. Öğrenciler arası ve öğrenci- uzmanlar arası ilişkiyi düzenler,
5. Mekânın gerektirdiği disiplin ve kuralları öğrencilerine aktarır (sessizlik, etrafın kirletilmemesi, fotoğraf çekilmemesi vb.),
6. Ekipte otorite ve düzeni tesis eder,
7. Tarihî mekân yaratıcı bir mekândır. Bu nedenle okulun zorunlulukçu ve disiplinli havası yerine daha serbest bir atmosfer oluşturulmasını sağlar,
8. Gezi sonrası faaliyeti raporlama yapılmalıdır.

2. 6. 2. 3. Tarihî Mekân Ziyareti Sonrasında Yapılması Gerekenler

Tarihî mekân ziyaretleri sonrasında, ziyarete ilişkin değerlendirme sürecin merkezinde yer almalıdır. Çünkü tarihî mekân ziyaretleri yalnızca müfredatın gerektirdiği ve bir görev olduğu için gerçekleştirilen bir etkinlik değildir ve tarih öğretiminin önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda, tarihî mekân ziyaretlerinin amacından sapmaması ve etkin olması adına gerek öğretmen gerekse öğrenci açısından hedef ve amaçlara uygunluğun denetlendiği çeşitli malzemeler kullanılmalıdır (Demircioğlu, 2011).

Bu anlamda kullanılabilecek en önemli materyallerden biri de "çalışma yapraklarıdır". Çalışma yaprakları tarihî mekân ve müze ziyaretlerinden sonra öğrencilerin

ziyaretteki mevcudiyetini tespit etmek ve ders sonunda geri bildirim edinmek için uygulanmaktadır (Demircioğlu, 2011).

Bir diğer önemli unsur ise tarihî mekân-gezi raporlarıdır. Gezi raporları, okul müdürüne ve gezi yapılan kurumu da içerecek şekilde sunulmalıdır. Öğrencilerin hazırladığı bu raporlarda tarihî mekân ziyaretine ilişkin oldukça ayrıntılı özelliklere ulaşılabilmektedir. Örneğin, Yaşar Acar Fen Lisesi'nin öğrencisi olan 9/b sınıfından 166 numaralı Oğuzcan Baltalı'nın hazırlamış olduğu İBB-İETT sponsorluğunda organize edilen İstanbul İslam, Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi gezisinin raporuna ait raporlama süreci gözlemleyebilmek açısından önemli bir pratik sunmaktadır. Buna göre öğrenci öncelikle gezi hakkında bir ön araştırma yapmış ve bir adet kitap ve beş adet de internet sitesinden "İslam'da Bilim ve Teknik" konusunda bilgi sahibi olmuştur. İkinci aşamada ise gezi sırasında kullanılacak malzeme ve cihazlar sıralanmaktadır. Bunlar:

1. Fotoğraf makinesi,
2. Kalem,
3. Not defteri,
4. Dosyalardır.

Gezi mekânı ve gezi teması hakkında bilgiler sıralandıktan sonra öğrencinin bizzat kendi tespitine yer vermek gerekmektedir. Buna göre; "Müzeyi gezmiş olmak, ziyaretçiyi, Prof. Fuat Sezgin'in 5 cilt olarak yayınlanmış eseri vasıtası ile (Almanca ve Fransızcasının yansıra 2007 yılından itibaren Türkçesi de mevcut) İslam bilim ve teknik tarihinin etkileyici dünyasını daha yakından tanımaya teşvik etmektedir". Görüldüğü üzere öğrenci bilgileri sıraladıktan sonra gezi hakkında bir tespit oluşturabilmektedir. Bu da teorideki bilgilerin tarihî mekân ziyareti aracılığı ile pratikte somutlaşması sonucunu gündeme getirmektedir.

Bir sonraki aşamada ise gezi güzergâhı, kullanılan araç ve katılımcı sayısına yer verilmektedir. Buna göre gezide... plakalı... kodlu bir İETT aracı ile yolculuk yapılmış, geziye 47 öğrenci, 3 öğretmen katılmıştır. Gezinin planı:

- 09.15: Okuldan ayrılış,
- 10.45: Müzeye varış,
- 11.45: Müzeden ayrılış,
- 12.45: Okula varış.

Burada özellikle müzede geçirilen zamanın 1 saat olarak belirlenmesinin sorun oluşturacağı gündeme gelmektedir. Müzeye geç kabul edilebilecek bir saatte gidilmiş ve öğle tatiline yakın bir zaman diliminde müzeden ayrılmıştır. Oysa öğle tatilinin hemen sonrasında müzeye düzenlenebilecek bir ziyaret hem daha uzun süreler öğrencilerin müzeyi gezmesine imkân tanıyacak hem de aynı gün içerisinde yalnızca müze ziyaretine zaman ayrılarak öğrencilerin ziyaret üzerine düşünmeleri sağlanacaktır. Bu olmadığı

takdirde öğrenciler hızlandırılmış bir biçimde derslere geri dönmekte ve müzeden kalan izlenimleri değerlendirmek noktasında sıkıntı yaşamaktadırlar.

Müzeye gidiş ve geliş güzergâhları belirtildikten sonra, gezi güzergâhındaki diğer tarihi eserler, etkinlikler ve aktivitelere yer verilmiştir. Bu anlamda öğrenci gezide İstanbul Surları, Yedikule Zindanları, Sirkeci Tren Garı, Ahırkapı Deniz Feneri, Yeni Camii (Valide Sultan Camii) ve Galata Köprüsü'nü görmüş ve öğretmenleri tarafından bilgilendirilmiştir. Etkinlik ve aktiviteler arasında ise; Otağı Hümayun restorasyonunun bitişi, müze kart reklamları, Mevlana'nın 737'nci vuslat yıldönümü, İstanbul'un 150 şehir arasında 1'inci seçildiği bir indeksten bahsedilmektedir.

Raporun bir sonraki aşamasını incelenen tarihî mekân hakkında bilgiler oluşturmakta, bunu ise tarihî mekânda-müzede sergilenen tarihi eserler hakkında bilgi izlemektedir. Öğrenci burada koleksiyona ait kataloğun linkini paylaşmaktadır. Bir sonraki aşamada tarihî mekânda-müzede yapılan kültürel ve sanatsal etkinlikleri sıralayan öğrenci, incelenen tarihî mekânda en çok ilgi çeken eserleri de paylaşmaktadır. Raporun son bölümünde bir değerlendirme söz konusudur. Öğrencinin değerlendirmesinde gerek tarihî mekân ziyareti organizasyonu gerekse de öğretmenlerin kendilerine sunduğu aktivitelerle ilgili unsurlar görülmektedir. Öğrenciye göre:

1. Müze, bütün anlamına ve güzelliğine rağmen gereken özeni görememektedir.
2. Eser sayısı azdır.
3. Restore edilen bölümler gecikmiştir ve bazı maketler çalışmamaktadır.
4. Gezi planı güzeldir.
5. Gezi raporu ise "boş bir gezi değil, gerçekten bir şeyler öğrenmek, bir şeyler araştırmak için yapılmış bir gezi olduğunun göstergesidir" (Baltalı, 2014).

Görüldüğü üzere, öğrenciler bir gezi raporu örneği ile tarihî mekân ziyareti gerçekleştirdiklerinde ziyaret üzerine fikir üretmekte ve daha kolaylaştırıcı ve teşvik edici bir çerçeve oluşmaktadır. Bu anlamda gezi sonunda sınıfta yapılan etkinlikler tartışılmalı ve bir sonuca ulaşılmalıdır (Demircioğlu, 2011). Güleç ve Alkış'ın (2003) araştırmasında da Bursa'da üç farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip semtlerdeki okullarda sınıf öğretmenlerine yapılan uygulamada, öğretmenlerin neredeyse hepsi, sınıfa geldiklerinde öğrencilerin müzede gördüklerini, izlenim ve hislerini paylaşmak için üç yöntem kullandıklarını belirtmişlerdir. Bunlar:

1. Sözlü anlatım,
2. Soru-cevap,
3. Tartışmadır.

2. 6. 3. Tarihi Mekân Ziyaretinin Faydaları ve Sınırlılıkları

Tarihi mekân ziyaretleri, doğru kullanıldığı takdirde içerisinde bulunduğumuz yüzyılda tarih eğitimi açısından oldukça merkezi bir konuma sahiptir (Demircioğlu, 2008). Bu nedenle ayrıntılı bir plan oluşturulması ve öğretmenlerin derslerde hedeflediklerine bu şekilde ulaşabilmesi mümkündür. Bu bağlamda, tarihi mekâna gerçekleştirilen ziyaretlerin çeşitli faydaları ve sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunların en başında tarihi mekânların tarihle ilişkiye geçmek anlamında öğrenciye çok canlı bir imkân sunmasıdır. Buna göre öğretmenler kendi dersi ile ilgili meselelerin tarihselliğini aktarmak için bulunduğu şehirdeki anıtlar ve eserlerin ziyaretini sağlamalıdır (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Bununla birlikte tarihi mekânlara ziyaretler ders kitaplarında öğrenilen konuların ilginç hikâyelere ve somut gerçeklere dönüştürülmesini sağlar.

Tarihi mekânlara gerçekleştirilen ziyaretler sayesinde öğrenciler alternatif öğrenme yolları ile karşılaşır ve maddi kanıtlar ile aktif bir biçimde çalışma fırsatı bulur. Sınıfta ders işlemenin tersine bazı çocuklar için bu "yaratıcı bir ortam" anlamına gelmektedir ve gösterilemeyen bazı yeteneklerin ortaya çıkması sağlanır. Bununla birlikte ziyarette bulunan çocuklar birlikte yeni bir yere gider, yeni insanlarla tanışır, bilgi toplamada yeni yaklaşımlar dener ve motive olarak sınıfta aldıkları teorik bilgileri bir bakış açısına yerleştirirler (Şahan, 2005). Bu bağlamda, öğrencilerin sınıftan çıkıp kendilerini gerçek nesnelere çevrili bulmaları onlar için sıkıcı ve ezberci buldukları tarih dersinin farklı bir algıyla yaklaşılması için bir imkân sağlamaktadır. Dolayısıyla tarihi mekânlar öğrenmede şekilci ve zorunlulukçu bir yaklaşımın yerine "yaratıcı düşünme" ye olanak sağlayan mekânlardır.

Tarihsel mekânlarda rehber bulundurulması ve bu rehberin öğretmene destek olması oldukça önemlidir. Bu rehberin olduğu durumlarda, öğretmenden farklı olarak "soru soran" değil "cevap veren" bir figür ortaya çıkmakta, olmadığı durumlarda ise çeşitli yetersizlikler gündeme gelmektedir.

Tarihi mekân ziyaretleri öğrencilerin tarih ve kültürleri ile olan karmaşık ve temelsiz duygularını güçlendirirken, geçmişten gelen mirasın korunmasına ve sonraki kuşaklara aktarılmasına yardımcı olur. Ancak bu noktada hassas bir denge söz konusudur. Tarihi mekâna gerçekleştirilen ziyaretler yalnızca imgeleme ve ideolojik tercihlere seslenecek şekilde gerçekleştirildiğinde ise öğrenciler tarihsel düşünme imkânlarından yoksun kalmakta ve empati duygusuna yaklaşmamaktadır. Örneğin, Çanakkale Muharebeleri'nin gerçekleştiği bölgeye götürülen ziyaretlerde yalnızca Osmanlı şehitliğini ziyaret tek taraflı bir tarih algısına ve hamasete hizmet edecektir. Buna karşın tarihsel olarak savaşılan tarafın mezarlıklarına götürülecek ziyaretle pekiştirilmiş bir tarihi mekân kullanımı ise

öğrencilere empati duygusunu aşılacaktır ve tarihsel kavramalarına katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, gündeme iki türlü tarih eğitimi yaklaşımı gelmektedir. İlki tarih eğitimine vatandaşlık ve kimliğin aktarımı olarak bakarken ikincisi bilimsel bakış açısıyla, üst düzey düşünme becerileri kazandıran yaklaşımdır. Bu yaklaşımla tarih öğretimi bilimsel ve analitik düşünen bireylerin yetişmesine yatırım yapar. Bugün gelişmiş ülkelerde bu iki eğilimin sentezi gözlemlenmektedir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Dolayısıyla, tarihî mekân ziyaretleri seçilirken de bu denge gözetilmelidir.

Bir diğer sınırlılık ise tarihî mekânlar ile ders kitaplarının birbirlerinin alternatifi olarak değil, birbirlerini tamamlayıcı olarak değerlendirmelerinin gerekliliğidir. Birçok öğretmen tarihî mekânlara ziyaretin tarih eğitiminde tek başına bir aşama olduğunu düşünmekte ve teori-pratik uyumunu göz ardı etmektedir. Bu nedenle tarihî mekân ziyaretleri organize edilmeli ancak bu organizasyonlarla edinilecek alternatif tarihsel düşünme becerileri teorik derslerin bir devamı olarak tasarlanmalıdır (Dikyol vd, 2011).

Küçükahmet ise (Küçükahmet, 2008'den aktaran Ermiş, 2012) daha genel olarak tarihî mekân ziyaretlerini de içeren gezi tekniğinin sınırlılıklarını şu şekilde sıralamaktadır:

1. Yasal sorumluluk gerektirmesi,
2. Disiplin konusunda sorunlar yaşanması,
3. Uygun yer bulmak noktasında sorunlar yaşanması,
4. Organizasyonun karmaşık bir süreç gerektirmesi,
5. Ekonomik anlamda maliyetli olması,
6. Öğrencilere eşlik edecek kişilere ihtiyaç duyulması,
7. İyi planlanmadığı takdirde zaman kaybına yol açması.

Güleç ve Alkış (2003)'in gerçekleştirdiği uygulamaya katılan öğretmenler müze ziyaretlerini daha etkin kılabilmek adına şu önlemlerin alınması gerekliliğinden bahsetmektedirler:

1. Gezilere bütün öğrencilerin katılması için ücret alınmaması,
2. Ücret alınacaksa bunun müdürlükler tarafından karşılanması,
3. Müzelere gidilirken çok kalabalık gruplarla gidilmemesi,
4. Öğrencilerin müze hakkında hangi bilgileri edineceklerinin planlanması,
5. Her öğrenciye belli konularda görev verilmesi,
6. Müze çalışanlarının öğretmenler ile toplantı düzenleyerek onları belirli konular hakkında gruplar halinde bilgilendirmeleri,
7. Bazı etkinliklerde öğrencilerden yardım istenmesi,
8. Öğrenci ve öğretmenlerin müzelerde etkinlik yapabilmesi,
9. Her öğrenciye broşür verilmesi,
10. Film, slâyt gösterisi, animasyon, drama, öykü anlatma tekniklerinin yapılması.

2. 6. 4. Tarihi Mekân Ziyaretinin Tarih Öğretim Programındaki Yeri

Tarihi yerler eğitimciler, öğrenciler ve uzmanların birbirlerine ulaştıkları yerler olarak tarif edilmektedir (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Dolayısıyla bu ulaşımın her yaş grubunda ve belirli periyotlarla tekrar edilmesi gerekmektedir. Nitekim MEB'in tarih dersi öğretim programında da tarihi mekân, müze ve tarihi eserlerin ziyaretine vurgu yapılmıştır. Örneğin, 10. sınıflar için tarih dersi öğretim programının uygulanmasıyla ilgili açıklamaların 14'üncü maddesinde;

"- Ders işlenişlerinde inceleme gezilerine önem verilmelidir. Müzelere, tarihi ve kültürel mekânlara imlanlar ölçüsünde gerçek ya da sanal ortamda (tarihi yapılar, anıtlar, müze kentler, savaş alanları) geziler düzenlenmelidir." ibaresine yer verilmektedir (MEB, 2011).

Öğretim programında da bazı geziler dikkat çekicidir. Bunlardan ilki Topkapı Sarayı'na "sanal" ya da gerçek ortamda gezi düzenlenmesi ve Osmanlı sanat ve mimari anlayışının ve Saray'daki yaşamın anlaşılmasına vurgu yapmakta, diğeri ise "Çanakkale Geçilmez" teması ile Çanakkale Savaşı'nın Türk tarihi açısından önemini incelenmesi için Çanakkale'ye bir gezi düzenlenmesi planlanmaktadır (MEB, 2011). Bir başka gezi ise 10. Sınıf için Seçmeli Tarih dersindeki "Osmanlı'nın İlk Şehirleri" teması ile Söğüt, Domaniç, İznik, Bursa vb. düzenlenen gezilerdir. 9. sınıflar için ise, "Uygarlığın Doğuşu ve İlk Uygarlıklar" dersinde "Gezelim, Görelim" temasıyla öğrenciler çevredeki arkeoloji müzelerine, Anadolu'da yaşamış medeniyetlere ait arkeolojik buluntuların sergilendiği müze ve tarihi mekânlara götürülmektedir.

2. 6. 5. Öğrenme Kuramlarının Mekân Ziyaretleriyle İlişkisi

Tarihi mekân ziyareti, tarih derslerinin, geleneksel, ezbere dayalı ve kültür aktarımı yoluyla toplumsallaşmaya dayanan tarih öğretim stratejilerinden uzaklaşmasını temsil etmektedir. Kuşkusuz, müfredatın sunduğu bir zorunluluk olarak tarihsel mekân ziyareti iki farklı anlayışı yansıtmaktadır. Bu anlayış, ilk olarak tarihi mekân ziyaretleri ile öğrencilerin etkileşime ve tartışmaya teşvik edildiği bir süreci, ikinci olarak ise öğrencilerin öznel anlama becerilerinin ortaya çıkarıldığı süreci kapsamaktadır. Bu bağlamda, öğrenme kuramlarına kısaca değinmek, hangi öğrenme kuramı ile tarihi mekân ve müze ziyaretlerinin daha çok ilişkisi olduğunu tespit açısından önem kazanmaktadır.

2. 6. 5. 1. Öğrenme ve Öğretim Kuramları

Öğrenme kuramları öğrenmenin hangi şartlar altında oluşacağı ya da oluşmayacağını açıklayan ve tasvir eden teorik çerçeveler sunmaktadır. Bu kuramların

merkezinde farklı araştırmalar sonucunda varılan çeşitli genellemeler ve ilkeleri içeren model ya da sistemler bulunmaktadır. Bu sistemler ya da modeller ise gündelik hayatın pratiğini düzenlemek için kullanılmaktadır. Bu kuramlar temelde ikiye ayrılmaktadır;

1. Davranışçı yaklaşım; ğretim hayatındaki etkileri 1960'lardan sonra azalmaya başlayan bu yaklaşımda vresel uyarımlar ön plana çıkmakta ve öğrencinin bireysel özelliklerine daha az yer verilmektedir. Bu bağlamda, ğrenci dış vrenin uyarılarına cevap veren ve kendisine ne verildiyse alan bir yaklaşımın "nesnesi" konumundadır. Bu kuramlar (Sağlıker, 2009), Pavlov'un "klasik koşullanma", Watson ve Guthrie' nin "bitişiklik kuramları", Skinner' in "edimsel koşullanma kuramı", Thorndike'in "bağlaşımcılık kuramı"dır.
2. Bilişsel Yaklaşım: Bu yaklaşımlar içerisinde en çok ne ıkanlar "Gestalt" ve "bilgiyi işleme kuramları" dır.

Bu kuramlar, bilginin öğrenen tarafından alınıp kabul edilmesi üzerine odaklanan kuramlardır. Dolayısıyla bu kuramlar tarih ğretiminde öğrenciye bilginin nasıl verileceğine, diğer bir deyişle öğrencinin öğrenme sürecine, uyarlanabilir ve daha ziyade geleneksel, ğretmen merkezli, ezberci bir yaklaşıma zemin hazırlarlar (Demircioğlu, 2011). Bu kuramlar, öğretmenin dersi anlattığı ve kültür aktarımı yoluyla toplumsallaşıldığı bir teorik çerçeveye daha uygun kuramlardır ve geleneksel ğretim programının yaklaşımını oluşturmaktadır. Oysaki tarihî mekân ziyaretleri, öğrencilerin tarihsel düşünme, empati ve kanıt toplama becerilerini oluşturan etkinlikler olarak bu yaklaşımın getirdiği ereve ile yapıldığında öğrenciler açısından bu sonuçların üretilmesine yardımcı olamaz.

Bununla birlikte, tarih öğreniminde oldukça önemli imkânlar sunan ve klasik bir ğretim kuramı yerine bilgi ve öğrenme ile ilgili bir ereve sunan "yapılandırıcılık" yaklaşımı bulunmaktadır. Yapılandırıcılık, bireyin bilgiden nasıl bir anlam çıkardığı ile ilgilidir (Sağlıker, 2009). Bu bağlamda, yapılandırıcılık yaklaşımının özelliklerine ve tarihî mekân ve müze ziyaretleriyle ilişkisine daha yakından bakmak önem kazanmaktadır.

2. 6. 5. 2. Yapılandırıcılık ve Tarihî Mekân Ziyaretleri

Piaget'e göre yapılandırıcılık yaklaşımında, "birey vresiyle kurduğu etkileşimde anlamları almaz, verir. Dolayısıyla, anlamlar birey tarafından yapılandırılmakta ve bilinebilen her şey bireyin anlayışına göre organize edilmektedir". Kökleri, Socrates'in "bilgi algıdır" sloganına dek geri götürülebilecek yapılandırıcılık, Descartes doğrusal tmdengelimciliğin karşısında sarmallık ve karmaşıklığı konumlandırmaktadır(şimşek, 2004).Yapılandırıcılık, bireyin öğrenme ve anlama aşamasındaki öznelliğine dayanan

bir yaklaşımdır. Bu bağlamda, bilgi bilenden bağımsız olmayıp, bizzat bilen tarafından inşa edilmektedir. Diğer bir deyişle, dış dünyaya ilişkin birçok anlam ve bakış açısı bulunmakta, bunlar tek bir bakış açısı ya da anlama indirgenememektedir.

Son yıllarda dünyada tarih öğretiminde aktarım yoluyla toplumsallaşma ve geleneksel ezber yöntemlerinin yerine özellikle gelişmiş ülkelerde kullanılan yapılandırmacı yaklaşım, her öğrencinin kendi özneliğini merkeze yerleştirmekte ve genellemeci bir yaklaşımdansa her öğrencinin yetenekleri ölçüsünde katkı sunabileceği tarih dersleri tasarlanmaktadır. Burada öğrenci konumu itibarıyla tek bir bakış açısı ve anlama indirgenebilecek bir unsur değil, çoğulcu, farklı anlamlar ve bakış açıları üretebilen öznelerdir. Dolayısıyla tarih eğitimi sunulurken öğrencilerin bu özellikleri göz önünde bulundurularak müfredat oluşturulmalıdır. Ülkemiz bu konuda ders kitapları ve diğer ders yöntemlerinde bazı gelişmeler kaydetmiş olsa da, genel olarak "geleneksel ders yaklaşımı" geçerli olduğu bir müfredata sahiptir (Demircioğlu, 2011).

Kuşkusuz, geleneksel yaklaşımdan "öğrenci merkezli yaklaşıma" geçmek anlamında en önemli etkinliklerden biri de tarihî mekân ve müze ziyaretleridir. Tarih eğitiminde diğer tarih eğitim tekniklerinde olduğu gibi tarihî mekân ziyaretlerinde de "bilginin aktarımından ziyade, onun işlendiği, sorgulandığı ve üretildiği bir çerçeve olmalı" ve materyaller buna göre düzenlenmelidir (Demircioğlu, 2013).

Tablo 1. Geleneksel ve Yapılandırmacı Yaklaşımların Karşılaştırılması

Geleneksel Yaklaşım	Yapılandırmacı Yaklaşım
Temel beceriler merkezlidir ve parçadan bütüne doğru ilerler.	Önemli kavramlar merkezlidir ve bütünden parçalara doğru ilerler.
Müfredata katı şekilde bağımlılık vardır.	Öğrencilerin ilgi ve sorunları ön plandadır.
Temel materyal, ders ve çalışma kitaplarıdır.	Temel materyal, birincil bilgi kaynakları ve öğrenci materyalleridir.
Öğretmen bilgiyi sunar, öğrenci alır.	Öğretmen, öğrencilerle diyalog kurar ve kendi bilgilerini yapılandırmalarına yardım sağlar.
Öğretmenin işlevi talimat vermek ve otoriteyi sağlamaktır.	Öğretmenin işlevi etkileşim, sağlamak ve tartışma ortamı yaratmaktır.
Test ve doğru cevap merkezli bir değerlendirme anlayışı vardır.	Testlerin yanında öğrenci çalışmaları, gözlemler ve bakış açıları vardır. Dolayısıyla, ürün kadar süreç de önemlidir.
Bilgi durağan olarak değerlendirilir.	Bilgi deneyimler doğrultusunda değişir ve dinamiktir.
Öğrenciler yalnız çalışır.	Öğrenciler grup çalışmasıyla çalışır.

Kaynak: Şimşek (2004)'ten uyarlanmıştır.

Bu anlamda yapılandırmacı yaklaşımın, tarih eğitiminde öğrencilere bilgilerin aktarılması ya da ezberletilmesine değil, tarihsel anlama ve tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesine doğru bir adım olması, özellikle tarihî mekân ziyaretlerini bir etkinlik olarak kullanabilmesine imkân tanımaktadır. Çünkü müzeler ve tarihî mekânlar, "içerisinde bulundukları somut nesnelere, tarihi ve kültürel varlıkları ile geleneksel sınıf ortamları dışında alternatif bir öğrenme ortamı sunarak "yapılandırmacı yaklaşımın" uygulanmasında uygun bir zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin müzelerde eski uygarlık ve farklı kültürlerden kalan tarihi eserleri görmeleri, onlara tarihsel empati kurma, kanıt temelli argüman geliştirme, geçmiş ve günümüz arasında ilişki kurma, tarihte süreklilik ve değişimi anlama gibi tarihsel düşünme becerileri kazandırmaktadır (Yılmaz ve Şeker, 2011).

Yapılandırmacı yaklaşım, "öğrenci merkezli" bir yaklaşımdır ve öğretimde iktidarın mutlak öğretmende olduğu bir çerçeveden ziyade öğrenci ve öğretmenin interaktif ilişkisinin yüksek düzeyde olduğu çeşitli tekniklere dayanmaktadır. Drama, buluş yoluyla öğretmenin, tarihsel empati vb. yapılandırmacı yaklaşımla özdeşlik gösteren tarih eğitimi teknikleridir (Yılmaz ve Şeker, 2011). Yapılandırmacı yaklaşımın bir diğer özelliği ise birinci elden kaynaklara ulaşılmasıdır. Sergi, koleksiyon, tartışma vb. etkinliklerle birlikte tarihî mekân ziyaretleri de yapılandırmacı yaklaşımın kullandığı materyaller arasındadır (Sağlıker, 2009).

Bu bağlamda tarihî mekân ziyaretlerini yalnızca belirli bir zaman diliminde ve yalnızca öğretmenin önünden geçilen nesnelere hakkında bilgi verdiği bir derse dönüştürmemeli, özellikle sınıf içerisindeki etkinliklerin bir devamı görünümü kazandırılmamalıdır. Dolayısıyla, tarihi eğitimi alan öğrenciler için tarihî mekân ziyaretleri gerçekten o güne dek işlenmiş derslerden farklılık arz ettiği gibi, aynı zamanda güne dek işlenen derslerin bir tamamlayıcısı olmalıdır.

Bununla birlikte, bir "yaratıcı mekân" olarak da düşünülebilecek tarihî mekânlar, sınıf ortamında içe kapalı ya da tutuk diye nitelendirilebilen öğrencilerin çeşitli yeteneklerinin ortaya çıkmasına yardımcı olabilecek mekânlardır. Diğer bir deyişle, "yapılandırmacı yaklaşım" ışığında bir öğrenci sınıf ortamında tarih dersinin yürütülmesinde katılımcılık sergileyemezken, ders bir tarihî mekânda işlendiğinde tarih kavramını somutlaştırabilmekte ve zihninde harekete geçirebilmektedir (Demircioğlu, 2011).

Aynı zamanda tarihî mekân ziyaretleri düzenlenmesi sayesinde kültürel miras kapsamında öğrenilecek olan bilgiler değer oluşturulması ve öğretimine katkı sağlarken, öğrencinin çevre bilinci ve duyuşsal yönleri de gelişecektir (Demircioğlu, 2011). Özellikle tarihi mekânlarda etkili bir mekân pedagojisi kullanımı ile birlikte tarihi mekânlar öğrenciler için hem faydalı hem de eğlenceli eğitim merkezlerine dönüştürülebilmektedir

(Demircioğlu, 2008). Çünkü tarihi mekânlar, yapılandırmacı anlayış ışığında birincil bilgi kaynağıdır ve bilginin her öğrencinin deneyimi doğrultusunda farklı algılanabileceği yerlerdir.

Yapılandırmacı yaklaşımın tarih derslerinde benimsenmesiyle birlikte, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin artacağı açıktır. Bu anlamda en önemli yardımcı etkinliklerden biri de tarihî mekân ziyaretleri olacaktır. Bu bağlamda, öğretmenlerin tarihî mekân ziyaretlerini gerçekleştirmeleri önem kazanmaktadır.

2. 7. Tarihsel Düşünme Becerileri ve Tarihi Mekân Kullanımı

Tarih derslerinde tarihî mekân kullanımı öğrencilere çeşitli kazanımlar getirmektedir. Bunlar; kronolojik düşünme becerisi, tarihsel kavrama becerisi, tarihsel analiz ve yorum becerisi, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisidir.

2. 7. 1. Tarihsel Düşünme Becerisi

Tarihsel düşünme becerisi tarih öğretiminde öğrencilere kazandırılması gereken en temel katkılar arasında yer almaktadır. Geçmiş 19.yüzyıla dayanan (Drake ve Nelson, 2005, aktaran Demircioğlu, 2009, s.228). Tarihsel düşünme, tarihsel muhakeme ve mantıklı düşünmedir. Tarihsel muhakeme ve mantıklı düşünme ise geçmiş öğrenirken geçmişin üzerine dayandığı olaylar arasındaki ilişkinin mantık süzgecinden geçirilmesi ve tarihi olayları değerlendirirken tarihinin kullanmış olduğu yöntemleri ve bu yöntemlere dayalı olarak bilginin nasıl üretildiğini görmek ve anlamaktır (Demircioğlu, 2009, s.228).

2. 7. 2. Kronolojik Düşünme Becerisi

Tarihî mekânların ziyareti ders kitaplarında okunan karmaşık ve dağınık bilgilerin somutlaştırılmasını ve öğrencinin zihninde belirli bir sıraya yerleştirilmesini sağlar. Dolayısıyla tarihî mekân ziyareti gerçekleştiren bir öğrenci geçmiş-bugün ve gelecek arasında ayırım yaparken, belirli bir zaman akışını içselleştirir. Bir tarihî mekândaki resimler, haritalar, taşlar, kaplar, kumaşlar vb. tarihsellik duygusunun uyanmasını ve şimdiden farklı olanın öğrencinin zihninde canlanmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, öncelikle ilk seçenek olarak beliren yakın çevreye gerçekleştirilecek olan tarihî mekân ziyaretleri, her gün önünden geçilen yapıların bir zamanlar farklı bir tarihselliğe ev sahipliği yaptığı düşüncesini daha da belirgin kılacaktır.

Örn; Bursa'da bir ortaöğretim kurumundaki öğrenciler her gün gördükleri Ulu Cami'ye bir rehber ve öğretmen eşliğinde ziyaret götürdüklerinde kronolojik düşünmeye

ders kitaplarındaki öğretim biçiminden çok daha yatkın olacaklardır (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009).

2. 7. 3. Tarihsel Kavrama Becerisi

Tarih öğrencilerin zihninde zor, karmaşık, dağınık ve sıkıcı bir alandır. Bu yanıyla tarihi somutlaştırmak tarih öğretimindeki önceliklerden biridir. Tarih derslerinde tarihsel mekân kullanımı öğrencilerin tarihsel bir olayın nasıl gerçekleştiğine dair hayal etme fırsatı tanımaktadır. Bu bağlamda, "top" denildiğinde çoğunlukla öğrencilerin aklına futbol topu gelirken (Şengül ve Akça, 2009), Çanakkale Muharebeleri'nin gerçekleştiği Conkbayırı, Arıburnu mevzilerine götürülen bir öğrenci topluluğundakiler için top kavramı farklı imajlar uyandıracaktır. Dolayısıyla eski bir kale, kap, heykel, sikke, madalya, minyatür, kumaş parçası tarihe ait inanç, zevk, yaşayış, savaş vb. unsurların hepsini yazıdan çok daha iyi canlandırmakta ve aydınlatmaktadır. Bununla birlikte tarihî mekân ziyaretleri "değer aktarımı" için de elverişli ortamlar sunmaktadır. Öğrencilerin tarihi mekânlarda yapacakları ziyaretler, onlara geçmişi algılama ve yaşatma duygusunu kazandıracaktır. Dolayısıyla, öğrencinin tarih içerisindeki yeri kadar, kendi tarihiyle ilişkisinde de önemli bir yapıtaşdır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

Tarihî mekân ziyaretleri ile öğrenci tarih içerisindeki konumunu, geçmişle bağını anlayabildiği gibi, tarihsel dile de vakıf olabilmektedir. Tarih kendine özgü bir dili olan bir disiplindir. Savaş kavramı bugünün öğrencileri için sanal bir kavramı ifade ederken, örneğin Arıburnu ve Conkbayırı'na ziyaret götürülen bir öğrenci için çok daha fiziksel, neden-sonuç ilişkisine bağlanabilecek ve tarihsel metodoloji ile düşünülebilecek bir somutluğa kavuşabilmektedir.

2. 7. 4 Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Tarihî mekânların bazıları dramatik olaylar, kahramanca eylemler, yaratıcılık ve teknik kabiliyet ile olağanüstü kadın ve erkek yaşamını temsil ederken, diğerleri ise zaman içerisindeki gündelik olaylar ve sıradan insan yaşamlarını yansıtır. Her iki mekân da tarihin birer parçasıdır ve tarihsel bütünlük içerisinde analiz edilmelidir (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Dolayısıyla, tarihî mekânlara yapılan ziyaretler ulaşılan somut kanıtların birbirlerine göre önemine ya da önemsizlik derecesi ile değil, tarihsel bütünlük içerisindeki yerine göre değerlendirilmelidir. Buna göre Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un fethinin en büyük aktörü olmakla birlikte, 15. yüzyılda sarayda gündelik yaşamın da bir parçasıdır. Bu bağlamda, öğrencilerin ulaştıkları kanıtları neye göre yorumlayacakları, doğru kanıtlar üzerinde

çalışıp çalışmadıklarına dair bir metot belirlemek için ve ulaşılan bilgileri yorumlamak için de tarihî mekânlara ziyaret yapılması önem kazanmaktadır.

2. 7. 5. Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi

Tarih yalnızca ilerlemenin ve gelişmenin alanı değildir. Bununla birlikte çeşitli sorunların da gündeme geldiği ve bugünü ve geleceği de etkilediği bir alandır. Dolayısıyla, tarihle karşı karşıya gelmiş öğrenci aynı zamanda sorun ve ikilemlerle de karşı karşıya gelmektedir. Sorun çözümü yönünde şu aşamalar gündeme gelmektedir (MEB, 2011):

1. Sorun veya konularla yüzleşmek,
2. Mevcut alternatifleri analiz etmek,
3. Tercih edilmemiş opsiyonların sonuçlarına yönelik değerlendirme yapmak,
4. Tercih edilmiş çözüm yollarının sonuçlarıyla karşılaştırmak.

Tarihî mekânlara ziyaret karşılaşılan bir sorunun aşılması açısından öğrencilere ufuk açan bir imkân sunmaktadır. Örneğin, Topkapı Sarayı'nda 16. yüzyıldaki yaşama dair karşılaşılan herhangi bir sorun (Rönesans - Osmanlı ilişkisi) yalnızca kitaplara bağlı kalındığında çok daha farklı sonuçlar üretirken, Bellini'nin resimlerinin görülmesiyle somut bir zemine yerleşebilmektedir. Böylece, Sultanların resimlerini çizdirmek noktasında istekli olup olmadıklarına dair üretilen tarihsel yorum somut kanıtlara ulaşılması ile farklı bir noktaya doğru çevrilebilmektedir. Bu noktada karar verme becerisi gündeme gelmektedir. Tarih ders kitapları ya da öğretmenin mikro iktidarı böyle bir konu üzerinde ideolojik etkiye daha açıkken, öğrenci kendi karar verme becerisini kanıtlara ulaşarak edinebilmektedir.

2. 7. 6. Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisi

Tarih sonuçlanmış bir alan değildir. Dolayısıyla çeşitli veri ve kanıtların tarihçi tarafından çalışılması ve onlardan bir yoruma ulaşılması esastır. Bu bağlamda tarihsel sorgulama, tanık anlatımları, mektuplar, günlükler, buluntular, fotoğraflar vb. ile gerçekleştirilebildiği gibi tarihî mekân ziyaretleri ile de sağlanabilmektedir (MEB, 2011). Ülkemizde tarihî mekânlara ziyaretin ilk kez çoğunlukla okullar vasıtası ile yapıldığından öğrencilerin farklı bir alanla tanışması onlara, bu mekânlara ziyaretlerinde süreklilik kazandırabilir ve böylece tarihsel sorunlara yaklaşımlarında birincil kaynaklara yönelmeleri yeteneği geliştirilebilmektedir.

Tarihî mekânlar tarihsel olayın yaşandığı yerler olarak tarih öğrencisine buluntulara ulaşmak anlamında en önemli imkânı sunmaktadır. Bu bağlamda ders kitabında verilen yerleşik bilgilerin sorgulanması ve bunun çevresinde oluşturulan yorumlarla yetinilmeyerek bizatihi mekâna ziyaret düzenlenmesi önem kazanmaktadır. Bu ziyaretlerde öğrenciler

değişik kaynaklardan tarihsel veri elde ederken bu verinin toplumsal, siyasi, ekonomik bağlamını açıklayarak sorgulama, geçerlilik, güvenilirlik, yeterlilik, gerçeklik, iç tutarlık ve bütünlük anlamları da kontrolünü gerçekleştirir. Öğrenci eline geçirdiği kanıtlarda boşlukları belirler ve zaman ve mekâna ait bakış açıları ile mukayese ederek sağlam bir tarih yorumu gerçekleştirir.

Bu bağlamda, çalışmanın bir sonraki bölümünde tarih derslerinde tarih mekânının kullanımına dair tarih öğretmenleri ile gerçekleştirilen araştırmalara yer verilecektir.

2. 8. Tarihi Mekân Ziyaretleriyle İlgili Mevcut Çalışmalar

İlk kez 1909 yılında eğitimci Satı Bey, öğrencilerin eğitimi için okul içi dersleri yeterli bulmayarak, okul dışındaki hayatın derslerde önemi keşfetmiş ve tarihi çevreyi inceleme gezileri tertip etmiştir. Maarif Nezareti'ne sunduğu raporda Satı Bey, özellikle müzeleri bu alanda önemli bulduğunu belirtmektedir (Şengül ve Akça, 2009). 1997'de ODTÜ Geliştirme Vakfı, müzelerin öğrencilerin eğitimi için fiziksel, zihinsel ve sosyal anlamda nasıl tasarlanabileceğine dair bir program geliştirmiştir. Bu program sonunda özellikle pilot projeler ve okul-müze projeleri yönünde çalışmalar yapılması noktasında karar kılınmıştır (Şahan, 2005). 2011'de Mehmet Akif Ersoy'u Anma Günü kapsamında milli mücadele ve İstiklal Marşı'nın kabul edildiği Birinci Meclis oturumu öğrencilerin katılımıyla yeniden gerçekleştirilmiş, 2012'de ise ulusal çapta önemli bir öğrenci katılımı ile "Sarıkamış Şehitlerini Anma" projesi hayata sokulmuştur.

Yurtdışında da tarihi mekânların ziyareti ile eğitimin iç içe geçtiği örnekler söz konusudur. Almanya'da ise Museums Pädagogisches Zentrum isimli kurum müfredatla entegre bir şekilde farklı eğitim çağlarındaki öğrencilerin rehberli gezi, açıklama, tartışma ve atölye çalışmaları ile tarih eğitimine katkı sağlamaktadır. Nitekim Melbourne Müze Eğitimi Servisi de müfredatı destekleyici materyaller hazırlamış ve ziyaretçilerinin yaşadıkları hayatı ve geçmişlerini tanımalarına rehber olacak bir şekilde müze tasarımı gerçekleştirmiştir (Şahan, 2005).

Tarih öğretiminde "öğrenci merkezli" bir yaklaşım olarak tarihi mekânlara ziyaret etkinliğine ve bu etkinlikteki öğrenci ve öğretmen tutumlarına dair çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların bir kısmı tarih öğretim tekniklerinin içerisinde tarihi mekân ziyaretinin konumuna eğilirken, bir kısmı ise bu etkinlikte tarih öğrenci ve öğretmenlerinin yaklaşımlarına dairdir.

Bu çalışmalardan biri de ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler tarih dersi ünitelerinin işlenişinde öğretmenlerin uyguladığı yöntemleri belirlemek ve yöntem çeşitliliği oluşturmama nedenlerine dair Öztaş ve Turan'ın 2009 tarihli çalışmasıdır. Buna göre

araştırmaya katılan öğretmenlerin çok azı (%2,25) tarihî mekânlara ziyareti bir teknik olarak kullanabilmeyi tercih etmektedir.

Demircioğlu (2008) ise Karadeniz bölgesindeki (Ordu, Giresun, Trabzon, Rize) 140 tarih öğretmeninin müze ziyaretlerine yönelik tutumlarını araştırdığı çalışmada beş araştırma sorusundan hareket ederek durumu analiz etmiştir. Bu beş araştırma sorusu şu şekilde sıralanmaktadır;

1. Tarih öğretmenlerinin üniversitede müzeler hakkında çalışmalara iştirak edip etmedikleri,
2. Tarih öğretmenlerinin müze ziyaretleri sırasında üniversitede verilen teorik arka planı ne oranda hayata geçirdikleri,
3. Müze ziyaretleri sırasında tarih öğretmenlerinin tutumlarının ortaya çıkarılması,
4. Müze ziyaretleri sırasında tarih öğretmenlerinin tutumlarının faydalarının ortaya çıkarılması,
5. Müze ziyaretlerindeki tutumlarda hangi öğretim teknik ve yöntemlerinin kullanılması...

Bulgulara göre üniversitelerde tarih öğretmenlerine tarihî mekân ziyaretleriyle ilgili eğitim verilmekte olsa da bunlar pedagojik anlamda yüzeyseldir ve tarih nasıl öğretilir? sorusunu cevaplayan bir eğitim değildir. Dolayısıyla, müze ve tarihî mekân ziyaretlerinin nasıl olması gerektiğine dair yeterli ve kaliteli eğitim verilmemektedir. Öte yandan büyük oranda öğretmen ise bu ziyaretleri oldukça faydalı ve faydalı bulmaktadır (%90). Faydalı bulmayanlar ise %9 civarındadır. Müze ve tarihî mekân ziyaretlerinde yaşanan sorunlara ilişkin bulgular ise eğitimsel sorunlardan çok; maliyet ve zaman yetersizlikleri ile bürokratik işlemlere referans vermektedir (Demircioğlu, 2008).

Bu bağlamda, çalışmada belirtilen bir diğer husus ise müze ziyaretlerinin çok uzun sürebileceği ve müfredatın buna uygun olarak tasarlanmadığıdır. Dolayısıyla, bütçe ve zaman noktasında tarih öğretmenleri çok faydalı bulsalar da, tarihî mekân ziyareti gerçekleştirememekten yakınmaktadırlar. Öte yandan müze ziyaretleri sonucunda öğrencilerin kazandığı yararlar ise öğretmenler tarafından önem sırasına göre şu şekilde sıralanmaktadır (Demircioğlu, 2008):

1. Görsel bir destek sağlanması,
2. Kalıcı öğrenme sağlanması,
3. Kültür ve medeniyet konularında öğreticilik,
4. Tarihi çevreyi koruma,
5. Tarihsel bilincin arttırılması,
6. Motivasyonun arttırılması,
7. Tarihsel değişimin idrakine varma,

8. Ulusal bilincin geliştirilmesi,
9. Sanatsal bir bakış açısı kazanma,
10. Birlikte çalışma becerilerinin geliştirilmesi,
11. Araştırma becerilerinin geliştirilmesi,
12. Kavramsal öğretimi destekleme.

Demircioğlu'nun 2008'de Karadeniz'in dört ilinde gerçekleştirdiği çalışmada tarih öğretmenlerinin müzelere ziyaretlerinde hangi teknikleri kullandıklarına dair soruya verdikleri cevaplar önem sırasına göre şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Okuyarak ders vermek,
2. Malzeme üzerinden örnekleme,
3. Beyin fırtınası,
4. Soru ve cevap,
5. Tartışma,
6. Keşfederek öğrenme,
7. Drama,
8. Analoji- Benzetme.

Bu alanda bir diğer çalışma ise Aktekin'in 2008 yılında gerçekleştirdiği ve bu kez müzelerdeki uzmanların müzeye gelen gruplar hakkındaki görüşlerini içeren çalışmadır. Bu çalışmada Ankara'da Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Kurtuluş Savaşı Müzesi (I. TBMM Binası), Cumhuriyet Müzesi (II. TBMM Binası) ve Bitlis'in Ahlat ilçesindeki Selçuklu Müzesi'nden birer uzmanla yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre uzmanlar (Aktekin, 2008); Eğitimsel çalışmalarda işbirliği söz konusu olmakla birlikte asıl sorumluluk öğretmenlerdedir. Öğretmenler ziyaretlere uygun materyallerle hazırlamalı, ziyaret sırasında öğrencileriyle ilgilenmelidir. Uzmanlar müfredatı bilemez, bu nedenle aktardıkları yalnızca müzeyle ilgili olabilir. Okullar ve öğretmenlerin müzelere yaklaşımından ve müzelerin imkânlarının kullanılma düzeyinden hoşnut değildirler. 10 dakikalık kısa turlarla müze gezisinden bir şey almak mümkün değildir. Öğretmenler mekânı okulun devamı gibi görmekte ve okuldaki havayı burada da sürdürmektedirler, şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu alanda yapılan bir diğer çalışma ise Gülen ve Alkış (2003) tarafından yürütülen b "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin İletişimsel Boyutu" başlıklı araştırmadır. Çalışmada 2001-2002 eğitim-öğretim döneminin Mayıs ayında Bursa'da farklı sosyo-ekonomik semtlerden 3 okul seçilmiş ve 10 sınıf öğretmenine uygulanan bir "müze gezileri anketi" oluşturulmuştur. Ankette; Öğrencileriyle birlikte müzeye gidip gitmediklerini, bir öğretim yılı içinde öğrencileriyle kaç kez müzeye gittikleri ve müze ziyaretlerinde tercih ettikleri zamanlar sorulmuştur.

Buna göre öğretmenler öğrencilerini müzeye senede en çok 3 kez (en yüksek sosyo-ekonomik profile sahip okulda) götürülebilmektedir ve özellikle "havaların ısındığı ve gündüzlerin uzun olduğu tarihleri" tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu zaman dilimleri daha ziyade Müzeler Haftası, Atatürk Haftası gibi belli gün ve haftaları kapsamaktadır. Bu bağlamda öğretmenler, hava şartları, ünite konuları ve özel günleri müze ve tarihî mekân ziyaretleri için doğru takvim olarak nitelendirilmektedir (Güleç ve Alkış, 2003).

Aynı çalışmada öğretmenlerin müzeye gitmeden önce yazılı ya da sözlü olarak öğrencilerini bilgilendirip bilgilendirmedikleri sorusuna ilk iki okul öğretmenleri müze ile ilgili ön bilgiler verdiklerini son okul öğretmenleri ise "buna ilave olarak gezi öncesinde müze gezisinin amacına uygun araştırma ödevi vererek, öğrenciler arasında işbölümü yaptırdıklarını" belirtmişlerdir. Öğretmenlerin önemli bir bölümü aynı çalışmada müzedeki uzmanların bilgi vermesi gerekliliğine inandıklarını belirtmiş, bu durumun öğrencilerin konuları daha iyi anlamaları sonucunu doğuracağını söylemişlerdir. Bu anlamda öğretmenler gittikleri müzelerde önemli ölçüde öğrencilerini aydınlatamazken, son okulda bu soruya "evet" cevapları verilmiş ancak "araştırabildiğimiz kadar, bilgimiz dahilinde" ifadelerini tercih etmişlerdir (Güleç ve Alkış, 2003).

Bunun dışında Gökaya ve Yeşilbursa'nın (2009) Bursa İnegöl'de ilköğretim okullarında gerçekleştirdikleri ve tarih konularını öğretirken tarihi yerleri kullanmanın akademik başarıya ve kalıcılığa etkisinin geleneksel anlatım yöntemiyle kıyaslandığı çalışmaları mevcuttur. Dikyol ve arkadaşlarının (2011) sosyal bilgiler ve fen bilgisi öğretmen adaylarının tarihî mekân ve eserlere ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışma, Yılmaz ve Şeker'in (2011), ilköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgilerin öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerin incelendiği ve "yapılandırıcılığı" temel aldığı çalışma, bu alanda gerçekleştirilen diğer çalışmalar olarak ön plana çıkmaktadır.

2. 9. Sonuç

Son olarak, Batı'da 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, ülkemizde ise son yıllarda gündeme gelen tarih eğitiminin niteliğine ilişkin çalışmalar beraberinde tarih derslerinde uygulanacak tekniklere dair tartışmaları da doğurmuştur. Ülkemizde tarih eğitimi kültür aktarımı yoluyla öğrencilerin toplumsallaştırıldığı bir strateji ile verilmektedir. Bu bağlamda, tarih eğitimi öğretmen merkezli, ezberci bir direncin olduğu, birincil materyallere ulaşmaktan çok derslerde sözlü anlatım ile işlenen geleneksel bir yapıya sahiptir. Bu ise ulusal değerlerin ve kültürün öğrencilere sadece ders müfredatı aracılığı ile ve ezberci bir şekilde ulaştırılmasına referans vermektedir. Bu nedenle öğrenciler için tarih dersleri

oldukça sıkıcı dersler olmakta ve sonraki yıllarda da gerek tarih özelinde gerek sosyal bilimler genelinde insanlarımızın ilgisi düşük seyretmektedir. Oysa ki 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı'da tarih derslerinin amaçları demokrasi, başka kültürleri tanıma, tarihsel düşünme, empati, kanıt toplama vb. tarihsel becerilerin kazandırılması olarak resmedilmiş ve bu doğrultuda müfredatlar güncellenmiştir. Ülkemiz bu anlamda müfredatın geleneksel yapıda sürdürüldüğü bir tarih eğitim sistemine sahiptir.

Ülkemizde birçok birey müzeler ve diğer tarihî mekânlara ilk kez ilk ya da ortaöğretim dönemlerinde okulun organize ettiği gezilerle gitmektedirler. Bu geziler çoğunlukla müfredatta belirtilen zaman aralıklarında ve sınıftaki derslerin bir devamı olarak kurgulanmakta, bu nedenle öğrencilerin tarih eğitiminden tarihsel düşünme, kanıt toplama, sentezleme, tarihsel bilgiyi yorumlama vb. becerileri kazanamaması sonucunu doğurmaktadır. Bu bağlamda, ülkemizde tarihî mekân ve müze gezileri son yıllarda etkinleştirilmeye çalışan ancak henüz istenilen düzeye varmamış birer tarih eğitimi tekniği ve etkinliğidir. Özellikle, yapılandırmacı öğrenme kuramının vurguladığı üzere, her birey kendisine verilen bilgiyi kendi öznelliğinde yorumlar ve buna göre bir bakış açısı geliştirir. Dolayısıyla geleneksel ezberci yaklaşım bireyin bu öznelliğini oluşturmasına müsaade etmemekte ve ondan kendisine aktarılanlarla yetinmesini ve böylece toplumsallaşmasını talep etmektedir. Oysaki yapılandırmacı yaklaşımda bunun yerine öğrencinin kendi bireysel anlama ve bakış açısına vurgu yapılmaktadır. Bu nedenle tarihî mekân ve müze ziyaretlerinin müfredata bağımlı zorunlu bir etkinlikle sınırlı kalmaması için yapılandırmacı yaklaşım ışığında oluşturulması önem kazanmaktadır.

Tarihî mekân ziyaretleri öğrencilerin sınıf ortamında gösteremedikleri yeteneklerinin oluşturulması açısından bir imkân vaat etmektedir. Çünkü tarihî mekân, tarihin somutlaşmış halleridir. Öğrenci çevresini kuşatmış olan tarihi nesnelere karşılaştığında o güne dek kitaplar aracılığıyla kendisine ulaşmış olan tarih bilgisini gözden geçirmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin tarihî mekân ve müze organizasyonlarında alacağı roller büyük önem kazanmaktadır. Öğretmenler hem birer organizatör hem de müze uzmanları ile etkileşim içerisinde öğrenim sürecinin yeniliklerle müze ve tarihi alanlara taşıyan "kolaylaştırıcı-düzenleyici" rol sahipleridir. Öğretmenler, bu bağlamda müzelere gitmeden önce müze ve konsept hakkında ön bilgi sahibi olmalı, müzeyi ziyaret etmeli, müzede geçirilen zamanı öğrenciler için optimum verimlilikte tasarlamalı, müze dönüşünde müze üzerine izlenimler hakkında bir tartışma ortamı sağlamalı ve raporlaştırma vb. faaliyetlerle her öğrencinin kendi bireyselliğini ortaya koyabileceği bir zemin hazırlamalıdır. Öte yandan eğitimcilerin müze organizasyonunun teknik detayları ile ilgili de sorumlulukları bulunmaktadır. Bu bağlamda, tarihî mekân ziyareti öncesi, tarihi müze ziyareti aşaması ve

sonrasına dair çeşitli teknik süreçlerin de yöneticisi idari görevliler ve uzmanlar ile birlikte tarih öğretmenleridir.

Türkiye'de tarih eğitimi "öğretmen merkezli", "ezberci", "geleneksel", "kültür yoluyla toplumsallaşmayı amaç edinmiş" bir eğitim yaklaşımından öğrencinin merkeze yerleştirildiği ve ona tarihsel kavrama, kronolojik düşünme, analiz ve yorum, sorgulamaya dayalı araştırma, sorun analizi ve karar verme becerilerinin kazandırıldığı bir paradigmaya doğru evirilmelidir. Bu nedenle müfredatın sınırları içerisinde yer alan tarihî mekân ve müze ziyaretlerine bu sınırların dışına çıkılarak daha özel önem atfedilmeli, drama, tartışma ortamı vb. ile yapılandırılan bu etkinliğin müfredatta mevcuttan daha fazla yer alması desteklenmelidir. Kuşkusuz, çalışmanın sonundaki araştırmalarda da tespit edildiği gibi burada özellikle bütçe, zaman ve bürokrasi ile ilgili bir dizi sorun bulunmaktadır. Bunlar ise orta-uzun vadeli bir planlama ile aşılabilecek sorunlardır ve yalnızca tarih eğitiminin sorunları olarak değil, bütün eğitim sisteminin ortak sorunları olarak gözükmektedirler.

Son tahlilde ülkemizde öğrenci merkezli bir tarih eğitimine doğru dönüşümü sağlamak açısından oldukça önemli bir etkinlik olan tarihî mekân ve müze ziyaretlerine yönelik yapılacak yatırımlar, "yaşam boyu öğrenme" ve "aktif öğrenme" paradigmaları gereği toplumda da tarihî mekân ve müzelere olan ilgiyi arttıracak, tarih ezber gerektiren ve sıkıcı bir disiplin olmaktan kurtulurken, ilk ya da ortaöğretimde müze ve tarihî mekâna ziyaretle sınırlı kalınmış ve devamı gelmeyen deneyimlerde de süreklilik sağlanacaktır. Bu bağlamda tarihî mekân ve müze ziyaretlerinin yalnızca tarih eğitimi tekniklerinin iyileştirilmesini ve öğrencilere tarihsel düşünme becerileri kazandırmanı aşan çeşitli yatırımları olacaktır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin nasıl toplandığı ve verilerin analizinde kullanılan nitel yöntem ve teknikler kısaca açıklanmıştır.

3. 1. Nitel ve Nicel Araştırma Yaklaşımları

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek,2005). Nicel araştırma ise ölçülebilir veri elde etmeyi amaçlayan ve verileri istatistiksel tekniklerle analiz eden bir yaklaşımdır (Çakıcı,2007). Aşağıdaki tabloda bu iki yaklaşım çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılmıştır:

Tablo 2. Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması

Nitel Araştırma	Nicel Araştırma
Varsayım	
Gerçeklik oluşturur.	Gerçeklik nesneldir.
Asıl olan çalışılan durumdur.	Asıl olan yöntemdir.
Değişkenler karmaşık ve iç içe geçmiştir.	Değişkenler kesin sınırlarla saptanabilir ve bunlar arasındaki ilişkiler ölçülebilir.
Araştırmacı olay ve olguları yakından izler, katılımcı bir tavır sergiler	Araştırmacı olay ve olgulara dışarıdan bakar, nesnel bir tavır geliştirir.
Amaç	
Derinlemesine betimleme	Genelleme
Yorumlama	Tahmin
Aktörlerin bakış açısını anlama	Nedensellik ilişkisini açıklama
Yaklaşım	
Kuram ve denence ile son bulur.	Kuram ve denence ile başlar
Kendi bütünlüğü içinde ve doğal	Deney, manipülasyon ve kontrol
Araştırmacının kendisinin veri toplama aracı olması	Standardize edilmiş veri toplama araçları kullanma
Örüntülerin ortaya çıkması	Parçaların analizi
Çokluluk ve farklılık arayışı	Uzlaşma ve norm arayışı
Verinin, derinliği ve zenginliği içinde betimlenmesi	Verinin sayısal göstergelere indirgenmesi
Araştırmacı rolü	
Olay ve olgulara dahil, öznel bakış açısı olan ve empatik	Olay ve olguların dışında, nesnel ve yansız

Kaynak: Yıldırım ve Şimşek (2011: 49)'ten uyarlanmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımının benimsenmesinin başlıca nedenleri, nitel araştırma yaklaşımının araştırılan olgu ve olayı durumsallaştırması ve geniş kapsamda betimlemelere yer vermesidir. Ayrıca nitel araştırmalarda araştırılan olgu ya da olaylar araştırılan kişilerin gözüyle incelenmektedir. Ek olarak nitel araştırmalar tanımlama şeklinde olup sadece sonuca değil sürece de odaklanmaktadır. Esnek bir yapıya sahip olan nitel araştırmalar böylece araştırılan olay ya da olgu hakkında daha geniş ve derinlemesine bilgi edinmemizi sağlar (Ekiz, 2009). Bu çalışmada da tarihi mekân ziyaretleri ile ilgili süreçler tarih öğretmenlerinin gözüyle incelenmekte olup bu süreçler hakkında tanımlamalar ve karşılaşılan problemler incelenmiştir.

3. 2. Araştırmanın Modeli

Nitel ve nicel araştırma yaklaşımları içerisinde kullanılan araştırma türlerinden birisi ve sıklıkla kullanılan betimleyici araştırmalardır. Yapılan bu çalışmada betimleyici tarama modeli benimsenmiştir. Betimsel araştırmalar, araştırılan olayı olduğu gibi tasvir etmeye ve var olan durumu tespit etmeye yönelik çalışmalardır. Bu tür araştırmalar, ele alınan olay ve durumları derinlemesine inceleyerek var olan durumun ne olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Buna ek olarak betimsel araştırmalarda tarama yöntemi yaygın olarak kullanıldığından bu tür araştırmalar tarama (survey) araştırmaları olarak ta bilinmektedirler (Erkuş, 2005'ten aktaran Karakaya, 2009).

Tarih öğretmenlerinin tarih öğretimi sürecinde tarihi mekânların kullanımına yönelik görüşlerini ortaya çıkarmayı ve değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışma da yukarıda belirtilen özellikler dikkate alındığında betimsel bir araştırmadır. Ayrıca, bu çalışma öğretmenlerin mevcut olan düşüncelerini tasvir etmeyi ve tarihi mekân kullanımı ile ilgili derinlemesine bilgi edinmeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda öğretmenlerin tarih öğretim süreçlerine herhangi bir müdahale yapılmadığından ve sadece mevcut durumu ortaya koyduğundan bu araştırmanın modeli nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde desenlenmiş betimsel tarama olarak adlandırılabilir.

3. 3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni, 2013-2014 öğretim yılında Trabzon il merkezi ve tüm ilçelerinde bulunan ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerinden oluşmaktadır.

Bu araştırmanın örneklem grubunu 2013 – 2014 eğitim öğretim yılında Trabzon merkezdeki her bir lise türünden amaçlı olarak seçilen orta öğretim kurumlarında görev yapmakta olan deneyimli tarih öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu açıdan çalışmada

örneklem seçimi yapılırken amaçlı örneklem seçimi yapılmıştır. Amaçlı örnekleme araştırmaya en uygun olduğu düşünülen küme örneklem olarak seçilmektedir (Şahin, 2009). Bu çalışmada da Trabzon merkez ve ilçelerinde, alt yapısının iyi olduğu düşünülen ortaöğretim kurumlarında görev yapan deneyimli tarih öğretmenleri araştırmanın çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Ayrıca her okuldan bir öğretmen olmak üzere yine öğretmenlik mesleğinde deneyimli olan 10 öğretmen ile de yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir.

Bu doğrultuda araştırmanın örneklemini, anket formuna cevap veren 43 tarih öğretmeni ve aynı amaçla yarı yapılandırılmış mülakat sorularını cevaplamaya gönüllü olan 10 tarih öğretmeninden oluşmaktadır.

3. 4. Veri Toplama Araçları ve Geliştirilmesi

Bu çalışmada tarih öğretmenlerine, tarih derslerinde tarihi mekân kullanımı hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlı, verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen iki veri toplama aracından yararlanılmıştır.

Araştırmada öncelikle yarı yapılandırılmış açık uçlu sorularda oluşan ve tarih öğretmenlerinin tarihi mekân kullanımına yönelik görüşlerini derinlemesine incelemeyi amaçlayan anket formu hazırlanmıştır. Anket; önceden belirli tekniklerle belirlenmiş örneklem grubuna, araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan soruları sorarak yapılan veri toplama tekniğidir (Hotton,1990:8;Blaxter ve diğerleri, 2003: 77'den aktaran Cemaloğlu, 2009, s.136). Anket türleri; posta, internet, telefon, karşılıklı görüşme, karma anketler olmak üzere 5 grupta sınıflandırılmıştır (Baş, 2005'den aktaran, Cemaloğlu, 2009, s.136). Anketin faydaları ve sınırlılıkları mevcuttur. Anket tekniği ile geniş kitleye ulaşabilmek, maliyetinin düşük olması, dış geçerlik düzeyinin yüksek ve objektif olması anketin faydaları arasında gösterilmektedir. Anketler uygulanmaya başlandığında ortaya çıkan sorunları çözümenin mümkün olmaması, anketlerin cevaplama süresi uzadıkça, anketin sorularına verilen cevaplarda değişim olabilmesi anketin sınırlılıklarından bazılarıdır (Cemaloğlu, 2009, s.137-138). Bu çalışmada yarı yapılandırılmış açık uçlu anket kullanılmıştır. Açık uçlu anketler boş bırakılan yerleri doldurmayı gerektiren sorulardan oluşmaktadır (Ekiz, 2009, s.120).

Bu doğrultuda yarı yapılandırılmış açık uçlu anket formunun geçerliliği güvenilirliğini sağlamada konu alanı uzman görüşlerine başvurulmuş, dil yapı ve içerik bakımından gerekli onaylar ve görüşler doğrultusunda anket formunun son şekli verilmiş ve pilot uygulama sonucunda nihai form oluşturulmuştur. Nitel verilerin toplanmasında kullanılan bu anket formu 5 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde isimsiz demografik bilgilerinin yer aldığı sorular bulunmaktadır. Diğer bölümlerde ise açık uçlu soruların bulunduğu 16

soru yer almaktadır. Bu bölümlerde tarih öğretmenlerin yerel tarih çalışması yapıp yapmadığı, böyle bir çalışma yapmaları doğrultusunda tarihi mekâna gitmeden önce, gittiklerinde ve sonrasında kendi hazırlıklarına ve öğrencilerine yönelik herhangi bir çalışma yapıp yapmadıkları, herhangi bir mekân gezisi düzenlemek istediklerinde karşılaştıkları problemlerin olup olmadığı gibi sorular yöneltilmiştir. Anket formu EK-1 de sunulmuştur.

Nitel verilerin toplanmasında kullanılan bir diğer veri toplama aracı ise yarı yapılandırılmış mülakat tekniğidir. Mülakat; belli bir amaçla yüz yüze gelen iki veya daha fazla kişinin bir amaçla sözel veya sözel olmayan iletişim araç ve tekniklerini kullanmak suretiyle yarattıkları görüşme türüdür (Cemaloğlu, 2009, s.152). Yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış görüşmeden biraz daha esnektir. Bu veri toplama aracında, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve detaylandırmasını sağlayabilir. Eğer kişi görüşme esnasında belli soruların yanıtlarını başka soruların içerisinde yanıtlamış ise araştırmacı bu soruları sormayabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sahip olduğu belirli düzeydeki standartlık ve aynı zamanda esneklik nedeni ile eğitim bilimi araştırmalarında daha uygun bir teknik görümü vermektedir. Bu anlamada görüşme tekniği nitel araştırma yaklaşımı içerisinde kullanılan önemli veri toplama araçlarından biridir (Ekiz, 2009).

Bu doğrultuda, tarih öğretmenlerinden gönüllü olan 10 kişi ile birebir mülakat yapılmış ve tarihi mekân ziyaretlerinin gerekli olup olmadığı ve eğer tarihi mekânlara gezi düzenliyor ve sorunlarla karşılaşıyorsanız bunlar için ne gibi çözüm önerileri olabilecekleri hakkında yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat formu EK-2'de sunulmaktadır.

3. 5. Verilerin Toplanması

Araştırma için öncelikle literatür taraması yapılmış ve araştırmanın genel ve alt amaçları doğrultusunda çeşitli sorular hazırlanmıştır. Hazırlanmış olan sorular için uzman görüşü alındıktan sonra 10 öğretmen üzerinde pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonrasında anlaşılmayan sorular tespit edilerek düzeltilmiş ve böylelikle anket ve mülakat sorularına son hali verilmiştir. Bu doğrultuda Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğünden belirlenen okullarda veri toplama çalışmaları yapılması için gerekli izinler alınmış (Ek-3), Trabzon merkez ve Akçaabat'taki alt yapısı iyi ve deneyimli tarih öğretmenlerinin bulunduğu okullar seçilmiştir. Böylelikle araştırma yapılabilecek okullar

listelenmiş ve belirlenen okullara bizzat araştırmacı tarafından 11.03.2014 tarihinde gidilerek katılımcılara nitel verilerin toplanmasında kullanılan açık uçlu anket formları dağıtılmıştır. Araştırmacı tarafından süreç birebir izlenmiş, 14 gün sonra 43 katılımcının anket formları eksiksiz olarak araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Anketlerin toplanmasından ve ön analizlerden sonra, verilerin toplanmasında kullanılan yarı yapılandırılmış mülakatta yer alan sorular için gönüllü olarak katılmayı kabul eden 10 katılımcının okullarına gidilerek mülakatta yer alan sorular araştırmacı tarafından bizzat katılımcılara yöneltilmiş, katılımcıların yanıtları ses kayıt cihazına kaydedilmiş sonrasında yazıya alınıp görüşme yapılan tarih öğretmenlerine onaylatılmıştır.

Nitel araştırmaların geçerlilik ve güvenilirliği üç şekilde yapılmaktadır. Bunlar: yorumların katılımcılara sunulması, birden fazla veri toplama aracının kullanılması ve verilerin analizinin başka bir uzman tarafından yapılmasıdır. Her üçünün de yapılması ya da birinin yapılması nitel araştırmalar için yeterli olduğu ileri sürülmektedir (Ekiz, 2003; Yıldırım ve Şimşek, 2005; Çepni, 2007). Bu araştırma kapsamında, geçerlilik ve güvenirliliğin sağlanması amacıyla ham veriler ve analizler uzman tarafından sistematik olarak incelenmiş olup aynı sonuca varılmıştır.

3. 6. Veri Analizi

Bu araştırmada veri analizi yöntemi olarak temel düzey betimsel veri analizi kullanılmıştır.

3. 6. 1. Anketlerin Analizi

Bu araştırmada daha önce değinildiği gibi temel düzey analizi ve içerik analizi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda kullanılan temel düzey analizi, araştırmacılar tarafından yapılan gözlem ve görüşmelere hiçbir etki ve yorumda bulunmadan ya da az bir yorumla objektif bir biçimde elde edilen verileri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Böylelikle araştırmacının kendi düşüncelerinin ve önyargılarının elde edilen veri setine etkileri minimize edilmeye çalışılır (Ekiz, 2009).

Araştırmada açık uçlu sorulardan oluşan anket verileri analiz edilirken içerik analizi yöntemine başvurulmuştur. İçerik analizi ise herhangi bir yazılı metnin ya da belgenin(gözlem, görüşme, resmi ve kişisel belge, gazete vb.) içeriğinin incelenmesi ve sayısal ya da istatistiksel olarak ortaya konulmasında kullanılan bir analiz çeşididir. Bu amaçla anket verileri analiz edilirken katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri yazılı cevaplar incelenmiş olup benzer fikirlerden yola çıkılarak kategoriler ve temalar

oluşturulmuştur. Tekrar eden görüşler frekans ve yüzdeler kullanılarak tablolaştırılmış olup, tablolar katılımcı cevaplarıyla doğrudan alıntılar yapılarak desteklenmiş ve konu hakkındaki genel düşünceler araştırmacı tarafından açıklanıp yorumlanmıştır.

3. 6. 2. Mülakatların Analizi

Araştırma da mülakat verilerinin toplanması ve analizinde sırasıyla aşağıdaki süreçlerden yararlanılmıştır:

1. Mülakat yapılacak gönüllü tarih öğretmenleri belirlenmiştir.
2. Anketlerin ön analizinden mülakat soruları hazırlanmıştır.
3. Katılımcılarla yapılan görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir.
4. Katılımcıların cevaplarının analizinin yapılabilmesi amacıyla görüşme kayıtları transkript (yazıya dönüştürme) edilmiştir.
5. Aynı konu ile ilgili cevaplar karşılaştırılarak kategoriler oluşturulmuştur.
6. Daha sonra öğretmenlerin cevapları incelenmiş tablo haline dönüştürülmüştür.
7. Bu bilgiler temsili olarak seçilmiş öğretmen ifadeleriyle desteklenmiştir (Altun, Ekiz ve Odabaşı, 2011).

Bu araştırmada elde edilen nitel verilerin analizinde nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan “sürekli karşılaştırmalı analiz metodundan (constant comparison method)” (Cohen, Manion ve Morrison, 2000; aktaran Ekiz, 2009) yararlanılarak mülakat verileri analiz edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen veriler ses kayıt cihazıyla kaydedilerek kâğıt üzerine dökülmüştür. Veri analizi sürecinde nitel araştırma metotlarında sıkça kullanılan “sürekli karşılaştırmalı analiz” yöntemi kullanılmıştır (Ekiz, 2009). Bu metotta tümevarım yöntemi kullanılmaktadır. Verilerin önceden düzenlenmiş kategorilere göre analiz edilmesinden ziyade, veriler elde edildikten sonra kategorilere ayrılmıştır (Ekiz, 2009). Bu işlem sürecinde, temellendirilmiş kuram yaklaşımı çerçevesinde, elde edilen veriler incelenerek, sürekli karşılaştırmalar yapılarak benzer veriler sınıflandırılıp kategoriler elde edilmiştir. Elde edilen bu kategoriler tablolar halinde sunulmuş ve tablolardaki veriler araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşmelerinde kaydedilen konuşma metinleri ile desteklenmiştir. Elde edilen bulgular araştırmacı tarafından tartışılmış ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde; tarih öğretmenlerinin tarih derslerinde tarihi mekân kullanımına yönelik görüşlerini incelemek için anketler ve yarı-yapılandırılmış mülakatlar aracılığıyla elde edilen verilerin analizleri ve ulaşılan bulgular sunulmaktadır.

4. 1. Anket Bulguları

Araştırmada öncelikle daha geniş örneklem grubuna ulaşmak amacıyla ve genel görüşler elde etmek amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan görüş anketi tarih öğretmenlerine uygulanmış ve tarih öğretiminde tarihi mekânların ziyaretinin öğrenme, öğretme süreçlerine katkıları ve bu ziyaretler sırasında karşılaşılan sorunlar öğretmen görüşlerine göre incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulan anketteki soru tipi yarı-yapılandırılmış açık uçlu soru tipidir. Bu nedenle elde edilen yanıtlardaki düşünceler sınıflandırılarak en çok tekrar eden görüşten en aza olacak şekilde frekans ve yüzdeler kullanılarak tablolar halinde sunulmaktadır. Tablodaki veriler, öğretmenlerin yazılı görüşlerinden alıntılar yapılarak desteklenmeye çalışılmıştır. Birebir alıntılarda öğretmen isimleri yerine örneğin ATÖ1 (Ankete katılan Tarih Öğretmeni 1 numara) şeklinde kodlar kullanılmıştır. Bu şekilde tablodaki sayısal verilerin daha anlamlı hale gelmesi sağlanmıştır.

Anketin I. Bölümünde öğretmenlerle ilgili demografik bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda anketin birinci bölümünde katılımcı öğretmenlere, cinsiyet, görev yaptığı lise, mezun olduğu okul, meslekteki kıdem ve katılmış olduğu hizmet içi kurslar sorulmuş olup vermiş oldukları cevaplar Tablo 3 ve tablo 4 'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Anketleri Cevaplayan Tarih Öğretmenlerinin Demografik Bilgileri

		f	%
Cinsiyet	Kadın	13	30,2
	Erkek	30	69,8
	Toplam	43	100,0
Görev Yapılan Lise	Anadolu Lisesi	27	62,43
	Meslek Lisesi	13	30,2
	Fen Lisesi	2	4,7
	Diğer Liseler	1	2,3
	Toplam	43	100,0
Meslek Kıdemi (Yıl)	1 – 5	2	4,7
	6- 10	8	18,6
	11-15	12	27,9
	16- 20	6	14,0
	21- 25	15	34,9
	Toplam	43	100,0
Mezun Olduğu Okul	Yüksek Öğretmen Okulu	2	4,7
	Eğitim Fakültesi	25	58,1
	Fen Edebiyat Fakültesi	10	23,3
	Yüksek Lisans	5	11,63
	Diğer	1	2,3
	Toplam	43	100,0

Tablo 3'te görüldüğü gibi tarih öğretmenlerine ilişkin demografik bilgilerine bakıldığında 13 kadın 30 erkek katılımcı olduğunun ve bunların da 27'sinin Anadolu lisesinde 13'ünün meslek lisesinde 2'sinin fen lisesinde ve 1'inin de diğer liselerde görev yaptığı görülmektedir. Yine tarih öğretmenlerinin 2' si 1- 5 yıl, 6' sının 16-20 yıl, 8' inin 6- 10 yıl, 12' sinin 11-15 yıl 15 'inin 21-25 yıl görev sürenin bulunduğu görülmektedir. Mezun oldukları okullar ise 1 diğer, 2 yüksek öğretmen okulu, 5 yüksek lisans, 10 fen-edebiyat, 25 eğitim fakültesi şeklinde olduğu incelenmektedir.

Ayrıca katılımcı öğretmenlere daha önce tarihi mekân ziyaretlerine yönelik her hangi bir kurs, seminer vb. hizmet içi eğitim faaliyetine katılıp katılmadıklarına ilişkin soru yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Tarihi Mekânla İlgili Hizmet İçi Kurs Katılıp Katılmama Durumu

		f	%
Tarihi Mekân Eğit. Hiz. İçi Kurs	Evet	6	14,0
	Hayır	37	86,0
	Toplam	43	100,0

Tablo 4 'de görüldüğü gibi tarih öğretmenlerine tarihî mekân eğitimi ile ilgili hizmet-içi kursa katıldınız mı diye soruldu ve 6 tarih öğretmeni katıldığını 37 tarih öğretmeni de katılmadığını belirtmiştir. Hizmet içi kursa katılan tarih öğretmenlerinin katılmış olduğu kurslara ise 1 tarih öğretmeni "tarihî mekân ve müze kullanımı 1 haftalık süre, 1 tarih öğretmeni "Trabzon tarihî mekânlar semineri" üç gün ve "Trabzon tarihi vakıf eseri araştırma inceleme seminer çalışması" olarak belirtmiştir. Diğer tarih öğretmeni ise katıldıkları kurslarını hatırlamadıklarını belirtmişlerdir.

4. 1. 1. Tarihi Mekân Ziyaretlerinin Öğretme-Öğrenme Süreçlerine Katkısı Hakkındaki Öğretmen Görüşleri

Anketin ikinci bölümünde katılımcı tarih öğretmenlerine sırasıyla "Tarihi mekân ziyaretlerinin tarih derslerine katkısı var mıdır, nelerdir?" , "Tarihi mekân ziyaretleri öğrencinin tarih bilinci gelişimine ne gibi fayda sağlar?" ve "Tarihi mekân ziyaretlerinin öğrenme kalitesine katkısı var mıdır?" soruları yöneltilmiştir. Bu soruların yöneltilmesindeki temel amaçlardan birisi öğretmenlerin tarihi mekân ziyaretlerine yönelik tutumlarının ne yönde olduğunun belirlenmesidir. Bilindiği üzere bir duruma karşı pozitif tutumlara sahip olan bireylerin o durumlara yönelik faaliyetleri yerine getirme konusunda daha istekli oldukları gözlenmiştir

Tablo 5. Tarihi Mekân Ziyaretlerinin Öğrenme Kalitesine Katkısı

Görüşler	f	%
Soyut konuları somutlaştırır	20	46
Kalıcı öğrenme gerçekleşir	15	34
Geçmişle olan milli bilinç artar	8	18

Tablo 5'te görüldüğü gibi ankete cevap veren öğretmenlerin tamamı tarih öğretiminde tarihi mekân ziyaretlerinin öğrenme kalitesine katkı sağladığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Tarih öğretmenlerinin tarih derslerine katkısı konusunda, 20 tarih öğretmeni bu ziyaretlerin dersteki soyut konuları somutlaştırdığını, 15 tarih öğretmeni bu ziyaretler sayesinde öğrencilerin daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirdiğini ve 8 tarih öğretmeninde bu tür geziler ile öğrencilerin geçmişle olan milli bilinç bağlarının kuvvetlenmesi sağlayacağını belirtmişlerdir.

Tablo 6. Tarihi Mekânların Tarih Bilincine Etkisi

Görüşler	f	%
Dersin kalıcılığı artar	23	53
Tarih bilinci oluşturur	16	37
Geçmişle olan aitlik duygusu artar	4	9

Tablo 6’da görüldüğü gibi ankete katılan tarih öğretmenleri, mekân ziyaretlerinin tarih bilincini geliştirmeye katkısına yönelik soruya ise 23 tarih öğretmeni anlatılan dersin kalıcılığının artacağını, 16 tarih öğretmeni tarih bilincinin oluşmasını sağlayacağını, 4 tarih öğretmeni de öğrencilerin geçmişle olan aitlik duygusunun gelişeceğini belirtmiştir.

Tarihi mekân ziyaretlerinin tarih öğretimine ve öğrenmeye önemli katkılar sağladığını belirten öğretmenlerden ATÖ41 görüşünü şu şekilde ifade etmektedir:

“Tarih derslerine katkısı vardır. Öğrenciler teorik olarak öğrendikleri konuları yerinde görmek suretiyle daha rahat öğrenirler. Görerek, dokunarak, inceleyerek tarihi mekânlarda yaşıyor hissini duyabilirler. Tarih derslerine olan sevgileri artar. Öğrenme kalitesine etkisi vardır. Teorik öğrenmeler soyuttur, uzun süreli değildir. Hâlbuki görerek öğrenme uzun sürelidir. Unutulması daha zordur. Öğrenmeye daha katkı yapar.”

ATÖ36 da benzer şekilde görüşünü şu şekilde dile getirmiştir: *“Dersin farklı bir ortamda işlenmesi sayesinde öğrenciyi motive eder, olayları durumları yerinde görmesinden dolayı kalıcı anlamlı öğrenmeler edinmesine yardımcı olur. İlginin artmasına katkı sağlar bu durumsa tarihi bilincin gelişimine de katkı sağlamış olur.”*

Tarihi mekân ziyaretlerinin öğrencilerde tarihi öğrenme bilincini geliştirmeye katkı sağlayacağını düşün öğretmenlerden ATÖ1 bu konuda: *“...Biz bilincinin, tarihin öznesi olduğu algısı gelişir. Geçmişle bugün arasında bağ kurar ve empati yapabilir.”* şeklinde görüş bildirirken, ATÖ41 ise tarih bilinci hakkındaki düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir: *“Tarihi olayların geçtiği zamanı, o dönemin yaşayışları, o dönemde insanların çektiği sıkıntıları, o sıkıntılar karşısında insan aklının çözüm üretmelerini daha rahat anlayabilirler ve teknolojinin yararlarını daha iyi öğrenebilirler.”*

Görüldüğü üzere ankete yanıt veren öğretmenlerin hemen hemen tamamı tarihi mekân ziyaretlerinin öğretme-öğrenme sürecine olumlu katkılar sağladığı yönünde görüş bildirmektedirler. Buradan yola çıkılarak, tarih öğretmenlerinin bu tür ziyaretlerin yapılması gerekliliğine inandıkları, dolayısıyla tarihi mekân ziyaretlerinin yapılmasına ilişkin olumlu tutumlara sahip oldukları yargısına ulaşılabilir.

4. 1. 2. Tarihi Mekân Ziyaretlerinin Planlanması, Uygulanmasına ve Sonrasına İlişkin Görüşler

Araştırmanın devamında tarih öğretmenlerinden tarihi mekân ziyaretlerini planlarken ne tür çalışmalar yaptıkları ve bu planların uygulanması sürecinde öğrencilerine daha kalıcı öğrenmeler sağlamak amacıyla ne tür etkinlikler yaptıkları yönünde görüş bildirmeleri istenmiştir.

Bu bağlamda anketin üçüncü bölümünün ilk sorusunda; tarih öğretmenlerine “Tarihi mekân ziyareti öncesi herhangi bir hazırlık çalışması yapıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Ankete cevap veren tarih öğretmenlerinden 30’u tarihi mekân ziyareti öncesi öğrencilerini çeşitli yollarla gidilecek mekân ve ziyaret hakkında bilgilendirdiklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan 10 tarih öğretmeni ise çeşitli nedenlerden dolayı bu ders kapsamında tarihi mekân gezisi düzenlemediğini ifade etmiştir. Diğer 3 tarih öğretmeni ise bu soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Analiz bulgularına göre, tarihi mekân ziyareti öncesi hazırlık çalışmaları yaptığını belirten tarih öğretmenlerinin yaptıkları çalışmalar şunlardır:

1. Okul-millî eğitim-İlgili mekân üçgeninde izinler alınması, (10)
2. Velilerden izin alınması (8)
3. Araç kiralama (4)
4. Gezi planı hazırlama (3)
5. İnternette mekâna yönelik ön bilgiler toplama (2)
6. Öğrencilere ziyaretin amacı ve süresi hakkında bilgi verilmesi (2)
7. Gidilecek tarihi mekânla ilgili çalışma yaprakları hazırlanması (1)

Tarihi mekân ziyareti yapmadığını belirten tarih öğretmenlerine göre bürokratik süreçlerin engelleyici olması ve maddî olanaksızlıklar bu tür faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde karşılaşılan en önemli engellerdir. Ayrıca tarih öğretmenlerinin öğrencilerin sorumluluğunu tek başına almak istememeleri ve bölgede ziyaret için elverişli tarihi mekânların olmaması da tarihi mekân ziyaretlerinin yapılmasını engelleyen diğer faktörler arasında gösterilmektedir.

Anketin üçüncü bölümünün 2. sorusunda katılımcı tarih öğretmenlerine; “Tarihi mekân ziyareti esnasında herhangi bir çalışma yapıyor musunuz? Yapıyorsanız ne tür çalışmalar olduğunu belirtiniz.” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Öğretmenlerin verdiği yanıtlar incelendiğinde tarih öğretmenlerinin 25’i evet diyerek yapılan çalışmayı belirtmediği, 10 tarih öğretmenin ise tarihi mekânla ilgili öğrencilerine detaylı bilgi verdiğini, çalışma kâğıtları hazırlayıp öğrencilere dağıttığını belirtmiş olduğu görülmektedir. Tarih öğretmenlerinin 8 ise soruya cevap vermemiştir.

Tablo 7. Tarihi Mekân Gezisinin Amaca Ulaşması İçin Yapılması Gerekenler

Görüşler	f	%
Ön araştırma yapılmalı	16	37
İlginç hikâyeler anlatılmalı	4	9
Anlaşılır bilgi verilmeli	3	6
Disiplin sağlanmalı	3	6
Soruya cevap vermeyen	7	16
Akademik amaç dışı cevap	9	20

Tablo 7’ de görüldüğü gibi açık uçlu anketimizin üçüncü bölümünün 3. sorusu olan “Tarihi mekân ziyareti esnasında, çalışmanın amaca ulaşması için nelere dikkat edilmelidir?” sorusuna, katılımcı 43 tarih öğretmeninden 16’sı gidilecek olan tarihi mekânla ilgili ön araştırma yapmak gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Aynı soruyu 7 tarih öğretmeni cevapsız bırakırken, 4 tarih öğretmeni tarihi mekânla ilgili ilginç hikâyeler anlatılması gerektiğini, 3 tarih öğretmeni öğrencilerin anlayabileceği şekilde bilgi verilmesini, 3 tarih öğretmeni de disiplinin sağlanması gerektiğini söylerken, 9 tarih öğretmenin cevapları ise akademik amaç dışında olduğu için analize dâhil edilmemiştir. Tarihi mekân ziyareti sırasında yaptıkları çalışmayı ATÖ33; “*Konu ile ilgili ön bir bilgi veriyorum.*” şeklinde ifade ederken ATÖ40; “*Gidilecek mekânla ilgili ilginç hikâyeler varsa bunları anlatır, öğrencilerin ilgisini çekerim.*”, ATÖ22 ise “*Öğrencilerin anlayabileceği şekilde bilgi veririm.*” şeklinde belirtmişlerdir.

Anketin üçüncü bölümünün 4. sorusunda; “Tarihi mekân ziyareti esnasında öğrencilerin ilgi ve dikkatini canlı tutabilmek için neler yapılmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruda amaç tarihi mekân ziyaretlerinin öğrencilerde daha derin izli ve kalıcı öğrenmeler bırakılabilmesi açısından tarih öğretmenlerinin ne gibi önlemler alınması gerektiğine dair düşüncelerinin neler olduğunu ortaya koymaktır. Bu bağlamda yöneltilen soruya; 12 tarih öğretmeni tarihi mekânla ilgili varsa güncel bilgiler ya da ilginç hikâyeler anlatılması gerektiğini, 8 tarih öğretmeni anlatacak kişinin tarihi mekân hakkında bilgi sahibi olması gerektiğini, 7 tarih öğretmeni drama etkinliği yapılmasını, 5 tarih öğretmeni çeşitli öğrenme etkinliklerinin yapılması gerektiğini, 4 tarih öğretmeni tarihi mekânın materyal ve belgelerle tanıtılması gerektiğini belirtmiştir. 5 tarih öğretmeni ise soruya cevap vermemiştir.

Tarihi mekân ziyaretleri esnasında öğrenme amaçlı yapılması gerekenlere yönelik öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

“*Öğrencilerin dikkatini çekebilmek için varsa güncel bilgiler anlatılabilir.*” (ATÖ13)

“*Gidilen mekânla ilgili ilginç olaylar öğrencilere sunulmalı.*” (ATÖ19)

“Mutlak suretle ziyaret edilecek mekân hakkında bilgi sahibi olunmalı ve öğrencilerin ilgilerini çekecek olaylara yer verilmeli.” (ATÖ23)

“...mekânla ilgili açıklayıcı broşürlerin öğrencilere verilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyim.” (ATÖ2)

“...küçük ilginç notlar ve çalışma kâğıtları hazırlanabilir.” (ATÖ4)

“...mekânda drama yaptırılabilir ve öğrencilerden şiir ya da yazı yazması istenebilir.” (ATÖ1)

Yukarıdaki görüşler incelendiğinde öğretmenlerin tarihi mekân ziyareti yapılmadan önce uyulması gereken ilkelerden haberdar oldukları görülmektedir.

Ziyaret öncesi bu tür planlamalar konusunda bilgili olan öğretmenlerin ziyaretler esnasında akademik olarak öğrencilerin tarih konularını öğrenmelerine katkı sağlamak amacıyla ne tür öğretim strateji, yöntem ve tekniklerden yararlandıkları da doğal olarak araştırılması gereken alt bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu amaçla görüş anketinin beşinci bölümünde tarih öğretmenlerine tarihi mekân gezilerinde hangi öğretim stratejileri, hangi öğretim yöntem ve tekniklerini ve ne tür öğretim materyalleri kullandıklarına ilişkin açık uçlu bir soru maddesi yöneltilmiştir. Bu soruya 43 öğretmenden 38’i yanıt vermiş, geri kalan öğretmenler ise soruyu yanıtsız bırakmıştır. Tarihi mekân ziyaretleri sürecinde öğretmenler genel olarak öğretim stratejilerinden, sunuş yolu ile öğretim ve araştırma-inceleme stratejilerini kullandıklarını, öğretim yöntemi olarak ise; tartışma, örnek olay ve gösteri yöntemlerini ve öğretim tekniklerinden ise beyin fırtınası, drama ve gözlem tekniklerini kullandıklarını belirtmektedirler. Tarih öğretmenlerinin tarih öğretiminde sıklıkla kullandıkları strateji, yöntem ve teknikler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 8. Tarih Öğretiminde Kullanılan Strateji, Yöntem ve Teknikler

Strateji, Yöntem ve Teknikler	f	%
Soru-Cevap	10	23
Araştırma-İnceleme	7	16
Sunum	6	13
Canlandırma	4	9
Tartışma	4	9
Gösterip-yaptırma	3	6
Gözlem	2	8
Drama	2	8
Beyin fırtınası	2	8

Tablo 8 'de görüldüğü gibi ankete yanıt veren öğretmenler tarih öğretiminde özellikle tarihi mekân ziyaretlerinin öğrenme çıktılarına olumlu etki etmesi için çeşitli öğretim strateji yöntem ve tekniklerinden yararlanmaktadırlar. Ancak tabloda belirtilen bu yöntem ve teknikler oldukça sınırlı olarak ifade edilmiştir. Bunun nedeni olarak öğretmenler tarih öğretiminde geniş yelpazede yöntem ve tekniklerden yararlanmanın zaman açısından ve planlama açısından imkânsız olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin; öğretmenler tarihsel mekânlara gezi düzenlediklerinde programın gerisinde kaldıklarını, bunların yanında ek olarak drama, beyin fırtınası gibi teknikler kullandıklarında da öğretim programındaki konuları yetiştirmede sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenler bu konuda çözüm önerisi olarak tarih derslerinin öğretiminde bu yöntem ve tekniklerden etkili bir şekilde yararlanabilmeleri için tarih öğretim programının yeniden düzenlenmesi ve bu yöntem ve tekniklerin uygulanabilmesine yeterince zaman ayrılabilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Günümüz yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında, özellikle yeni bilgilerin önceki bilgilerle ilişkilendirilmesi ve sözel bilginin uzun süreli bellekte görsel uzantılarının sağlanarak soyut bilgilerin kalıcı hale getirilmesi amacıyla öğretim materyallerinden sıklıkla yararlanılmaktadır. Bu araştırma da özellikle tarihi mekân ziyaretlerinde öğretmenlerin ne tür öğretim ve öğrenme materyallerinden yararlandıkları sorulmuştur. Bu konuda öğretmenlerden alınan görüşler doğrultusunda oluşturulan Tablo 4'te öğretmenlerin kullandıkları materyaller sıralanmaktadır.

Tablo 9. Tarihi Mekân Ziyaretlerinde Kullanılan Araç ve Gereçler

Sıklıkla Kullanılan Materyaller	f	%
Radyo-teyp-ses kayıt cihazı	9	20
Broşür	7	16
Fotoğraf Makinesi	4	9
Slâyt	4	9
Çalışma Yaprakları	4	9
Albüm	3	6
Kitap	2	4
Kavram haritası	2	4
Bilgisayar	2	4
Bulmaca	1	2

Görüldüğü gibi tarih öğretmenleri tarihi mekân ziyaretleri ile ilgili en fazla radyo, teyp ses-kayıt cihazından (9) ve bununla birlikte afiş ve broşürlerden (7) yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bunun dışında fotoğraf makinesi, slâyt, çalışma yaprakları, albüm, kavram

haritası, bilgisayar ve bulmaca kullandıkları görülmektedir. Bu konuda ATÖ4; “*Gidilen mekânı fotoğraflayarak sonrasında öğrencilerle sınıfta tekrar bakarak mekân hakkında konuşabiliriz.*” diye belirtirken ATÖ17; “*Öğrencilere gidilecek mekâna ilgili çalışma yaprakları hazırlayıp ziyaret öncesi ve sonrası dağıtılabilir.*” görüş sunmuştur.

Öğretmenlerin görüşlerine göre kullandıkları materyallerin sınırlı olduğu söylenebilir. Teyp ve kayıt cihazının görüş olarak en çok dile getirilmesi, tarihi mekân ziyaretleri sırasında sözel olarak anlatılanların kayıt altına alınması ve daha sonra istenildiğinde verilen bilgiye yeniden erişmek amacıyla kullanılmasının kolay olması ile ilgili olabilir.

Bu bölümün sonunda öğretmenlere, tarihi mekân ziyareti yapıldıktan sonra, öğrencilere kalıcı öğrenmeler sağlanması açısından ne tür etkinlikler yaptıkları da sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Tablo 10. Tarihi Mekân Ziyareti Sonrası Yapılan Çalışmalar Nelerdir

Görüşler	f	%
Kompozisyon	10	23
Soru-cevap	8	18
Cevapsız	6	13
Değerlendirme	4	9
Panoya resim-yazı astırma	3	6
Sunum yaptırma	2	4
Canlandırma	2	4
Tartışma	2	4
Öğrencilerin görüşlerini alma	2	4
Yapmıyorum	4	9

Tablo 10'da görüldüğü üzere tarihi mekân ziyareti sonrası öğrencilerle en çok yapılan etkinliğin, tarihi mekânla ilgili görüşlerin alınması için yazı yazdırma olduğu izlenmektedir. Öğrencilerle soru-cevap şeklinde tarihi mekânı konuşmak yapılan diğer bir çalışma olup bunları sırasıyla; değerlendirme, canlandırma, sunum yaptırma, öğrencilerin görüşlerini alma izlemektedir. Ankete katılan 6 tarih öğretmeni soruyu yanıtsız bırakırken, 4 tarih öğretmeni de herhangi bir çalışma yapmadığını belirtmiştir.

Öğretmenlerden ATÖ9: “*Gördüklerini yazmalarını istiyorum. Bu ziyaretin onlara neler kattığı hakkında fikirlerini alıyorum.*” şeklinde görüş bildirirken, ATÖ17 ise “*Gördükleri ve öğrendikleriyle ilgili sunum yaptırıyor, raporlar hazırlıyorum.*” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, tarih öğretmenlerinin bu tür mekân ziyaretlerinin öğrencilerde daha kalıcı, izli davranış değişikliği bırakması ve daha somut öğrenmeler sağlaması için bu ziyaretler öncesinde, ziyaret sırasında ve sonrasında drama, çalışma yaprakları uygulama, şiir yazdırma, canlandırma, yazılı görüş alma gibi günümüz yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun çeşitli öğretim tekniklerinden ve ek olarak çağdaş teknoloji ve materyallerden yararlanılması gerektiği konusunda oldukça bilinçli oldukları söylenebilir.

4. 1. 3. Tarihi Mekân Ziyaretlerinde Karşılaşılan Sorunlar

Anketin dördüncü ve son bölümünde tarih öğretmenlerine tarihi mekân gezisi düzenlerken sırasıyla, öğrenci, veli, okul içi ve okul dışı ne tür sorunlarla karşılaştıkları yönünde sorular yöneltilmiştir. Katılımcı öğretmenlerin bu dört faktör açısından karşılaştıkları sorunlarla ilgili elde edilen bulgular Tablo 11' de sunulmaktadır.

Tablo 11. Tarihi Mekân Ziyareti Düzenlenirken Yaşanan Sorunlar ve Sorun Kaynakları

Sorun Kaynağı	Sorun Yaşanıyor mu?	f	%	Açıklama
ÖĞRENCİ	Evet	37	86,0	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenci sayısının fazlalığı • Öğrencinin geziyi ciddiye almaması • Öğrencinin ulaşım sorunları
	Hayır	6	14,0	-
VELİ	Evet	12	27,9	<ul style="list-style-type: none"> • Maddi sorunlar • İzin vermeme • Gezinin amacını anlamama
	Hayır	31	72,1	-
OKUL VE OKUL İDARESİ	Evet	12	27,9	<ul style="list-style-type: none"> • İzin konusunda gönülsüz olma • Derslerin boş geçeceği inancı • Ulaşım konusunda belirsizlikler • Maddi kaynak bulunamaması
	Hayır	31	72,1	-
OKUL DIŞI	Evet	32	74,4	<ul style="list-style-type: none"> • Valilik izinlerinin alınmasındaki zorluk • Ulaşım zorluğu • Prosedürlerin uzunluğu
	Hayır	11	25,6	-

Tabloda, anketlere katılan tarih öğretmenlerinin öğrenci ve okul dışı ile ilgili daha fazla sorunlar yaşadıkları gözlemlenirken; veli ve okul idaresi ile ilgili sorunlarda aynı oranda sorun yaşamadıkları görülmektedir.

Tablo 11’de gösterildiği üzere ankete katılan tarih öğretmenlerinin “Tarihi mekân ziyaretleri düzenlenirken öğrenci ile ilgili sorunlar yaşıyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin frekans dağılımının evet için %86 oranında, hayır için %14 oranında olduğu izlenmektedir. Evet, cevabını veren tarih öğretmenlerinin sorunları; izin alma, ulaşım zorluğu ve öğrencilerin geziyi ciddiye almaması noktasında toplanmaktadır. Öğrenci ile ilgili yaşanan sorunlar konusunda ATÖ20 “...evet bazı öğrenciler ciddiye almıyor ve bir eğlence zannediyor.” şeklinde sorunu dile getirirken ATÖ1 ise “...bazı öğrencilerin ilgilerinin dağıldığını, birlikte hareket etmekte güçlükler çektiklerini” belirtmiştir. Öğrenci sayısının fazlalığını sorun olarak belirten ATÖ30 görüşünü “Sayı fazlalığı sıkıntı olabiliyor. Bir mekânda farklı öğrencilerden farklı sonuçlar alabiliyoruz. Uzun süreli yolculuklar beraberinde yorgunluğu getiriyor ve o da etkili öğrenmeyi engelliyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Ankete katılan tarih öğretmenlerinin “Tarihi mekân ziyaretleri düzenlenirken veli ile ilgili sorunlar yaşıyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin frekans dağılımı evet için %27,9 oranında, hayır için %72,1 oranında izlenmektedir. Tarih öğretmenlerinin veli ile ilgili sorunlarının başında velinin izin vermemesi konusunda sorun yaşadıkları buna ek olarak da velilerin maddi nedenlerden dolayı tarihi mekân gezilerini istemediklerini belirttikleri izlenmektedir. Bu konuda ATÖ3; “Zaman zaman veliden izin alma konusunda sorunlar yaşıyorum.” derken, ATÖ31 ise; “Güven konusunda sıkıntı yaşanıyor, öğrencilerin başına bir şey gelir korkusu yaşıyorlar.” ATÖ7 de “Veliler bu tür gezilerin maddiyatının yüksek olacağından gezi düzenlenmesini istemiyor.” şeklinde belirtmektedirler.

Tablo 7’de görüldüğü üzere ankete katılan tarih öğretmenlerinin “Tarihi mekân ziyaretleri düzenlenirken okul ve okul idaresi ile ilgili sorunlar yaşıyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin frekans dağılımı; evet için %27,9 oranında iken hayır için %72,1 oranında olduğu izlenmektedir. Okul ve okul idaresi ile ilgili sorunların yaşandığını belirten tarih öğretmenleri bunları; idarenin izin vermemesi, vermesi durumun da derslerin boş geçeceği düşüncesi, sadece dersin olduğu sınıfı değil tüm sınıfları götürmek gerektiğini bunun maliyetli olacağını düşünmelerinden ve ulaşımın zorluğundan kaynaklı olduğunu belirtmektedirler. ATÖ5 okul ile ilgili sorunları “Gezi düzenlerken 1 ya da 2 sınıfla gidebilme durumu söz konusu olduğundan ve o gün içerisinde başka sınıflarla dersimiz olduğundan, idare diğer derslerin boş geçeceği için sorun çıkartıyor.” şeklinde belirtmektedir. ATÖ9 ise “Herhangi bir mekâna yapacağım ziyaretin maliyetinin karşılanması için ayrılan bir bütçe söz konusu değil, ayrıca yol mesafesinin uzun olmaması gerekir. Aksi takdirde öğrencilerin motivasyonlarının düşmesi gibi risklerde artar.” şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Ankete katılan tarih öğretmenlerinin “Tarihi mekân ziyaretleri düzenlemek istediğinizde, karşılaştığınız okul dışı bürokratik engeller yaşıyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin frekans dağılımı; evet için %74,4 oranında, hayır için %25,6 oranında izlenmektedir. Okul dışı bürokratik engellerin olduğunu belirten tarih öğretmenleri, valilik izninin uzun ve zor olduğunu, ulaşım güçlüğünden kaynaklı güvenlik sorunlarının olacağını belirtmişlerdir. Bu sorunları tarih öğretmenlerinden ATÖ27 “*Yapmanız gereken birçok prosedür var, bunlar çok zaman kaybettiriyor.*” diye görüşünü belirtirken ATÖ21 ise “*Yapılması gereken bir sürü gereksiz yazışmalar söz konusu, onlar yapılırken konular gelip geçiyor dolayısıyla gezi düzenlemenin bir anlamı kalmıyor.*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

4. 2. Mülakat Bulguları

Araştırmada, tarih öğretiminde tarihi mekân ziyaretlerinin öğretim ve öğrenmeye katkılarını öğretmen görüşleri temelinde incelenmesine yönelik daha derinlemesine veriler elde etmek amacıyla gönüllülük esasına dayalı olarak seçilen tarih öğretmenleri ile mülakatlar yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan form aracılığıyla 10 tarih öğretmeniyle yürütülen mülakatlardan elde edilecek olan bulguların önceki bölümde sunulan anket bulgularını destekleyip desteklemediği, ayrıca anket verilerinde yüzeysel bulunan sonuçların daha derinlemesine incelenmiş olması araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği açısından önem taşımaktadır. Anket tekniğine mülakat tekniğinin de eklenmesi konuya iki ayrı veri toplama aracından bakılmasını sağlamakta ve konunun metodolojik olarak araştırılmasına daha güçlü zemin oluşturacağı düşünülmektedir.

Daha önce değinildiği üzere, gönüllülük esasına dayalı olarak seçilen 10 tarih öğretmeni ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Trabzon ili merkez ve ilçelerindeki ortaöğretim kurumlarında görev yapan 10 tarih öğretmeni ile yarı yapılandırılmış mülakat formu aracılığıyla görüşülmüştür. Mülakat formunda toplam 10 yarı yapılandırılmış açık uçlu soru bulunmaktadır.

Mülakat öncesinde ilk olarak mülakatlara katılan öğretmenlerin demografik bilgilerine yönelik sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda tarih öğretmenlerinden, cinsiyet, yaş, okul türü, meslek kıdemi, mezun oldukları üniversiteyi belirtmeleri için yöneltilen sorulardan elde edilen bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 12. Mülakatlara Katılan Tarih Öğretmeleri Hakkındaki Ön Bilgiler

Değişkenler	Bilgiler	f
Cinsiyet	Kadın	6
	Erkek	4
	31-40	6
	41-50	4
Çalıştığı Okul türü	Anadolu Lisesi	5
	Meslek Lisesi	2
	İmam-Hatip Lisesi	2
	Düz Lise	1
Meslek kıdemi	1-5	-
	6-10	-
	11-15	4
	16-20	3
	21-25	3
Mezun olduğu üniversite	KTÜ, Eğitim Fakültesi	8
	KTÜ Fen-Ede. Fak.	1
	Ankara Üniversitesi Fen-Ede. Fak.	1

Mülakata katılan 10 tarih öğretmeninden 6'sı kadın, 4'ü erkek katılımcıdır. Kadınların 6'sının da yaş ortalaması 31-40 aralığında iken erkek tarih öğretmenlerin ise 41-50 yaş arası olduğu görülmektedir. Yine katılımcıların 5'i Anadolu lisesinde, 2'si Meslek Lisesinde, 2'si İmam-Hatip lisesinde ve bir tarih öğretmeni ise normal (düz) lisede görev yapmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin meslekteki görev sürelerine bakıldığında 4'ünün 11-15 yıl, 3'ünün 16-20 yıl, diğer 3'ünde 21-25 yıl olduğu görülmektedir. Bu noktada mülakata katılan öğretmenlerin tecrübeli sayılabilecek düzeyde kıdeme sahip oldukları söylenebilir. Meslekteki çalışma yıllarına bakıldığında mülakata katılan öğretmenlerin oldukça tecrübeli olduğu rahatlıkla söylenebilir. Katılımcı öğretmenlerin mezun oldukları fakültele bakıldığında ise 8 tarih öğretmenin Karadeniz Teknik Üniversitesi, Tarih Öğretmenliği bölüm mezunu olduğu, bir öğretmenin Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih bölümünden mezun olup formasyon sertifikasıyla öğretmen olduğu ve diğer katılımcının, Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi mezunu olduğu görülmektedir.

4. 2. 1. Mülakata Katılan Öğretmenlerin Tarihi Mekân Ziyaretlerinin Gerekliliğine İlişkin Görüşleri

Mülakata katılan tarih öğretmenlerine öncelikle (ankette olduğu gibi) tarih öğretiminde tarihi mekân ziyaret etmek gereklidir? Sorusu yöneltilmiştir. Burada amaç anket bulgularının bu konuda daha derinlemesine incelenmesi için daha detaylı bilgilere erişmektir. Mülakatlara katılan 10 tarih öğretmeninden 9'u tarih öğretiminde tarihi mekân ziyaretlerinin önemli bir yer taşıdığını ve kesinlikle gerekli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan MTÖ7 ise böyle bir faaliyetin pekte gerekli olmadığı yönünde düşüncesini belirtmiştir. Gerekli olmadığını belirten MTÖ7 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: "...bence gerekli değildir. İhtiyaç duyacağımız mekân, müfredatımıza baktığımızda pekte uyumlu değil. Yani Trabzon açısından düşündüğümüzde" MTÖ7'nin bu düşüncesi, belki de kendi tarih öğretim süreçlerinde çevrede bulunan tarihi mekânlar ile uyguladığı müfredattaki kazanımlar arasında bağlantı kuramıyor olmasından kaynaklanıyor olabilir. Tarihi mekân ziyaretlerinin gerekli olduğu yönünde görüş bildiren öğretmenlere bu gibi bir faaliyetin tarih öğretiminde ve öğrenme süreçlerinde öğrenciler ne tür yararlar sağlayabileceği yönündeki bir soru yöneltilmiştir. Bu konuda mülakata katılan öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan elde edilen görüşler aşağıdaki tabloda sunulmaktadır:

Tablo 13. Tarihi Bir Mekân Ziyaret Etmenin Yararları Hakkında Öğretmen Görüşleri

Görüşler	Katılımcı Kodları	f
Tarih bilincini oluşturur	MTÖ5, MTÖ8, MTÖ4	3
Kalıcı öğrenme sağlama	MTÖ3, MTÖ4, MTÖ5	3
Öğrenmenin kolaylaşması	MTÖ4, MTÖ6, MTÖ9	3
Görsel ve duyuşsal motivasyonu artırma	MTÖ2, MTÖ10	2
Konuları kavrama kolaylığı sağlama	MTÖ1, MTÖ4	2
Soyut olan konuları somutlaştırma	MTÖ8, MTÖ9	2
Tarih derslerine yönelik ilginin artması	MTÖ3	1
Empatik düşünme becerisi geliştirme	MTÖ8	1
Neden – sonuç ilişkisi kurabilme	MTÖ5	1

Tablo 13 incelendiğinde mülakata katılan öğretmenlerin tarihi mekân ziyaretlerinin öğrencilere sağladığı yararların başında öğrencilerde temelde amaçlanan tarihe sahip çıkma bilincinin kazandırılmasına, bu ziyaretlerle öğrenmelerin kolaylaştırılarak daha kalıcı öğrenmeler sağlanmasına katkılar sağladığı yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Buna ek olarak soyut olan tarih konularının somutlaştırılmasına, mekânların görselliğine ve dokunsallığa hitap etmesinden dolayı görsel ve duyuşsal motivasyonu artırmasına ve

öğrencinin kavramları somut olarak daha kolay kavramasına ve dolayısıyla tarih derslerine olan ilginin artırılmasına yönelik çeşitli katkılar sağlayacağına dair görüşler bildirmişlerdir.

Mülakata katılan tarih öğretmenlerden MTÖ9: “*Tabî ki tarihi mekânları ziyaret etmek gereklidir. Gideceği mekân öğrencinin konuyu kafasında canlandırmasını kolaylaştıracağı için soyut olan ders somut bir şekil alacaktır ve böylece konuyu öğrenmesi kolaylaşacaktır.*” şeklindeki ifadesiyle bu tür faaliyetlerin daha somut öğrenmeler sağlayacağı yönünde görüş bildirmiştir. Benzer şekilde MTÖ9, “*Tarih dersini soyuttan somuta çevirir ve böylece öğrenme kolaylaştığı gibi kalıcıda olacaktır*” şeklinde düşüncesini belirtmektedir. Tarihi mekân ziyaretlerinin kalıcılığı artırdığını belirten MTÖ3 ise “*göstererek öğretmek daha kalıcı olacaktır elbette*” şeklinde görüşünü ifade etmektedir. Tarihi mekân ziyaretleriyle öğrenmenin kolaylaştığını belirten MTÖ6 ise görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “*Hakikaten çok okuyan, dinleyen, ezberleyen değil, çok gezen bilir. Gidip gördüğünde öğrettiğinizi, ezberletmeye çalıştığınız konuların daha kısa sürede ve daha kolay öğrendiğini göreceksinizdir*”.

Eğitim öğretimde en önemli sorunun yapılan öğretim faaliyetlerinden sonra elde edilen öğrenmelerin öğrenciler tarafından uzun süreli bellekte tutulamaması olduğu düşünüldüğünde tarihi mekân ziyaretlerinin bu konuda etkili olduğunu düşünen öğretmenlerden MTÖ4, “*Mekân ziyareti yapmak, öğrencide tarih bilinci oluştururken, öğrenmeyi kalıcı hale getirir.*” şeklindeki ifadesiyle bu görüşü desteklemiştir. Buna ek olarak tarihi mekânlara geziler düzenlemenin öğrencilerde tarih bilinci geliştireceğini belirten üç öğretmenle birlikte, MTÖ8 önemli bir noktaya vurgu yaparak *tarihi mekan ziyaretlerinin öğrencilerde geçmiş olay ve insanlara yönelik empati kurabilme becerisi sağlayacağını* belirtmiştir. Bu konuda MTÖ8 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “*Mekân tanıklık ettiği dönemi daha iyi algılamamızı sağlarken, öğrencilerin tarihin öznesinin insan olduğunu daha iyi anlamasını ve empati kurmasını sağlayacaktır.*”

Ayrıca tarih öğretiminde bilindiği üzere yaşana olayların nedenlerinin ve bağlı olarak sonuçlarının öğrencilere aktarılması, daha anlamlı öğrenmeler sağlamaktadır. Tarihi mekân ziyaretleri sayesinde öğrencilerin olayları neden-sonuç ilişkileri açısından daha iyi anlayabileceğini düşünen MTÖ5 ise “*Tarihi mekân ziyaretleri öğrencilerin neden sonuç ilişkilerini kurabilmelerine yardımcı olarak kalıcı öğrenmeler sağlar.*” şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Bu bölümdeki mülakat bulguları incelendiğinde genel olarak mülakata katılan öğretmenlerin de ankete katılan öğretmenlerin tamamı gibi tarih öğretiminde tarihi mekân ziyaretlerinin yapılmasına ilişkin olumlu görüşe sahip oldukları, bu anlamda mülakat

bulgularıyla anket bulgularının tutarlılık gösterdiği ve birbirini destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Ayrıca, mülakatların bu bölümünden elde edilen bulguların çoğunun anket bulgularını desteklediği görülmekle birlikte; tarihi mekân ziyaretlerinin öğrencilere ve öğrenmeye katkıları hakkında ankette belirtilmeyen ancak mülakatta belirtilen daha detaylı bilgilere erişildiği söylenebilir. Anket bulgularında belirtilen faydalar sadece somutlaştırma, kalıcı öğrenmeler sağlama ve tarih bilinci oluşturma olarak sıralanırken ki bu görüşler mülakatlarda da dile getirilmiştir, daha derinlemesine ancak anketlerden farklı olarak mülakatlarda tarihi mekân ziyaretlerinin ekstra yararları da dile getirilmiştir. Bu bağlamda “neden sonuç ilişkisi kurabilmeye, empatik düşünme becerisini geliştirmeye ve görsel ve duyuşsal motivasyonu artırmaya” ilişkin yararları mülakatlar sırasında ifade edilen daha detaylı bulgulardır.

4. 2. 2. Öğretmenlerin Çevredeki Tarihi Mekânlara Yönelik Farkındalığı ve Ziyaret Faaliyetleri

Mülakatın bu bölümünde katılımcı tarih öğretmenlerine ankette sorulmayan çevrelerindeki tarihi mekânların hangilerinin olduğunu bilip bilmedikleri, mevcutsa kendi öğretimleri sürecinde bu mekânlara ders amaçlı ziyaretler gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri yönündeki görüşleri sorulmuştur. Trabzon’da görev yapan öğretmenlerin il ve çevresindeki tarihi mekân özelliği taşıyan yapılara ve yerlere akademik amaçlı geziler planlayabilmeleri öncelikle böyle yerlerin var olup olmadığından haberdar olmaları, bunlardan hangilerinin ders amaçlı ziyaret edilebileceğini bilmeleri tarih öğretimin önceki sayfalarda sayılan yararlarının etkili hale getirilmesinde önem arz etmektedir.

Araştırmada mülakatlara katılan 10 öğretmenden tamamı Trabzon ve çevresinde çok olmasa da tarihi mekân ve yapıların mevcut olduğunu dile getirmişlerdir. Katılımcı öğretmenler mülakatlar sırasında Trabzon’daki tarihi mekân olarak Ayasofya Müzesi, Sümela Manastırı, Atatürk Köşkü, Gülbahar Hatun Camii, Sultan Murat Şehitliği ve Trabzon Kale Surlarından bahsetmişlerdir. Burada ifade edilen mekânlar turistik olarak ta en çok ziyaret edilen yerlerdir. Tarih dersleri kapsamında bahsedilen bu mekânlara öğrencilerle birlikte daha önce hiç gezi düzenleyip düzenlemedikleri sorusuna yönelik ise mülakata katılım gösteren öğretmenlerin yarısı (5 öğretmen) gezi düzenlediklerini belirtirken diğer yarısı ise daha önce böyle bir faaliyet gerçekleştirmediklerini dile getirmişlerdir. Katılımcılardan örneğin MTÖ4 “...Ayasofya ve Atatürk köşküne ziyaret düzenleme şansım oldu.” ifadesiyle gezi faaliyeti yaptığını dile getirirken benzer şekilde MTÖ2 de; “Bir kere, o da Atatürk’ü anma haftasında Atatürk Köşküne gezi düzenledim.” ifadesiyle tarihi mekân ziyareti gerçekleştirdiğini belirtmiştir.

Daha önce öğretmenlikleri sürecinde hiç tarihi mekân ziyareti yapmayan öğretmenlerin ise neden böyle bir faaliyet düzenlemediklerine ilişkin soruya ilginç cevaplar vermişlerdir. Örneğin MTÖ7, “...mekânlar mevcut. Ancak derslerdeki konulara uygun yahut ihtiyaç duyulacak mekânlar değil.” şeklinde neden gezi yapmadığını ifade etmiştir. Bu konuda MTÖ6 ise daha da ilginç bir cevap vermiştir: “...Evet. Bir İstanbul kadar olmasa da tarihi mekânlar mevcut fakat bunlarında çoğu Hıristiyan kültürüne ait olduğundan gezi düzenlenmesi gereken yerler değil.”

MTÖ6 belki de bu görüşüyle Hıristiyan kültürüne ait eserlerin bulunduğu tarihi mekânlar ile tarih derslerindeki kazanımlar arasında bağlantı kurulamadığı düşüncesini dile getirmektedir. Ek olarak öğretmenlerden bazıları da Trabzon’da turistik anlamda ilgi çeken bu yerlere öğrencilerin aileleriyle daha önce gitmiş olabileceklerini dile getirmiş dolayısıyla bu mekânlara tekrar gezi düzenlemenin çok da anlamlı ya da uygun olmayacağını ifade etmişlerdir.

Bu bölümün devamında tarih öğretmenlerine çeşitli nedenlerden dolayı tarihi mekân ziyaretleri gerçekleştirememeleri durumunda bu faaliyetin yerini tutabilecek ne tür çalışmalar yaptıklarına yönelik açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Katılımcı öğretmenler genellikle tarihi yerlerin varsa maketlerini sınıfa getirdiklerini, bazen öğrencilere bu tür yerlerin maketlerini yapmaları için ödev verdiklerini dile getirmişlerdir. Gezi sırasında geziye rehberlik eden görevlilerin gözlemlenip daha sonra sınıfta edinilen bilgilerin pekiştirilmesi amacıyla çalışma yaprakları uyguladıkları da 2 öğretmen tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca sınıfta projeksiyon ve bilgisayar varsa öğrencilere bu yerlerin fotoğraflarını slâytlar aracılığıyla gösterdiklerini ve ders esnasında bu tür görsellerden yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerden sadece 2 tanesi internetteki sanal gezi yazılımlarından yararlanarak çocuklara sanal tarihi mekân gezileri yaptırdıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bazıları bu tür teknolojilerinden varlığından haberdar olmalarına rağmen sınıflarında internet olmadığı için kullanamadıklarını (MTÖ7), bazıları ise (MTÖ6) kendileri sınıfta kullanamamaları da öğrencilere evde kullanmaları yönünde tavsiyeler yaptıklarını belirtmişlerdir. MTÖ3 ise bu programlar hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığını dile getirmiştir.

4. 2. 3. Tarihi Mekân Ziyaretleri Öncesi ve Esnasında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tarih öğretmenleriyle yapılan mülakatların son bölümünde kendilerine herhangi bir tarihi mekân gezisi planladıklarında, ziyaret öncesi ve ziyaret sırasında ne tür sorunlarla karşılaştıklarına yönelik açık uçlu soru yöneltilmiştir. Bu sorunun yöneltilmesindeki temel

amaç daha önce ankette sorulan benzer soruya daha açıklayıcı ve teyit edici cevaplar alınabileceği düşüncesidir.

Anket bulgularına benzer bir şekilde; mülakata katılan öğretmenler tarihi mekân ziyaretlerinin planlanması ve yürütülmesi süreçlerinde pek çok sorunla karşı karşıya kaldıklarını, bu sorunların bazı durumlarda kısa sürede çözümlenememesi ve bıktırıcı olması tarihi mekân ziyaretlerinin yapılmasını kısıtlayan en önemli engeller olarak görülmektedir. Mülakat katılan tarih öğretmenlerine göre ziyaret öncesi ve esnasında karşılaşılan temel sorunlardan bazıları şunlardır:

- Milli Eğitim Müdürlükleri'nin gezi ile ilgili fazlaca evrak istemesi
- Gezilerde sadece tek öğretmenin bulunması ve bu öğretmene gereğinden fazla sorumluluklar düşmesi,
- Geziye götürülen sınıfın dışındaki şubelerde derslerin boş geçeceği düşüncesi,
- Gezinin maddi külfet getirmesi ve bu konudaki yetersizlikler,
- Öğrenci sayısının fazlalığı,
- Tarihi mekânların müfredatla uyumsuz olması,
- Zaman sorunu.

Mülakat bulgularına göre tarihi mekân ziyaretlerinin planlanmasında ve uygulanmasında özellikle yazılı formalitelerin ve prosedürlerin çok olması en çok dikkat çekilen sorun olarak vurgulanmaktadır. Örneğin bu konuda MTÖ8: "Prosedürün çok fazla olması önemli bir problem. Bunlara çözüm bulunmadıkça gezi düzenlemeyi hiçbir öğretmen istemeyecektir." şeklinde görüşünü ve önerisini net bir şekilde dile getirmektedir. Bu konuda öğretmen MTÖ8 ise prosedürlerden yakınmış hem de maddi olanaksızlıklardan şikâyet etmiştir:

"Çok fazla prosedür var (izin, dilekçe vs.). Okullar yerel yönetimlerle ya da Kültür Müdürlükleriyle bir konsorsiyum oluşturabilirler. Yurt dışında yerel yönetimlerin okullara bu anlamda katkıları çok. Bir de maddiyat problemimiz var. Örneğin Çanakkale, İstanbul, Edirne turları çok pahalı. Yerel yönetimlerin desteğiyle öğrencilere (özellikle fakir öğrencilere) kontenjan ayrılabilir."

Mülakatlara katılan öğretmenlerin sorun olarak gördüğü konulardan birisi de müfredat ile tarihi mekân ziyaretleri arasında ilişki olmamasıdır. Bu konuda MTÖ7 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir.

"Ortaöğretim müfredatının konuları ile mekân gezintisi arasında (Trabzon için söylüyorum.) bağlantı yok. Trabzon'un kurtuluşu ile ilgili kalkıp da yayladaki siperlere çocukları özellikle konunun işlendiği tarihte götürmek mümkün değil. Çok da lazım değil aslında."

Görüldüğü gibi anket bulgularına benzer bir şekilde mülakat yapılan öğretmenlerde tarihi mekân ziyaretlerinde karşılaşılan sorunları benzer bir şekilde dile getirmişlerdir. Mülakatlarda farklı olarak öğretmenlere bu konuda yaşanan sorunların çözümün yönelik ne gibi öneriler getirilebilecekleri de sorulmuştur. Bu anlamda öğretmenlerin tarih derslerinde etkili ziyaretler yapılabilmesine yönelik getirdikleri öneriler aşağıdaki tabloda özetlenmektedir:

Tablo 14. Tarihi Mekân Ziyaretlerindeki Sorunlara Yönelik Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

GÖRÜŞLER	KATILIMCILAR									
	MT Ö1	MT Ö2	MT Ö3	MT Ö4	MT Ö5	MT Ö6	MT Ö7	MT Ö8	MT Ö9	MT Ö10
İzin alma prosedürlerin kolaylaşması	√	√	√			√		√	√	
Randevuların elektronik sistemde olması		√			√		√			√
Tarihi mekânla ilgili bilgi toplama		√			√		√			
Bürokrasi engelinin kalkması gerekliliği	√		√					√		
Veliler bilinçlendirilmeli	√			√			√			
Müfredat uygun olmalı				√						√
Ziyaret öncesi öğrenciler bilgilendirilmeli	√					√				
Yerel yönetim maddi destek sağlamalı		√			√					√
Öğrenci sayısı sınırlı tutulmalı		√		√				√		
Tarihi mekân ziyaretini tek öğretmen düzenlememeli	√			√				√	√	

Yukarıdaki tablo incelendiğinde mülakata katılan öğretmenlerin çoğunluğu (6 kişi) tarihi mekân ziyaretleri ile ilgili yasal prosedürlerin hızlandırılması ve kolaylaştırılması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Detaylı gezi planının hazırlanması (güvenlik, amaçlar, transfer, maliyet), okul müdürlüğüne bu planın olumlu bulunmasının ardından bu planın İl Millî Eğitim Müdürlüğü aracılığıyla valilik komisyonlarına iletilmesi, planın ilgili komisyonca incelenerek valilikçe onay verilmesi, ilgili yerlerin (trafik, gidilecek kurum) önceden yazılı olarak bilgilendirilmesi gibi prosedürlerin zaman alıcı olduğu açıkça bilinen bir gerçektir. Bu prosedürlerin hızlı bir şekilde işletilmesi gezinin kısa sürede planlanarak uygulanmasını sağlayacak, öğretmen için de rahat yapılabilecek etkinliklerden biri olacaktır.

Bu prosedürlere ilişkin çözüm önerisiyle bağlantılı olarak, tarih öğretmenlerinden bazıları (4 öğretmen) gezi yapılacak tarihi kurum, kuruluş ve mekânlarla ilgili yazılı randevular almak yerine, internet teknolojilerinden yararlanılarak elektronik başvuru

yapılabilmesini bu şekilde gereken randevuların daha hızlı ve etkili alınabilmesi gerektiğini önermektedirler.

Bu önerilerin dışında 3'er görüşle, gidilecek mekânla ilgili mutlaka öğretmenin ön bilgiye sahip olması gerektiği, gidilmeden önce ilgili ve güvenilir kaynaklardan mutlaka mekân hakkında bilgi edinilmesinin sağlanmasını önermektedirler. Ayrıca öğretmenin edindiği bilgilerin bir kısmını öğrencilerine aktararak gidilecek yer hakkında bilgilenmelerini sağlamalıdır. Bu şekilde öğrenciler de gidilecek yer hakkında kısa ama ön bilgilere sahip olarak mekân ziyaretlerini gerçekleştireceklerdir. Böylelikle ön bilgilerle mekân ziyareti yapan öğrenciler, bu ziyaret sırasında ve sonrasında edindikleri yeni bilgileri ve ön bilgileri bağdaştırarak kendi zihinlerinde konu ile ilgili bilgilerini yapılandırabileceklerdir. Bu durum günümüz yapılandırmacı müfredatına son derece uyumluluk gösterecektir.

Daha öncede belirtildiği gibi öğretmenler tarafından dile getirilen en önemli problemlerden birisi de bu tür gezilere katılan öğrenci sayılarının fazla oluşudur. 3 öğretmen bu tür gezilerde öğretilmelerin genellikle tek başlarına kalmalarından dolayı, bazen kaldırmayacakları bir yükü karşı karşıya kaldıklarını belirtmektedirler. Fazla öğrenci fazla sorumluluk almak demek olacağından bir başka öneride öğretmenler, bu tür ziyaretleri sadece bir tek öğretmenin değil, birkaç öğretmenin bir araya gelerek yürütmeleri gerektiğini, böylece ekip çalışması içerisinde sorumlulukların paylaşılarak öğretmeni daha az yoracak şekilde planlanması gerektiğini belirtmektedirler.

Mülakat katılan öğretmenlerin diğer bir önerisi de velilerin bu tür ziyaretlerin yararları ve önemi hakkında bilgilendirilmesi ve desteklerinin alınması yönündedir. Bilindiği üzere kalabalık bir grupta tarihi mekân gezisi gerçekleştirmenin mutlaka bir maliyeti vardır (Transfer ve ulaşım ücretleri, mekâna giriş ücretleri, gerekirse konaklama, yeme-içme vs.). Sınırlı olan okul bütçeleriyle bu maliyetin karşılanması çoğu durumda gerçekleşmemektedir. Bu nedenle mülakata katılan öğretmenler, yerel yönetimlerin (okul, belediye, valilik vb.) bu tür gezilere maddi kaynak sağlamalarını önermektedirler.

Öğretmenlerden bazıları da okuttukları tarih dersi öğretim programının bu tür tarihi mekân ziyaretlerinin yapılmasına pekte uygun olmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Mülakata katılan 10 öğretmenden 9'u geçtiğimiz yıla oranla bir artış olduğu gözlenmesine rağmen genel olarak tarih dersi öğretim programlarında tarihi mekân ziyaretlerine yeterince önem verilmediği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu konuda MTÖ1: "...önem verilmemiştir. Program zaten çok yoğun, bir de gezi yapıldı mı öğretim açısından sorunlar oluyor. Öğretim programı hazırlanırken bu tür faaliyetler hiç düşünülmemiş." şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Buna ek olarak 2 öğretmen ülkemizin tarihi mekân ziyaretlerinin derslere entegrasyonu ve özendirilmesi çalışmalarında oldukça geç kaldığı yönünde fikir beyan etmişlerdir. Örneğin MTÖ5 bu konuda:

“Bu tür çalışmaların Türkiye’de yapılması için bir yüzyıl daha geçmesi lazım ve ekonomik olarak devletin ve toplumun refah seviyesinin yüksek olması lazım. Cebinde harçlığı olmayan öğrenciye tarihi mekân gezdirseniz ne olur, gezdirmeseniz ne olur?” Şeklinde görüşünü ifade ederken aynı zamanda maddi kaynaklara ve desteğe ihtiyaç olduğu görüşünü yinelemiştir.

Buna ek olarak lise düzeyindeki tarih konularının oldukça yoğun bir içeriğe sahip olduğu düşünüldüğünde, bu tür bir geziye yıllık planda yer verebilmenin mümkün olmadığı görüşünde olan öğretmenler vardır. Bunun yanında bazı öğretmenler, bazen tarih derslerindeki konulara uygun çevrede tarihi mekân olmaması gibi durumlarla da karşılaşıldığı, bu durumda tarihi mekân ziyareti yapılamadığı şeklinde görüşe sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu konuda MTÖ7’nin görüşü dikkate alınması gereken bir ifadedir. MTÖ7:

“Tarihi mekân gezilerine ihtiyaç hissettiren ders konusu yok. Zira Lise 1 tarihi İslamiyet öncesini içerir. Lise 2 Osmanlı Tarihidir. Ona dair binalar mevcut. Ancak o binaların mimari üslupları konumuz değil. Trabzon’un fethini tarihi mekânda işlemeye kalksan helikopter gerek. Lise 3 tarihi İnkılâp tarihi ile ilgili. Yani uzatmak istemiyorum. Popüler mekânlarda il dışında. Atatürk Köşkü’ne de bir çocuk kaç defa götürülür? Ne anlatılır?”

Bu nedenle mevcut öğretim programlarının ülkemiz koşullarına göre yeniden düzenlenerek, bu tür gezilerin yapılmasını teşvik edici ama kolaylaştırıcı etkinliklere yer verilmesi gerektiği mülakatlara katılan öğretmenler tarafından çözüm önerisi olarak dile getirilmiştir. Mülakata katılan öğretmenlerden MTÖ5 örneğin her üniteye mutlaka bir tarihi mekân gezisi etkinliği konması yönünde öneri sunmuştur.

5. TARTIŞMA ve YORUM

Ortaöğretimdeki görev yapan öğretmenlerin tarih dersleri öğretimi kapsamında tarihi mekân ziyaretlerinin tarih öğrenmeye katkısının incelendiği bu araştırmada betimsel tarama yöntemi kapsamında, tarih öğretmenlerine uygulanan anket ve mülakatlar aracılığıyla elde edilen veriler analiz edilmiş ve çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Bu bölümde ulaşılan bulguların bu alanda yapılan önceki çalışmalarla karşılaştırılması yapılarak yorumlanmış ve tartışılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde varılan en önemli sonuçlardan birisi tarihi mekân ziyaretlerinin öğretmenlere göre öğrencilerin akademik, sosyal ve duyuşsal öğrenmelerine pozitif yönde katkı sağlayacağı konusunda hemfikir olduklarıdır. Bulgulara göre tarih öğretimi sürecinde çevrede bulunan tarihi yerlerin akademik amaçlı ziyaret edilerek birinci elden bilgiye ulaşmak özellikle soyut kalan bazı konuların somutlaşmasında ve daha uzun süreli, kalıcı ve anlamlı öğrenmeler sağlanmasında önemli kazanımlar elde edilmesine yol açmaktadır.

Empatik düşünme becerisi kazanarak tarih bilincinin geliştirilmesi yine tarihi mekân ziyaretlerinin kazanımlarından birisidir (Akçalı ve Aslan, 2007). Tarihi mekân ziyaretlerinin Tarih ve Sosyal Bilgiler öğretimine bu ve buna benzer katkılar sağlayacağı Yeşilbursa (2008) tarafından da tartışılmış ve açıklanmıştır. Bu bulgular ayrıca Akkuş ve Meydan (2013) tarafından yapılan ve ortaöğretim öğrencilerinin görüşlerini yansıtan çalışmadaki bulgularla paralellik göstermektedir. Nitekim bu çalışmada alan gezisi ve tarihi mekân gezisi yapan öğrenciler bu geziler sayesinde daha önce soyut ve sanal gördükleri konuları somutlaştırabildiklerini, daha çok duyu organına hitap edildiği için daha etkili ve kalıcı öğrenmeler sağladıklarını, bu geziler sayesinde geçmiş ve günümüz arasında daha güçlü bağlar kurabildiklerini dile getirmişlerdir. Araştırmada elde edilen bu bulgular Gökkaya ve Yeşilbursa'nın (2009) çalışmasında elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Bahsedilen çalışmada da tarihi mekân ziyaretlerinin öğrencilerde kalıcı öğrenmeler sağladığı deneysel yolla ortaya konmuştur. Ayrıca bu araştırmaya katılım gösteren öğretmenler tarihi mekân gezileri sayesinde, öğrencide tarih derslerine karşı ilgi ve motivasyonun artacağını dile getirmiş benzer bulgular Akkuş ve Meydan (2013) tarafından yapılan çalışmada da ulaşılan sonuçlardan birisi olmuştur. Araştırmada bu bulgulardan yola çıkarak katılımcı öğretmenlerinde tarihi yerlerin ziyaretlerine karşı olumlu görüşler bildirdikleri düşünüldüğünde bu tür faaliyetlere karşı tutumlarının da pozitif yönde olduğu söylenebilir. Işık (2013) tarafından yürütülen bir çalışmada da tarihi mekânlara ve müzelere yapılan geziler sonucunda öğretmenlerin tutumlarında artışlar olduğu testler sonucunda

belirlenmiştir. Bu anlamda bu bulguların bu araştırma sonuçları ile uyumlu olduğu söylenebilir.

Araştırmada üzerinde incelenen konulardan birisi de öğretmenlerin tarihi mekân bilincine sahip olup olmadıkları ve kendi meslek hayatlarında bu tür faaliyetler düzenleyip düzenlemedikleridir. Ulaşılan bulgular tarih öğretmenlerinin bu konudaki farkındalık düzeylerinin ve bilinçlerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak tarih öğretimi süreçlerinde bu tür bir gezi faaliyetini planlayıp uygulayanların ise çok az sayıda kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Birçok nedenden dolayı (müfredatın yetersizliği, zamanın yetersizliği, maddi sorunlar, ulaşım gücü vb.) tarih öğretmenleri genel olarak bu tür ziyaretleri yapmadıklarını ifade etmektedirler. Bu sonuç yine Işık (2013)'ün çalışmasının bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bahsedilen çalışmada da tarih öğretmenlerinin kendi öğretim süreçlerinde tarihi mekân ziyaretlerini daha önce hiç gerçekleştirmedikleri tespit edilmiş, bir proje kapsamında ilk kez böyle bir faaliyet içinde yer aldıkları belirlenmiştir. Elbette ki daha önce tarihi mekân ziyaretinde bulunmayan bir tarih öğretmenin kendi öğrencilerine empatik düşünerek böyle bir gezi planlaması ve uygulaması daha az öngörülebilir bir durum olacaktır.

Tarih dersi öğretiminin günümüz yapılandırmacı yaklaşım anlayışına uyumlu olabilmesi çağdaş öğretim strateji, yöntem ve tekniklerinin sınıf içinde ve dışında aktif kullanımını ve uygulanmasını gerektirir. Bu araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin tarihi mekân gezileri esnasında veya sonrasında kalıcı ve etkili öğrenmeler sağlamak amacıyla bu yöntemlerden kısmen yararlanabildikleri, çok çeşitli sayılabilecek engelleyici nedenlerden dolayı drama, rol oynama, tartışma, forum, münazara, panel, buluş yoluyla öğrenme, proje tabanlı öğrenme gibi yapılandırmacı yöntem ve stratejilerini derslerinde yeterince uygulamadıkları görülmektedir. Oysaki bu tür uygulamalar bilginin tüm duyu organlarına hitap edilerek uzun süreli bellekte görsel ve sözel olarak kodlanmasında ve dolayısıyla etkili ve kalıcı öğrenmeler sağlanmasında çok önemlidir. Öğretmenlerin bu tür strateji ve tekniklerden yararlanmadıkları, sınıf dışı gezilerden kısmen yararlanabildikleri Türkoğlu (2012)'nin tarih derslerine giren 170 öğrenci ile yürüttüğü tarama çalışmasındaki bulguları destekler niteliktedir. Bu çalışmada öğrencilere göre tarih öğretmenleri bu tür yöntem ve teknikleri sınıflarında çok az uygulamaktadırlar.

Benzer olarak, günümüzde öğretmen merkezli yaklaşımlardan ziyade, öğrenci merkezli öğrenme ve öğretme süreçleri kabul gördüğünden, tarih dersi gibi çoğu zaman soyut kalan bir alanda da öğrencilerin aktif katılımı sağlanmalı ve öğretmen merkezli öğretim süreçlerinden uzaklaşılmalıdır. Öğrencileri tarih derslerinde aktif kılabilmenin yollarından bir tanesi de özellikle soyut konuların somutlaştırılmasında çeşitli öğretim ve öğrenme materyallerinin kullanılmasıdır. Demircioğlu ve Turan (2012) eserinde tarih

öğretiminde kullanılmasına ilişkin çok çeşitli öğretim materyalleri önermiş ve bunların öğrenme amaçlı nasıl tasarlanacakları konusunda bilgiler vermişlerdir. Aynı şekilde Şimşek (2003) de tarih öğretiminde görsel materyal kullanımının öğrenme kalitesi üzerinde etkili olduğunu çalışmasında ortaya koymuştur. Bu bağlamda, bu araştırmaya katılan ve anket sorularını cevaplayan öğretmenlerinde bu düşüncelere paralel olarak tarih öğretiminde ve özellikle tarihi mekân ziyaretleri sırasında ve sonrasında, çalışma yapraklarından ve bulmacalardan, broşür, slâyt, kavram haritaları gibi görsellerden yararlandıkları görülmektedir. Çok üst düzeyde olmasa da katılımcı öğretmenlerin bu tür görsellerden ve kayıt cihazı, radyo, teyp gibi işitme duyusuna hitap eden araçlardan da öğretim amaçlı yararlanıyor olmaları tarih öğretimin daha eğlenceli ve ilgi çekici bir ders haline dönüşmesine katkı sağlayacağı yönünde yorumlanabilir. Nitekim Yıldız'da (2003) tarih derslerinin kuru ve sıkıcı olmasından kurtarılması için öğrencilerin aktifliğinin sağlanması, oyunlarla, tartışmalarla, eleştirel değerlendirmelerle; grafikler, haritalar yaparak, değişik kaynaklar kullanarak olmalıdır önerisinde bulunmaktadır.

Bilindiği üzere tarihi mekân gezilerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi zaman alıcı ve oldukça karmaşık bir süreçtir. Araştırma bulguları incelendiğinde katılımcı tarih öğretmenlerinin bu süreçlerde oldukça fazla engelle karşılaştıkları görülmektedir. Tarihî mekân ziyaretlerinin yıllık plandaki yeri birçok öğretmen tarafından yetersiz görülmekte, bazılarında ise bütçe, kaynak, zaman vb. sorunlardan ötürü çok faydalı da olsa, tarihî mekân ziyaretlerini müfredat dışında gerçekleştirmenin zorluğundan bahsedilmektedir. Aynı zamanda tarihi mekânlarda ki yetkilileri kış aylarının tarihî mekânlar için en elverişli zaman dilimi olduğundan bahsetmekte (Aktekin, 2008), ancak okulların en yoğun dönem olan bayramlarda ve genelde Mart, Nisan aylarından Ekim ayına kadarki zaman diliminde ziyaretlerini gerçekleştirdiklerini belirtmektedir. Bu aşamada, okulların kış aylarında kapalı alanda bahar ve yaz aylarında ise dışarıda eğitime daha çok imkân tanınmaları rasyonel gözükse de, tarihi mekânlar okulların planlamaları örtüşmemekte ve çeşitli sorunlar doğmaktadır. Öncelikli olarak bazı tarih öğretmenleri çalıştıkları il sınırları içerisinde tarih müfredatına uygun tarihi kalıntı ve eserlerin bulunmamasını örnek göstererek böyle bir uygulama yapmadıklarını dile getirmişlerdir. Özellikle bir öğretmenin çevrede mevcut olan tarihi mekânların Türk kültürüne değil de yabancı kültürlere ait olmasının müfredattaki konularla bağdaşmadığını dile getirmesi ve bu nedenle bu tür yerlere gezi düzenlemenin gereksiz olduğunu düşünmesi manidar bir bulgudur. Belki de bu bulgu tarih müfredatlarının kısmen de olsa kısıtlayıcı özelliğe sahip olmasından kaynaklanıyor olabilir. Nitekim Dinç (2006) eserinde lise öğretmenlerinin tarih müfredatını yetersiz ve kısıtlı bulduklarını tespit etmiştir. Örneğin Trabzon merkezinde bulunan Ayasofya Kilisesi, Sümela Manastırı gibi tarihi

yerler Hristiyan kültürüne ait önemli ve dünyaca tanınan eserlerdir. Trabzon'un fethinden sonra Ayasofya Kilisesi zaman zaman cami olarak ta kullanılmıştır. Doğrudan müfredatla bağlantısının olmaması bu tür yerlere öğrencilerle gezi düzenlemenin gereksiz olduğunu düşünmek belki de başka nedenlere (maddiyat, ulaşım zorluğu, yasal prosedürler vb.) bağlı olabilir. Nitekim katılımcı öğretmenler bu engelleyici nedenlere de oldukça vurgu yapmışlardır. Müfredatla uyumlu örneğin eserlerin Osmanlı tarihi ile ilgili Trabzon değil de daha çok İstanbul, Bursa, Edirne gibi kentlerde bulunması elbetteki bu mekânlara gezi düzenlemeyi oldukça güçleştirmektedir. Bu nedenle günümüz bilişim teknolojilerinin sunduğu sanal gezilerden yararlanmak, kısmende olsa öğrencilerin bu mekânlar hakkında görsel bilgilerini artıracaktır. Bu araştırmada tarihi mekânlara gezi faaliyeti yapmayan öğretmenlerden sadece 2 tanesi günümüz bilişim teknolojilerinin sunduğu fırsatlardan yararlanarak, internet veya CD'ler üzerinden sanal tarihi mekân veya müze gezintileri yapabildiğini belirtmişlerdir. Tarihi mekân gezisinin canlı olarak yapılamaması ve hatta sanal gezi yazılımlarından yararlanılmaması daha önce bahsedilen mekân gezilerinin öğrenci başarısı ve ilgisine sağladığı olumlu katkılardan da yararlanamamak anlamına gelmektedir. Oysaki Yıldırım ve Tahiroğlu (2013) yaptıkları ön test – son test deneysel çalışmada sanal ortamda gezilerle ders işleyen öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olan tutum puanlarında kontrol grubuna göre artış olduğunu dolayısıyla sanal müze gezilerinin öğrenci tutum ve motivasyonunu olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Öğretmenlerin bu tür yazılımları kullanmama nedenleri başlıca böyle yazılımların olup olmadığı konusunda haberdar olmamaları ve farkındalıklarındaki eksiklik, bu tür yazılımları kullanma becerilerinin olmayışı veya sınıflarında bu yazılımlardan faydalanabilmek için gerekli araç gerece erişimlerinin olmaması olabilir.

Diğer yandan daha önce belirtildiği gibi tarihi mekân ziyaretlerini gerçekleştirmede katılımcı öğretmenler birçok zorluktan ve engelleyici dışsal ve içsel faktörlerin varlığını dile getirmişlerdir. Bu çalışmada ortaya konan engeller daha önce yapılan çalışma bulgularıyla da paralellik göstermektedir. Örneğin, bu çalışmada katılımcı öğretmenlerin en çok engel gördükleri faktörlerden birisi tarihi mekân ziyaretlerini planlarken yasal izinlerin alınması ve bu prosedürlerin çok uzun zaman alıyor olmasıdır. Bu bulgu daha önce Ata (2002) ve Güven, Gazel ve Sever (2004)'in çalışma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Nitekim Güven, Gazel ve Sever (2004)'de benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Bahsedilen çalışmada katılımcı öğretmenlerin yaklaşık %75'i gezi gözlem ile ilgili yasal prosedürleri çok fazla bulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca bu çalışmada anketi cevaplayan tarih öğretmenleri okul idaresinin bu tür gezilere bakış açılarının gönülsüz olması yine engel teşkil eden diğer faktör olarak gösterilmiştir. Yine bu bulgu Güven, Gazel ve Sever (2004) in çalışma bulgularıyla örtüşmektedir ki, bu araştırmacılar da çalışmalarında yaklaşık %60 öğretmene

göre okul idaresinin gezi gözleme karşı tutumları kısmen yeterli %18'ine göre ise yetersiz düzeydedir. Tarihi mekânlara ziyaretlerde öğretmenlere göre ulaşım zorluğunun olduğu da bu araştırmada ulaşılan sonuçlardan birisidir. Yine Güven, Gazel ve Sever (2004)'in çalışmasında da öğretmenlerin %54'u ulaşımın gezi-gözlem etkinliklerinde engelleyici bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir şekilde bu çalışmada kalabalık öğrenci gruplarıyla gezi ve ziyaretlere gidilmesinin yarattığı maddi külfet ve öğrenci disiplin sorunları anketi cevaplayan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (%86) tarafından tarihi mekânları ziyaret etmeyi engelleyici nedenlerden biri olarak ortaya konmuştur. Güven, Gazel ve Sever (2004)'de kendi çalışmalarında %54 öğretmenlerin öğrencilerin sayıca fazla olmaları bu tür okul dışı çalışmalarda sorun olarak ifade edilmiştir. Öğretmenlerin bu tür kalabalık grupların sorumluluklarını tek başlarına almak istememeleri, bu tür gezilerin ekip olarak birden fazla öğretmen tarafından organize edilip yürütülmesi isteği haklı bir istek olarak görülmektedir.

Son olarak bu çalışmada özellikle ankete katılan öğretmenlerin sadece %32,9'luk kısmı öğrenci velilerinin tarihi mekân ziyaretlerine yaklaşım ve maddiyat sağlama açısından engel olduğunu düşünmekle birlikte geri kalan kısım ise bunun bir engel olmadığını dile getirmiştir. Yine bu bulgu da Ata (2002) ve Güven, Gazel ve Sever (2004)'in çalışma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6. 1. Sonuçlar

6. 1. 1. Anket Bulgularına İlişkin Sonuçlar

Temel olarak, tarih öğretmenlerinin tarih öğretimi sürecinde tarihi mekân ziyaretlerinin öğrenme ve öğretme üzerindeki etki ve katkılarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelemeyi amaçlayan bu araştırmada, ilk olarak geniş örneklem grubuna ulaşmak için yarı-yapılandırılmış sorulardan oluşan görüş anketi tarih öğretmenlerine uygulanmıştır. Anket bulguları analiz edildiğinde ulaşılan belli başlı sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

1. İlk olarak araştırmaya katılım göstererek anketleri cevaplayan tarih öğretmenleri tarih öğretimi sürecinde tarihi mekân ve yerlerin ziyaret edilmesinin öğrencilerin tarih öğrenmelerine ve tarih bilincine olumlu katkılar yaptığını düşünmektedirler. Buradan tarihi mekân ziyaretleri yapılması konusunda öğretmenlerin olumlu tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmaktadır.
2. Katılımcı öğretmenlerin bir kısmının kendi öğretim süreçlerinde tarihi mekânlara gezi düzenledikleri ve bu gezileri planlarken gezi öncesi yapılması gerekenlere yönelik çeşitli bilgi ve becerilere sahip oldukları gözlenmektedir. Örneğin gezi planı yapılması, izinlerin alınması gibi... Ancak bazı tarih öğretmenleri buldukları coğrafi konum ve çevrede tarihi mekânların olmaması nedeniyle bu tür geziler yapmadıklarını dile getirmişlerdir. Bazı öğretmenlerin ise belki de güvenlik nedeniyle bu tür öğrencilerin sorumluluğunu almaktan kaçındıkları sonucuna ulaşılmıştır.
3. Anket bulguları incelendiğinde tarih öğretmenlerinin gezi sırasında öğrencilerde daha kalıcı öğrenmeler oluşturmak amacıyla kısmen de olsa çağdaş öğretim strateji ve yöntemlerinden faydalandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte daha fazla öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanmak istemelerine rağmen, tarih programının yoğunluğu nedeniyle zaman zaman tarihi mekân ziyaretlerini yapmadıklarını, yapsalar bile örneğin drama gibi etkinlikleri sınıfta uygulamadıklarını dile getirmişlerdir. Bunun nedeni olarak ise bu tekniklerin her konuya uygulandığında zaman alıcı olduğundan programı yetiştirmeme kaygısı yaşadıkları ile ilgilidir.

4. Araştırmada öğretmenlerin yapılandırmacı yaklaşıma uygun öğretim materyallerinden sınırlı düzeyde yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
5. Araştırmada öğretmenlerin tarihi mekân ziyaretleri öncesinde ve sırasında pek çok engelleyici sorunlarla karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle öğrenci ve okul dışı boyutlarında karşılaşılan sorunların öğrenci ve okul dışı bürokratik engellere göre daha fazla hissedildiği sonucuna ulaşılmıştır.
6. Öğrencilerin gezileri ciddiye almaması, dağınık olmaları ve ilgili göstermemeleri ile okul dışı özellikle valilik izinlerinin çıkartılmasında yaşanan zorluklar en sık karşılaşılan problemler olarak ortaya konmuştur.

6. 1. 2. Mülakat Bulgularına İlişkin Sonuçlar

10 tarih öğretmeni ile yürütülen mülakat çalışmalarında elde edilen verilerin analizinden sonra ulaşılan temel sonuçlar şunlardır:

1. Tarih öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun tarih öğretiminde tarihi yer ve mekânları ziyaret etmenin önemli ve gerekli olduğu yönünde pozitif görüşe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
2. Tarih öğretmenlerine göre tarihi mekân ziyaretleri öğrencilerin özellikle tarih dersine yönelik motivasyonunu ve ilgisini artırmakta, soyut ve belki de sıkıcı olan tarih konularının somutlaştırılıp daha kolay anlaşılır hale getirilmesine ve dolayısıyla anlam kazanmasına katkı sağlamaktadır. Öğretmenlere göre öğrenciler bu sayede empatik düşünme becerileri geliştirerek, tarihteki olayların neden-sonuç ilişkilerini kurabilmekte sonuçta tarih bilinci geliştirmektedirler.
3. Mülakat bulguları incelendiğinde katılımcı öğretmenlerin görev yaptıkları il (Trabzon) itibarıyla çevredeki tarihi mekânların var olduğundan haberdar oldukları ancak çeşitli nedenlerden dolayı (müfredatla ilişkili olmadığı, farklı kültüre ait olması vb.) bu yerlere ders amaçlı gezi düzenlemedikleri ya da düzenleyemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
4. Araştırmada mülakata katılan tarih öğretmenlerinin içinde buldukları çevredeki mevcut tarihi mekânlar ile tarih müfredatı konuları arasında ilişki kuramadıkları sonucuna ulaşılmıştır.
5. Tarih öğretmenlerine göre yasal prosedürlerin çok uzun ve karmaşık olması, öğrenci sayısının fazlalığı, çevredeki tarihi mekânların tarih programındaki kazanımlara uygun olmaması ve maddi destek bulunamaması önemli engellerden birisidir.

6. Çalışma sonunda ayrıca tarih öğretmenlerinin günümüz bilişim teknolojilerinin sağladığı imkânlardan örneğin sanal gezi yazılımlarından da çok az düzeyde yararlanabildikleri tespit edilmiştir.
7. Mülakata katılan öğretmenler bu tür sorunların çözümüne yönelik çeşitli öneriler sunmuşlardır. Bunlardan bazıları yasal süreçlerin kolaylaştırılması yönünde tedbirler alınması, velilerin bilinçlendirilmesi, maddi destek sağlanması ve tarih programının bu anlamda yeniden revize edilmesi olarak ifade edilmiştir.

6. 2. Öneriler

Araştırma sonuçlarından yola çıkılarak ve ileride bu konuda yapılabilecek araştırmalara yönelik aşağıdaki önerilerin sunulması uygun bulunmuştur.

6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Yönelik Öneriler

1. Araştırmaya katılım gösteren ve mevcut okullarda görev yapan öğretmenlerin tarihi mekân ziyaretlerine ilişkin görüşlerinin pozitif yönde olmasından yola çıkarak, tarih öğretmeni yetiştiren eğitim fakülteleri ve ilgili programlarda da öğretmen adaylarının tarihi mekânlara ziyaretlerin tarih öğretimdeki yeri ve önemine ilişkin farkındalıklarını artırmak amacıyla düzenlemeler yapılmalıdır. Bu tür uygulamalara daha çok yer verilebilmesi için programların yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.
2. Benzer şekilde hem hizmet içinde çalışan hem de hizmet öncesindeki öğretmenlere bu tür gezi-gözlem faaliyetlerinin planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesine yönelik bilgi ve becerilerinin artırılması için hizmet öncesinde uygulamalı çalışmalar yapılması, hizmet içinde de mini projeler dahilinde bilgi ve beceri kazandırılması için kurs, seminer, çalıştay vb. faaliyetler yapılması ve öğretmenlerin bu faaliyetlere özendirilip teşvik edilmesi önerilmektedir.
3. Tarihi mekân ziyaretlerinin öğrencilerin kazanımlara doğru ve kalıcı bir biçimde erişebilmeleri için, öğretmenlere çağdaş ve yapılandırmacı öğretim strateji, yöntem ve tekniklerinden nasıl yararlanabileceklerine dair öğretimi planlama çalışmaları yaptırılmalı, soyut konuların yaratıcı drama, proje temelli öğrenme gibi tekniklerle nasıl somutlaştırılacağına yönelik uygulamalı seminerler verilmelidir.
4. Öğretmenlerin günümüz teknolojilerinin sunduğu fırsatlardan yararlanabilmeleri için, kendilerine sunulan sanal gezi-gözlem yazılımlarından haberdar edilmeli, gerektiğinde internet veya uzaktan eğitim (video-konferans) ile tarihi mekânların nasıl gezilebileceği yönünde pratik bilgiler kazandırılmalıdır.

5. Tarihi mekân gezilerinin planlanmasında öngörülen izin, randevu alma gibi işlemlerin elektronik ortamlara taşınıp kolaylaştırılması önerilmektedir.
6. Tarihi mekân gezilerinin yürütülmesinde öğrenci kalabalıklığı göz önünde bulundurularak daha küçük gruplarla sık geziler düzenlenmeli, aileye ve öğrenciye yüklene maddi külfetin azaltılması için yerel yönetimlerden maddi desteklerin sağlanması için tedbirler alınması, gerekirse yasal yönetmelikler çıkartılması önerilmektedir.
7. Özellikle tarihi mekân ziyaretleri sırasında karşılaşılan öğrenci disiplinsizlik sorunlarına yönelik eğitimlerin daha alt kademelerden başlatılarak bu tür yerlerde uyulması gereken görgü ve ahlak kuralları konusunda öğrenciler bilinçlendirilmeli, bu tür gezilerin kendilerine akademik anlamda sağlayacağı faydalar konusunda motivasyonlarının artırılması için teşvikler sağlanmalıdır. Örneğin bu tür gezilere katılan öğrencilere katılım belgesi, sertifika vb. ödüller verilebilir.
8. Tarih öğretmenlerine içinde buldukları çevredeki tarihi eser ve mekânlar ile müfredat arasında nasıl ilişki kurabilecekleri yönünde pratik seminerler verilmelidir.
9. Tarih öğretmenlerinin buldukları yerlerdeki tarihi mekânların müfredatla uygunluk göstermediği dikkate alınarak, bölgedeki tarihi mekânların incelenmesi için tarih öğretmenlerinden oluşan bir komisyon oluşturularak, tarih derslerinde kullanılacak tarihi mekânların saptanması ve bu doğrultuda müfredatın geliştirilebilirliğine katkı sağlayabileceği önerilmektedir.

6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Tarih öğretmenlerinin tarihi mekân ziyaretlerine yönelik yapılacak araştırma faaliyetlerine yerel veya ulusal projelerle katılımı sağlanmalı ve bilimsel süreç becerileri yönünden potansiyelleri artırılmalıdır.
2. Tarihi mekân ziyaretlerinin öğrenci akademik başarısına etkisine yönelik deneysel ve nitel ağırlıklı çalışmaların yürütülmesi öğretmen, veli ve yöneticilerinde bu araştırmalara dahil edilmesi bu bilincin yaygınlaştırılmasına katkı sağlayacaktır.
3. Bu tür bir araştırma planlanmadan önce araştırmanın yürütüleceği bölgenin tarihi ve kültürel yönden zenginliğinin analizi yapılmalı ve bu doğrultuda araştırmanın planlanması önerilmektedir.
4. Tarih öğretmeni gruplarıyla TÜBİTAK, Milli Eğitim Bakanlığı, Dünya Bankası ve Avrupa Birliğinin sağlamış olduğu finansman kaynaklarından yararlanarak tarihi

mekân ziyaretlerine ilişkin projeler üretilmeli (Bilim-Doğa projeleri gibi), yurt dışındaki veya yurt içindeki örnek uygulamalar gruplar halinde gözlemlenmeli ve elde edilen kazanımlar ve sonuçlar bilimsel bir rapora dönüştürülmelidir.

7. KAYNAKLAR

- Akçalı, A. A. ve Aslan, E. (2007). Yerel tarih ve tarih öğretimindeki rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 80-88.
- Akkuş, A. ve Meydan, A. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi ve coğrafi mekân uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), 14-30.
- Aktekin, S. (2008). Müze uzmanlarının okulların eğitim amaçlı müze ziyaretlerine ilişkin görüşleri, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 103-111.
- Alkış, S. ve Oğuzoğlu, Y. (2005). Ülkemiz koşullarında tarihi çevre eğitiminin önemini ve gerekliliğini arttıran etkenler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.XVIII, 2, 347-361.
- Artut, K. (2001). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslan, E. (2006). Neden tarih öğretiyoruz? *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 162-174.
- Ata, B. (2002). Müzelerle ve tarihi mekânlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin görüşleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ata, B. (2009). Tarih derslerinde yerel tarih, müze ve öğren yerlerinin kullanımı. <http://acikarsiv.gazi.edu.tr/index.php?menu=2&secim=10&YayinBIK=5209> adresinden 05 Kasım 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Aşılıoğlu, B. (2010). *Eğitimle ilgili temel kavramlar*. M. Arslan (Ed.), Öğretim İlke ve Yöntemleri, 3. Baskı içinde (s.1-26). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baltalı, O. (2014). Gezi Raporu, http://etarih.com/images/etkinlikler/gezi_raporu/gezi_raporu_1.pdf, adresinden 15 Temmuz 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Bernall, J. D. (2008). *Tarihte bilim*, Tonguç Ok, (1.Çev).İstanbul: Evrensel Basım Yayım.
- Carr, E. H. (2008). *Tarih nedir?* Misket Gizem Gürtük (Çev). 10. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cemaloğlu, N. (2009). *Veri toplama teknikleri: nicel-nitel*. A. Tanrıoğen, (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri içinde, (s.131-164), Ankara: Anı Yayıncılık,
- Çakıcı, Y. (2007). *Bilimsel araştırma yaklaşımları*. D. Ekiz (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri içinde 45-60. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*, Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Demircioğlu İ. H. (2007). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar*, 3. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.

- Demircioğlu, İ. H. (2008). History teachers' attitudes to museum visits. *Teaching History Journal*, September, 24-30.
- Demircioğlu İ. H. (2009). Tarih öğretmenlerinin tarihsel düşünme becerilerine yönelik görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 184, 228-239.
- Demircioğlu İ. H. (2011). Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar, 3. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demircioğlu İ. H. (2013). Tarih ders kitabı yazımında yeni yaklaşımlar. *Karadeniz Araştırmaları*, 38(Yaz), 119-133.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev, içerik, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Demircioğlu, İ. H. ve Turan, İ. (2012). *Tarih öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dikyol, D. Çığır, E. İnce, E. ve Usta, S. (2011). Öğretmen adaylarının tarihî mekânlara ve eserlere ilişkin görüşlerinin incelenmesi, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(16), 57-68.
- Dinç, E. (2006). Tarih öğretmenlerinin mevcut lise tarih müfredat programı ve tarih öğretiminin amaçları hakkındaki görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 7(2), 263-276.
- Dinç, E. (2009). Etkili tarih eğitimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 1427-1451.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ermiş, H. (2012). Tarih öğretmenlerinin araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisi hakkındaki görüşleri: Uşak örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Ertürk, S. (1988). Türkiye'de eğitim felsefesi sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 11-16.
- Gökkaya, A. Kürşat, C. ve Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(7), 483-506.
- Güleç, S. ve Alkış, S. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 63-78.
- Güven, A. Gazel, A. A. ve Sever, R. (2004). Tarih öğretmenlerinin gezi-gözlem uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 225- 235.
- Işık, H. (2013). The effect of education-project via museums and historical places on the attitudes and outlooks of teachers. *International Journal of Academic Research Part B*, 5(4), 300-306.

- Karakaya, İ. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, A. Tanrıöğen (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri içinde, s.55-84. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). Ortaöğretim genel müdürlüğü güzel sanatlar ve spor lisesi müze eğitimi ders eğitim programı. http://ogm.meb.gov.tr/belgeler/muze_egitimi.pdf. adresinden 12 Ağustos 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). Talim ve terbiye kurulu başkanlığı ortaöğretim çağdaş Türk ve dünya tarihi dersi öğretim programı. http://ogm.meb.gov.tr/belgeler/cagdas_turkdunyatarih.pdf. adresinden 12 Ağustos 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). Talim ve terbiye kurulu başkanlığı ortaöğretim 10. sınıf tarih dersi öğretim programı ve 10. sınıf seçmeli tarih dersi öğretim programı, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> adresinden 12 Ağustos 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Öztaş, S. ve Turan, R. (2009). İlköğretim altıncı sınıf sosyal bilgiler tarih ünitelerinin işlenişinde öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntemleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 903-932.
- Poyraz, H. (2007). Tarihin amacı ve tarihçinin rolü üzerine bir deneme. *Akademik İncelemeler*, 2(1), 27-36.
- Turan, R. (2002). *Kültür alanındaki gelişmeler. Türkiye cumhuriyeti tarihi* (komisyon), c. II. Ankara: Atatürk Araştırma Yayın Merkezi.
- Safran, M. (2006). *Tarih eğitimi, makaleler ve bildiriler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Safran, M. (2010). *Tarih nasıl öğretilir- tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınları.
- Sağlıker, Ş. (2009). Yapılandırmacı öğrenme kuramına dayalı olarak kütle çekim kanunu konusunda hazırlanan ders yazılımının öğrencilerinin akademik başarısına etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Şahan, M. (2005). Müze ve eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3),1-15.
- Şahin, B. (2009). *Metodoloji*. Tanrıöğen, A. (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri içinde. Ankara: Anı Yayıncılık. s.109-125.
- Şeker, M. ve Yılmaz, K. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*. 1(3), 21-39.
- Şengül, T. ve Akça N. (2009 Mayıs). Tarih öğretimi için yaratıcı ortamlar, I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale.
- Şimşek, A. (2003). Tarih öğretiminde görsel materyal kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 143-157.
- Şimşek, N. (2004). Yapılandırmacı öğrenme ve öğretime eleştirel bir yaklaşım. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 5(3), 115-139.

- Tekeli, İ. (2002). *Yaratıcı ve çağdaş bir tarih öğretimi için*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Türkoğlu, M. (2012). Tarih öğretmenlerinin yapılandırmacı öğretmen nitelikleri açısından değerlendirilmesi: öğrenci görüşleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Yeşilbursa, C. C. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 23, 209-222.
- Yıldız, Ö. (2003). Türkiye'de tarih öğretiminin sorunları ve çağdaş çözüm önerileri. *E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(15), 181-190.
- Yıldırım, T. ve Tahiroğlu, M. (2012). Sanal ortamda gerçekleştirilen müze gezilerinin ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 104-114.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

8. EKLER

Ek 1. Anket Formu

Değerli Meslektaşım,

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tarih öğretmenliği Ana Bilim Dalı bünyesinde yüksek lisans tezi kapsamında yürütülen bu. Araştırmanın amacı, tarih derslerinde tarihi mekân ziyaretlerinin eğitiminin kalitesine ve yaratacağı sonuçlara olan etkilerinin neler olduğuna dair uygulamanın önemli bir aktörü olan öğretmenlerin görüşlerini kaydetmek ve bu yönde müfredatın geliştirilebilirliğine katkı sağlamaktır.

Anket yoluyla elde edilecek bilgiler sadece "Tarih Öğretmenlerinin Tarihi Mekân Ziyaretleri Hakkındaki Görüşleri, (Trabzon Örneği)" adlı tezde kullanılacaktır. Anketlere lütfen isminizi yazmayınız. Katkılarınız için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Sona AKSAKAL

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi

I. BÖLÜM

1.1. Cinsiyetiniz

1. () Kadın

2. () Erkek

1.2. Halen görev yaptığınız lisenin türü nedir?

1. () Anadolu Lisesi

2. () Meslek Lisesi

3. () Sosyal Bilimler Lisesi

4. () Fen Lisesi

5. Diğer (Lütfen Belirtiniz)

1.3. Öğretmenlik Mesleğindeki Kıdeminiz

1. () 1-5 yıl

2. () 6-10 yıl

3. () 11-15 yıl

4. () 16-20 yıl

5. () 21 -25

6. () 26 ve daha üzeri

1.4. En son Mezun Olduğunuz Okul

1. () Yüksek Öğretmen Okulu

2. () Eğitim Enstitüsü

3. () Eğitim Fakültesi

4. () Fen-Edebiyat Fakültesi

5. () Yüksek Lisans

6. () Doktora

7. () Diğer (Lütfen yazınız).....

1.5. Tarihi mekân eğitimi ile ilgili herhangi bir hizmet-içi kursa katıldınız mı?

1. () Evet 2. () Hayır

1.5.1. Cevabınız "evet" ise; katıldığınız bu kursların adını ve süresini yazar mısınız?

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

II. BÖLÜM

2.1.Sizce tarihi mekân ziyaretlerinin tarih derslerine katkısı var mıdır? Eğer katkısı olduğunu düşünüyorsanız bunlar nelerdir?

.....

2.2.Sizce tarihi mekân ziyaretleri öğrencinin tarih bilinci gelişimine ne gibi fayda sağlar?

.....

2.3. Tarihi mekân ziyaretlerinin öğrenme kalitesine sizce katkısı var mıdır, varsa bunlar nelerdir?

.....

III. BÖLÜM

3.1. Tarihi mekan ziyareti öncesi herhangi bir hazırlık çalışması yapıyor musunuz? Yapıyorsanız eğer bunlar nelerdir?

.....

3.2. Tarihi mekân ziyareti esnasında herhangi bir çalışma yapıyor musunuz? Yapıyorsanız ne tür bir çalışma olduğunu belirtiniz.

.....

3.3. Sizce, tarihi mekân ziyaretleri esnasında, çalışmanın amacına ulaşması için nelere dikkat edilmelidir?

.....

3.4. Sizce tarihi mekân ziyareti esnasında öğrencilerin ilgi ve dikkatini canlı tutabilmek için neler yapılmalıdır?

.....

3.5. Tarihi mekân ziyareti sonrası öğrencilerle herhangi bir çalışma yapıyor musunuz? Yapıyorsanız bunlar nelerdir belirtiniz.

.....

IV. BÖLÜM

4.1. Tarihi mekân ziyaretleri düzenlenirken öğrenci ile ilgili sorunlar yaşıyor musunuz, yaşıyorsanız nelerdir?

.....

4.2. Tarihi mekân ziyaretleri düzenlerken veli ile ilgili sorunlar yaşıyor musunuz, yaşıyorsanız nelerdir?

.....

4.3. Tarihi mekân ziyaretleri düzenlerken okul ve okul idaresi ile ilgili sorunlar yaşıyor musunuz, yaşıyorsanız nelerdir?

.....

4.4 Tarihi mekân ziyareti düzenlemek istediğinizde karşılaştığınız okul dışı bürokratik engeller var mıdır? Varsa nelerdir?

.....

V. BÖLÜM

5.1. Sizce tarihi mekân ziyaretleri esnasında hangi öğretim stratejilerinin kullanılması daha uygundur, neden?

.....

5.2.Sizce tarihi mekân ziyareti esnasında öğrencilere hangi öğretim yöntem ve teknikleri uygulanmalıdır, neden?

.....

5.3.Sizce tarihi mekân ziyareti sırasında ne tür öğretim materyalleri kullanılmalıdır, neden?

.....

5.4.Bu konu hakkında sizin eklemek istediğiniz bir şey var mı, varsa lütfen belirtiniz.

.....

Ek 2. Mülakat Formu

MÜLAKAT SORULARI

Yaşınız: Kaç yıllık öğretmensiniz:
Cinsiyetiniz: Mezun olduğunuz üniversite:
Okul Türü:

1. Sizce öğrencilerle tarihi bir mekân ziyaret etmek gerekli midir? Neden?
2. Sizce tarihi mekân ziyareti öğrenmeye ne tür katkılar sağlar?
3. Sizin bulunduğunuz çevrede ziyaret edilebilecek tarihi mekânlar var mı? Ne tür mekânlar mevcut? Varsa eğer buralara gezi düzenlediniz mi?
4. Teknolojilerden yararlanıp sanal geziler yapıldığından haberdar mısınız? Bu tür bir uygulama yaptınız mı?
5. Sizin çevrenizde ziyaret edilebilecek tarihi mekânlar yoksa bunun yerini tutabilecek farklı bir çalışma yapıyor musunuz, yapıyorsanız bunlar nelerdir?
6. Sizce Tarihi mekân ziyaretleri öncesi yaşanan problemlere ne tür çözümler üretilebilir?
7. Sizce Tarihi mekân ziyaretleri esnasında yaşanan problemlere ne tür çözümler üretilebilir?
8. Sizce ortaöğretim tarih eğitimi müfredatında tarihi mekân ziyaretlerine gereken önem verilmiş midir? Bunu nasıl örneklendirebilirsiniz?
9. Tarihi mekân ziyaretlerinin müfredatta artırılması gerektiğini düşünüyor musunuz ya da siz olsanız tarihi mekân ziyaretini müfredatta ne sıklıkta kullanırdınız?
10. Sizin eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Ek 3. İzin formu

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 82438636/604/1007488

07/03/2014

Konu: Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Sona AKSAKAL'ın "Tarihi Mekan Kullanımı Konusunda Öğretmen Görüşleri: Trabzon Örneği" çalışması için İlimiz Merkezi ve ilçelerindeki okullarda anket ve mülakat yapması (gönüllülük esasına bağlı olarak ve eğitim öğretim faaliyetleri aksatılmadan) Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Hızır AKTAŞ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR

..../03/2014

Halil İbrahim ERTEKİN

Vali a.

Vali Yardımcısı

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Adres : Trabzon Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü Strateji Birimi Ek Bina Kat-1 TRABZON
Tlf : 0 462 230 20 94-1400
e-posta : arge61@mcb.gov.tr
trabzonarge61@gmail.com
trabzonarge61@hotmail.com

9. ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

24.03.1985 yılında Artvin’de doğdu. İlkokulu ve ortaokulu Artvin 7 Mart İlköğretim okulunda okudu. Lise eğitimini Artvin Anadolu Öğretmen Lisesi’nde tamamladı. 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okudu.2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalında tezli yüksek lisansa başladı. 2009 yılında özel bir kurumda sosyal bilgiler öğretmeni olarak göreve başladı ve halen orada görev yapmaktadır.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Adres: Kahramanmaraş caddesi Meydan Hamamı Sokak No :5 Kat : 5 Ortahisar
/Trabzon

E-Posta : sonaksakal@gmail.com

Tel: 0554 669 1461